No. १०३० - घ

Title सौन्दर्यलहरी सटीकम्

Author

Extent ५० Age १८७४

Subject भक्तिशास्त्रम् · सम्पूर्णम्

नं० १०३० - घ

सौन्दर्यलहरी सटीका (भक्तिशास्त्रम्)

पत्राणि ५० (सम्पूर्णम्)

नं० १०३० - घ

५० पत्रे

संवत् १८८४

[illegible]

ॐ सौ॰टि १

ॐ श्रीगणेशाय नमः ॥ ॐ वारं वारमुदारसस्मितमुखः शिक्योपरि स्थापितं हारं हारमलं खलोप
रिगतो हैयंगवीनं हृतात् १ आपातीपुरतो विलोक्य जननीमादाय यष्टिं करे धावं धावमितस्ततः का
शितभयः पायात्समायार्भकः १ कह्लारोत्पलकैरवांबुजदलमाकंदसन्मंजरीः कोदंडं कर
पंकजे नदधतीं पुष्टेक्षुदंडोद्भवं २ सौवर्णांकुशपाशपाणिमरुणामारक्तवस्त्रावृतामा
नम्रांबुजसंस्थितां त्रिनयनां चंद्रार्द्धचूडां भजे २ प्रणम्य शंकराचार्यचरणांभोरुहद्व
यं आनंदलहरीस्तोत्रं विस्तुपदे पिलत्तये ३ नत्वभवानीपत्ते ननु हरिहरविरिंच्यादि
देववंद्यमपारूपं किमिति कात्यायनी स्तुते पाचरणमिति शिष्याशंकामपनीनीषुराह शि
वः शक्त्यायुक्तो यदि भवति शक्तः प्रभवितुं न चेदेवं देवो न खलु कुशलः स्पंदितुमपि
अतस्त्वामाराध्यां हरिहरविरिंच्यादिभिरपि प्रणंतुं स्तोतुं वा कथमकृतपुण्यः प्रभ
वति १ शिवः कल्याणरूपः सदाशिवः अविद्यातत्कार्योपार्जितजन्ममरणाद्यनेकक्ले
शरूपामंगलरहितत्वात् शक्त्याकर्तुमकर्तुमन्यथाकर्तुं शक्त्याविमर्शात्मकया ह्लाद्यावि
द्यापरनामधेयया यदि युक्तः परिष्वक्तो भवति तदा प्रभवितुं प्रभुत्वं विधातुं शक्तः सम

ण

मर्थो भवति सृष्ट्यादिकार्ये न ग्रहलत यत्कारणं तत्र शक्तो भवति अविद्यावच्छिन्नस्यैव ब्र
ह्मणो जगन्निर्माणे शक्तत्वादिति भावः ननु स्वतः प्रयोजनाभावात् कथं तस्य सृष्ट्यादौ
प्रवृत्तिरित्यत आह देव इति दीव्यति क्रीडन इति देवः तथा च क्रीडार्थमेव प्रवर्त्तते भगवान् सृ
ष्ट्यादौ न पुनः प्रयोजनमुद्दिश्येति भावः नचेदेवं तर्हि पाचेत्प्रयुक्तः तदा स्पन्दितुं चलितुमपि न
कुशलः न क्षमः तस्य स्वतो विधर्मकत्वादिति तदुक्तं शक्त्याविनाशिवे स्वस्मिन्नामधाम न
ख१ विद्यते इति एतेन निर्गुणस्य सृष्ट्यादिकर्तृत्वाद्गुणत्रयात्मकमायानुग्रहापेक्षोक्ता इदं च
वेदान्तिमते सृष्ट्यमतेऽपि पुरुषस्य शिवस्य भवानीरूपशक्तिसंयोगादेव जगत्कर्तृत्वं।
-शा८५ नान्यथेत्युक्तं तेन च शिवः शिवशक्त्या एकारेण अकार इकारात्मकेन परियुक्तो भव
ति तदा प्रभवितुं स्वकार्यं जगद्रूपास्यातिं कर्तुं शक्तो भवति नचेदेवं देवः तदा स्पन्दितुम
पि त्रुटिपुटविभागमपि कर्तुं न शक्तः शकारवकारयोर्निःस्वरूपोच्चारयितुमशक्त
त्वात् अत एव शक्त्याविनाशिवे स्वस्मिन्नामधाम न विद्यत इत्यत्र नामधामपदमनुत्कार्य
माणत्वार्थकस्वस्मिन्परं बोध्यं अथवा शिवः ककारादि क्षकारान्तः पंचविंशद्वर्णात्मकः

एतावतान यावच्छ्रीकृतः शिवस्तन्मय एवेति परमार्थतो भेदो नास्तीति भावः तदुक्तं विज्ञानचंद्रिकायां अंबताऽवकेपदद्वयार्थका स्वन्मेयो भवति नात्र विस्मयः
यन्मयैश्वविवशीकृतः शक्तिसत्वयमम्भृच्छिवः स्वयमिति हरिरपि त्वच्छक्तिमय एव तदुक्तं मानसोल्लासे हर स्मिन्ताह हरिरभूद्धरिर्वनितेति केस्फुरच्छक्तिः
पुनरभूद्धरः संधियोगतः संधियोगतस्तन्मिकरोथां ... पि तुरुगद्वादव गाव्यं ॥८॥

तदुक्तं शारदातिलके विंदुप्रमानं विप्रोक्तः सर्गः शक्तिनिशाकर इति तयाद्युक्तो यदि भवति तदा सम्भवितं शक्तो भवति सर्ववर्णपदवाक्यप्रवृत्तत्वे तत्प्रका
शमानो भवति साक्षात्त्रिरत्नितत्त्रयानंदसंदरविच्छक्ति समवेतं ब्रह्मैव भवति तथाचश्रुतिः अरनिब्रह्मेति नेवेदेवं देवो भवति देवतारूपविच्छक्ति वि
त्स्या लासाभावात् तदुक्तं वाशिष्ठरामायणे न देवः पुंडरीकाक्षो न च देवस्त्रिलोचनः अकारादिपरिच्छिन्नमितं वस्तु निरुक्तितः अहमिति मम नायं तं
देवनदेवउच्यत इति

सौ. श अकारादिविसर्गान्ताः षोडशस्वररूपया युक्तो यदि भवति तदा प्रभवितुं वेदादिरूपतया वा क्षोभ
२ वितुं शक्तो भवति नचेदेवं तदा स्पंदितुमपि नालं ओष्ठपुटस्पंदमपि कर्तुमपि न कुशलः न क्षमः
तदुक्तं शारदायां विनास्वरैर्व्यं[illegible] नैषां जायते व्यक्तिरंजसा शिवशक्तिमयान्प्राहुस्तस्मा
द्वर्णान्मनीषिण इति मातृकाहृदयेपि ककारादिक्षकारान्ता वर्णास्ते शिवरूपिणः स
मस्तवस्तुरूपेण षट्त्रिंशत्तत्त्वविग्रहाः अकारादिविसर्गान्ताः स्वराः षोडशशक्तयः नि
त्याः षोडशकात्मानः परस्परसमायुताः शिवशक्तिमया वर्णाः शब्दार्थप्रतिपादकाः
शिवो स्वरः पराधीनो न स्वतंत्रः कदाचन स्वराः स्वतंत्रा जायंते न शिवस्तु कदाचनेति।
अथ एवं शिवो हकारः शक्त्या वालानंती यदि बीजरूपया तेन प्रसादमंत्रोद्धारः प्रभवितुं मंत्ररूप
तां गंतुं स्पंदितुं ओष्ठपुटविभागं कर्तुमित्यर्थः यद्वा शिवो बिंदुः शक्त्या विसर्गेणानेना
नुत्तरमंत्र उक्तः तदुक्तं शिवदृष्टौ अहं बिंदुर्विसर्गत्वमावयोर्योगः परः प्रकाशपरमा
र्थत्वात्स्फुरज्ज्वालहरीयुतात् प्रकाशितोनुत्तरात्खो वर्णौ वर्णो स नुत्तर इति योगिनीहृदये
पि स्वरान्त्याकारादिविसर्गान्ता बिंदुप्रस्पंदसंविदः प्रकाशपरमार्थत्वात् स्फुरज्ज्वालहरीयुतात्

तदुक्तं रुद्रयामले शक्तिः प्राणश्च वै जीव ख मंत्रो नादः शिवो रविः कषास्त इति संज्ञास्य हकारस्य शिवो दित इति शक्तिः
शक्तिकूटं वालाविद्यायास्तृतीयमक्षरं तदुक्तं त्रिपुरार्णवे वाग्भवं प्रथमं बीजं कामराजं द्वितीयकं तृतीयं शक्तिकूटाख्यं निगमत्रितयात्परं इयं कुमारी
विद्याबीजत्रयमुदीरितं

आदिपर्वणि महाभारते पिकरत स्पदातारमनु तु रस्यतिधिं धीनांच मर त्वयामां ये नाद्रियं तेगुरुमर्चनीयंतेवै लोकात्र विशंत्य प्रविष्टा न इति अतस्त्वामित्यादि शर्व सूयो
नमनीयं हरिहरादयोपि अनुत्तरमेवोपासन इति तात्पर्यार्थः अथवा हरिहरविरंच्या गायत्री त्रिमूर्तरूपत्वात् यथा तात्रे वाक्यः प्रातर्ब्रह्म स्वरूपा सात्मध्याह्ने रुद्ररूपिणी
सायं विष्णुस्वरूपेण गायत्री ध्यायते भयात् इति गायत्र्यादि मंत्रेणाराध्यां एतावता गायत्र्यादयो मंत्रा वेदादि सकलविद्याः किंबहुना यत्किंचिद्दृष्टं नानाजगति तत्सर्वं मा
वर्तिष्यमाने सकलमपि अनुत्तररूपेश्वरस्य आहारे मग्नं एतादृशां तत्त्वरूपिणीं त्वामणम् स्तोतुं वा कथमकृतपुण्य [illegible] एषः प्रभवति मंत्रं शिव दृष्ट्वो प्रसादनात् स्वरादे

या क्रिरूपेण कारे एव युक्तः शक्तिश्चा सो आचेतिकमधा रयः ॥ २ ॥

प्रस्तुतं विश्वलहरीमात्रस्यानत्रयात्मकमिति एतेनशक्तः प्रभवितुमपि चाख्यातं अथवापि
वोहकारः शक्तिश्चकारेणेति घटरवाख्यादिनीमेवं उक्तः अनेनोनकुलीशश्च विद्यावा
ख्यादिनीमतेति विद्याप्रकाशिनीवचनात् अथवा शैवपंचाक्षरोद्धारोयं यथा शिवः शि
वशब्दः एकाराएकारेणनमः पदेनचयुक्तः शिवः शक्तिः कामः इत्यादावेकार एव प्रणवो
बीजमाख्यातं नमः शक्तिरुदीरितेत्यादौ नमः पदस्य शक्तिपदार्थताप्रतिपादनात् एक
रेणचतुर्थ्येकवचनं ङे उत्पत्तिः उकारलोपात् प्रभवितुं मंत्ररूपेण भोगादिफल
मादतुं नचेदेवमित्यादेः प्रतिपदकमात्रस्य मंत्ररूपताभावेन न तु यत् किंचित्फल
दाने पसमर्थ इत्यर्थो ज्ञेयः यतः शिवस्यापि सामर्थ्यप्रदा भवती अतः हेतोस्त्वां प्रणंतुं।
स्तोतुं वा अकृतपुण्यः अनुपार्जितसुकृतः कथं प्रभवति समर्थो भवति [illegible]नकेवले
[illegible]व ब्रह्मांतर्गतसदाशिव[illegible]स्यैव तत्सापेक्षा युत ब्रह्मांतरस्यापीत्याह हरिहरविरिं॥ ३
चादिभिरपि विष्णुशिवब्रह्मादिभिरप्याराध्यां समर्चनीयामित्यर्थः वेदादिसूत्रवामि
प्रायेणवा पोज्जनीयमिदं पद्यं पयाह्निनीयार्थे अतः त्वामाराध्यामिति पदच्छेदः ते।

विपाङ्गात्तु तरे गताः आकारस्य विसर्गेण महाभूत सत्त्वमलनात् स्तो किंकर्वे दिकं वापि यत्किंचित् [illegible] तके प्रभुत्वेन येन सकलं कर्तुं कर्तुमिति इ स्तोतुं नरो हारः अथवा ख्यादिनी विद्या ह रः

स्कंदे पुराणे

सुषिः स्याहाम दे वोऽप्राक्तिः [illegible] पार्वतीवल्लभः सान्नाह्वत्ता त्र सदाशि ३ २ वः

विभागादि

अतः कारणात्त्वमाराध्यां हरिहरविरंच्यादिभिरप्युपासनीयां आदिशब्देन मन्वादयः तदुक्तं मानसोल्लासे शिवः विष्णुः सहस्रपृष्ठे मनुचन्द्रोपनाधिपः लोपामुद्रा
नथागस्त्यः स्कंदः ॐ सुमसायक स्वराधीगोहिणि यादित्ताद्येयामहाश्रुतिः उर्वीमाते विद्या उपासकाः अत्र संप्रभावत्यार्थः ज्ञानार्णवेपि मनुश्चन्द्रः कुबेरश्च मन्मथ
स्य स्मदं नंदवत्लापामुद्रा नथागस्त्यः स्कंदो [illegible] दषाउपासकमहाविद्याद्वादशानां क्रमात्ववानयो नयोदश
नरी विद्यां उर्वासा पालिता प्रिये २

3

श्रीः

सौ टि.

एवं वता स्पष्टितिस्थिति संहृतिकर्तृणां विधिहरिहरादीनां सर्वेषु शक्त्या विना कर्तृत्वम शक्यं तान्तस्सा देवत्व मेव देवः तत्र तेन स्तुते ... तिविनाशनानाशक्तिभूते समानतिश्शाश्वेयेषुणामये नाराय तिन मोस्तुते इति एतादृशं तत्र वाने कजन्मान्तरसकृतमरेवत ... धानेप्रार्थिकारी भवतिन्यायः ननु तं शारदातिलके पूर्वं सप्तकृते ... प्रणवं त्वं ता ... नवि ... देवा गणेशा ...

नपिवेः प्रज्ञाभिन्न परमात्मा ग्रामा ग्रांकारेण या भावी ज्ञेन शक्ता भुवने श्वरी वीजेन ह्रांरि वादि

भिः क्रोंकारेण यदि युक्तः इत्यत्र यतः ह्रीं रिय देन ङोंकार स्य ह्रः पदेन रेफस्य विरंचिपदेन

ककार स्योक्ते वैपरी त्येन योजने तद्बीज लाभादिति वयं तु पंचदशी विद्यांतर्गतमधावी

जात्म क मधुमती वीजमर्ध इति शिव इति शिवो हकारः शक्त्या सकारेण ह्रां रि हरवि रिंवा

दिभीः लकार हकार ककारै वैपरी त्येन पदि युक्ताः शक्तिः युक्तो भुवने श्वरी शंतन इत्यर्थः

पद्मा सकल श्रीविद्यामंत्र मूलभूतन वार्णवमेरु मंत्रोद्धारोत्र ज्ञेयः यथा शिवो हकारः श

क्त्या कारेण एकारैं च ह्रां हरविरं च्यादिभिरपि यदि युक्तः दीर्घ लकारः हरो विंदुः स्व

विंदुर्व सर्गस्त्वमित्युक्तेः विरिंचिः ककारः स्वादिपदेन रेफेनादौ तत्पदप्रभवितुं नाना।

श्रीविद्यामंत्राणां मूलभूतं प्रोक्तः समर्थः न चेदेवं तदा एकंदिनमपि एकमंत्र ताम्

पर्णतुं न कुशलः ननु तत् ताना नार्णवे मूलविद्या षोडश्यैव सकला नामं तं रविता सर्वं छा

चविन कलाम चांयेण शिवे भूमिस्वंदः शिवो मायाशक्तिः क्रमात्स्वनादनो अर्धचंद्र।

स्वं न वार्णामेनत च ज्ञेत महाविपुर सुंदर्यो मंत्रमुद्धव इति संगोपनार्थं चार्येण ताना नार्ण

वित काइति किंचा चापार मार्थिकं भेदमादाय यथा तत्र ... त्पदइति शिवः शक्तिषु ... क्तः प्रभवति न शक्तिविशु ... यथा

... एव शिवः यएव शिवः सैव शक्तिः शिव यासकानां नामना भेदेन शक्तिः शिव इति भेदकल्पना यथा विवविशेष गजरूपनारी कुंजरादा ... एकस्मिन्नर्थे शिवशक्तिकल्पनकुमेरुति ॥

... काद्या विद्रुमप्रतीतिः कदाचिद्रूप ... बालकाविशेष ...

वेदक्रमेणोक्त इति तेयं यद्वा शिवयदे नककार हकाररेफाः शक्तियदे नाकार [illegible] अकारमा
यावीजानि प्रभवंतु पंचदशीमंत्र [illegible] तो गतं अत एव ह्रं ह्रीं मायाभिः पुरुहूतपद्धवने इति श्रु
तिरप्यस्तु सेवार्थमाह यद्वा शिवयुगो पाला शाट एना तार अश ज्ञापयं वट शास्त्र छाट शाक्त
पा ४ रफं वट शीभांसं दानोलमं ज्ञो ह्रां [illegible] तिव्याकुर्मः अथवा शिवशक्ते नोर्ध्वमुखत्रिकोणच
तुष्टयं शक्तिशक्ते नाधोमुखत्रिकोणपंचकमुच्यते उभयं मिलित्वा श्रीचक्रं यदुक्तं व ह्रं
तुर्भिः शिवचक्रैः अथ शक्तिचक्रैः अथ पंचभिः शिवशक्त्यात्मकं से [illegible] यं श्रीचक्रं शिवयोर्व
पुरिति प्रभवंतु स श्यादि कानं श्रीचक्रादेवदिस स्थितिसंहृतयो भवंतीत्यागम
विन्नमाः ननु तं कामिकेन्त्वगसृङ्मांसमेदोस्थिधातवः शक्तिमूलकाः मज्जाशुक्ल
प्राणजीवधातवः शिवमूलकाः नवधातुरयं देहो नवयोनिसमुद्भवः इति नवयो
निचक्रं अथ चक्रदा चिदाद्या ललितापुंरूपा कृष्णविग्रहा वेणुनादसमारंभादक
रोद्विवशं जगदिति तंत्रराजवचनात् कृष्णस्यापि कात्यायनीरूपेणत्यस्तयापि[illegible]।
कुर्मः ननु मीमांसकादिमते जगत्कर्तुरीश्वरस्याभावान्निर्विषयिणीयं स्तुतिरिति अत्रा

शि
मो टि
५

शंकायां न न नार्थं ज्ञानमुपदृष्टमिति शिव इति स्वप्नमयि द्यो चान्ति गच्छतीति शिवः शिङ् स्वप्ने
इति धातोर्निष्पन्नमायोपि यदन्यस्यैवेश्वरत्वात् शिवः ईश्वरः शक्त्याशरीरेणापि युक्तः।
स्यात्तदाप्यभवितुं सृष्ट्यादिकर्तृशक्तः स्यात् तथा च क्षित्यादिकं सकर्तृकं कार्यत्वात् घ
टवदित्याद्यनुमानं तदा वेदकर्तृतयालं शरीरेणेश्वरोपि न ज्ञेयः नेच्छेच्छेश्वरी
रं तुकं तेन तदा सौन्दर्यमभिन्नकुशलः शरीरत्वातिरेकेन वर्ट्टा वपि न तस्य नेमि न कार्य
कर्तृपक्ष णात्वं मन्तः घटादिकं द्रिकस्तित्वाद्युपिपरात्वं आत्मोयुक्तस्त्वा शूण्यनु वाम्ह हातनपुण्य
मीमांसकादिकथं प्रभवति समर्थो भवति आविस्पष्टमबोधनेवाहरिहर विरिंचा स्तोत्रं
दिभिरपि इंद्रशूलब्रह्मादिभिरपि आराध्यसमर्च्चनीयहे इति भगवत्संबोधनं आह स्तोके
नहरिहरब्रह्मादीनाम पिन्वत्संपि त्वनिति हरिहरविरिंचादिभरप्याराधनामि स्युक्त
साचकेनप्रकारेण त्वाराधना या मा कुलतीयासमिति २ ननी पां संपोतं तन्वच्चरणं पंके
न हृमवांवितिं चिः संचिन्त्वान्विरचयति स्तोकानां विकलं वदनेनं योहि स्वा यमपि यह ते
णाम्भारसां हदः संहृष्टैर्नेन भज्जति भसे नोद्भूलनविधिं श तन्नीयां सं हृत्य तां नवचर

तृणास्त्वत्सत्त्वरूपं प्रभावं वेत्तुं शिव एव समर्थः कोवाः सदादिवेत्ताक इति भावः तदुक्तं भगवता दत्तात्रेयेण योगिना यत्पादपद्ममकरंदकणाय रिञ्ची
यन्मध्यवर्त्ति तति भागगतं समग्रं यज्ञाचिते किरणेशसरोरुहक्तस्तस्यास्तवाचवपुषो मतिरीश एव या इति

णपंकेरुहभवं त्वत्पादांबुजोद्भूतं पांसुं पंचभूतरजःकणं विरिंचिर्विरंचिः ब्रह्मा संचिन्वन् एकीकुर्वन् ।
लोकान् चतुर्दशभुवनानि अविकलं समं सामान्यं वैकल्यरहितं यथा स्यात्तथा विरचयति सृ-
जति एनं पांसुं चतुर्दशभुवनतया परिणतं शौरिर्विष्णुः शेषरूपः शिरसां सहस्रेण फणासहस्रे-
ण कथमपि कष्टेन वहति बिभर्ति हरः संहर्ता एनं पांसुं चतुर्दशभुवनतया परिणतं संक्षुभ्य
चूर्णीकृत्य भसितोद्धूलनविधिं भस्मस्नानं भजति करोति अत एव अग्निरिति भस्म वायुरिति भ-
स्म व्योमेति भस्म जलमिति भस्म स्थलमिति भस्म सर्वं ह वा इदं भस्म मन एतानि चक्षूंषि भस्मा-
नीति भस्मस्नानं तेषु भक्तानां दीनां भस्मत्वोक्तिः भवानीयतेन चरणस्पृत्वारः शुक्लरजो-
मिश्रनिर्गुणाख्याः सत्त्वप्रधानः शुक्लः रजःप्रधानो रक्तः तमःप्रधानो मिश्रः गुणातीतस्तु
निर्गुणः शुक्लारक्तयोरात्मा च ब्रह्मा मिश्रस्य रुद्रः कमलनिर्गुणस्य सदसत्स्थलस्यानं शुक्लो
विष्णुः रक्तो ब्रह्मा मिश्रो रुद्रः निर्गुणः सदाशिवः तथा च रक्तचरणपंकेरुहभवं पांसुं
सं.२ रजोगुणं चिन्वन् विरिंचिर्लोकान् सृजति शुक्लचरणपंकेरुहभवं पांसुं सत्त्वगुणं ।
संचिन्वन् विष्णुः वहति मिश्रचरणपंकेरुहभवं पांसुं तमोगुणं संचिन्वन् रुद्रः संहर-

४ तथा च श्रुतिः चरणं पवित्रं विततं पुराणं येन पूतस्तरति दुष्कृतानि तेन पवित्रेण शुद्धेन पूताः अति पाप्मानमरातिं तरेम लोकस्य द्वारमर्चिमत्पवित्रं ज्योति-
ष्मद्भ्राजमानं महस्वत् अमृतस्य धारा बहुधा दोहमानं चरणं नो लोके सुधितां दधातु इति

तविषते विद्यायेषां ते अविद्यास्तेषां अंतस्तिमिरं अनेकजन्मसंचितदुर्वासनासमासादितमहामोहमतिबुद्धिविजृंभितताप त्रसंपादकमज्ञानं तस्य मिहिरो द्वीपनकरीतन्नाशाकरी ७

टी३

ॐ नितनुकांटज्ञाचैयेणभुमधागौविधिहरीन वर्जान्युल्लैपादैरजोमलमुणोतवसेवमानोऽस्य।

सौ. टि शिरस्यतीविनन्नुतोहृदूयेननीयमं ह्रिंभजंस्तवहरोतिविस्य मुद्रस्यनुयेन वैवचरणोनि।

५ र्नूपाधिवोधसंतान्नतं शिवपदेसतेतनमामीति अनेडदरिद्राल्यकालनीविनात्वपाक

5 थैमनस्मतिःकार्यातस्याःउरूहृतयावजुकालसाध्यातयाप्रारस्तवृद्धिधानुविरजीवि

साध्यात्वादतस्माह अविद्यानामिति अविद्यानामंतस्तिमिरमिहिरोद्वीपनकरी जडानां।

चैतन्यस्तवकमकरंदस्रुतिसिरा दरिद्राणां चिंतामणिगुणनिका जन्मजलधौ निमग्ना

नां दंष्ट्रा मुररिपुवराहस्य भवती ३ तयाचत्वज्जन्यानंतसर्वमनुमितमितिभावः अविद्या

नां विद्याधर्मप्रतिपादकं शास्त्रं तत्रदृष्टिहीनानां अंतस्तिमिरस्याज्ञानरूपांधकारस्य मिहि

रोज्ञानं तद्द्वीपनकरी तत्प्रकाशिकामिहिरद्वीपनगरीतिकेषांचित्पाठः पत्रे द्वाद

शादित्यायुगपदुदयं प्राप्नुवंति ईदृशी द्वीपनगरी भवतीत्यर्थः जडानाम चतुराणां शा

स्त्रीयज्ञानरहितानां चैतन्यं ज्ञानं तेन स्तवकाउ त्तरस्फूर्तिसंपर्कः तेन मकरंदस्रुतिः

विद्वज्जनचमत्कारधारासंपातः तयादरिद्राणां धनरहितानां चिंत्यिपासानुराणां चिंनाम

मुरं नाम दैत्यं हिरण्याक्ष रक्षोटरायतो नाम तिरनाश कोनं नास्ति तर पेतया अधिकत रप्रकाशकारि त्यर्थः ४

नां

टीका २

एतावता बालार्ककोटिरुचिरां स्फटिकाक्षमालां कोदण्डमिक्षुजनितं स्मरपञ्चबाणान् विद्यां च हस्तकमलैर्दधती त्रिनेत्रां ध्यायेत्समस्तजननीं
नववर्णरूपामिति कामराजमातृकादेवता स्वचिता भवति आदौ श्री विद्योपासकानां काम्यराजमातृकान्यासस्यावश्यकत्वात् तद्ध्यानं सूचितं २

एण्यानि कामनोरथानि गसकलकामनाविधात्री जन्मजलधौ संसारसागरे निमग्नानां सुरादि
भुवनद्रष्टृविसृष्टिपादि स्वरादृश्य दंष्ट्राङ्ग द्वारि करी भवती त्वयं: अत्र विशेषणं चतुष्टयेषु । ३
मार्थकामुमोक्ष जनकत्वं भगवत्याः प्रतिपादितं धर्मस्य तत्काल ज्ञानसाध्यत्वात् तत्प्रदा
नं प्रथमेनोक्तं कामस्य चानुर्यां साध्यात्तथा तत्प्रदात्वं द्वितीयेनोक्तं तृतीयेनार्थमेतत्प्रदान
र्थकत्वात् पदं एकत्वमेवेति ज्ञेयं अर्थ चपालदानद्वारामवायमेव बीजात्मकत्वं ।
भगवत्याः सूचितं ननु त्रिपुराणे वेदर संज्ञानात् जडिमानुमतः पुनः अतः कामा ज्ञानमई
न्वितनुते कैवल्ये के लयं विधौ: वाग्भव प्रथमबीजं देवानां पुरतोयतः त्रिपुरा संज्ञया भ
विश्व द्वैत्वरूपं विग्रहं वाच्यवाचकरूपेण वाशेषां त्वमिन वैभवमिति ३ मदेवा दैवतगणाः ... कं वंन
पाति स्वरूपतश्चतत्स्माह त्वदन्य इति त्वदन्यः पाणिभ्याम भयवरदौ दैवतगणस्त्वमेकाने ।
भ्या वासि प्रकटित वराभीत्यभिनया भयात्त्रातुं दातुं फलमपि च वाञ्छासमधिकं शरणं
लोकानां तव हि चरणावेव निपुणौ ४ त्वदन्यदैवतगणः पाणिभ्यामिवाभयवरदः
अभयवरदमात्रमुद्राधारकः त्वमेवेका प्रकटितो वराभीत्योरभिनयो यया तया

तथाहि ऋग्वेदसामवेदयो रादिवर्णौ अकारो यजुर्वेदस्यादिवर्ण इकारः सामवेदादिभूतवर्णोनपूर्ववेदादिवर्णस्य सहसंयोगे एकारो भवति ऋग्वेदाद्यकारस्य एकारेण सहसंयोगे
ऐकारो भवति तेनार्द्धेन्दुना सहितः सवाग्भवो भवति तदुक्तं कादिमते अकारादिः सामवेदऋग्वेदस्तु आदिका । यजुर्वेदइकारादि स्तेषां संयोगतः श्रुतिः तत्रिप्रतिश्रुतस्तदन्ते
हृदेधरजमात विलित्य योजयेत्स्वं शब्द शास्त्रानुसारतः गुणं ... [illegible] तेना ... [illegible]
इसर्गोल्लनोरेकारत्वादावयोर्वपुः तेनची जेनेति स्यात्मा [illegible] द्वितीया जराना निवर्तकः इकारः कामितप्रदः अर्द्धेन्दु वरप्रदः भन
वाग्भवरूपतामतिपादितामरदेवतायाः ८

सम्यगुक्तं वराभयकराणां तेन भवसि च वराभयपो: कृतं भयत्राणं सम मी हित फलं वितरणं च एतद्द्वयमपि त व चरणावेव दातुं निपुणौ २
तस्त्वं देवतेषु न च नामि व च राम यादाभिनयमात्र तथाभिनयो नास्ति किंचान्य देवतागणाउपासिता: वरेणाभीतिरूपो
पायोनयाव शाक्तिता वे देव दत्त तव चरणौ वांछितार्थ फल वितरणे ६ यत स्त्वं लोकानाशरण्य अन्यदेवतागणा
स्तेषामपि त्वमेव शरणं अन्यत्र तव प्रति दिन मन्यान्ति मन्यामावसीदति तस्मात्तव कति निखिलासिद्धिदायिनीति
भाव: ५

नास्ति तव अभिनयमात्रधारणा नास्ति अपि तु
वराभयदात्त्वमपि तव हेतुमाहु भयादिति
यतो भयात्राणं तु वांछा समधिकं फलं च दातुं तव
चरणावेव निपुणौ अन्यन्यय: यद्वा त्वमेव
का प्रकटितवराभीत्याभिनया नास्ति अपि तु
त्वदन्यो यो देवतगण: पाणिभ्यामभ
यवरदः एतावता साम्येपि वैद्
लक्षणं ततो पि भगव
तार त्वत श्राद्ध भयादि
त्याटि च एवापाणिभ्यां
अभयवरदं देवतगण

तदनु लोपामुद्रापातिन विद्यानादि केरलो पासितविद्याया वभवतीतनुकं ज्ञानार्णवे लोपामुद्रा तु तदै विविलिखत तदनन्तरं नदिके स्वरविद्यायच पहूरा वे लवी भव
इवि यानु लोपामुद्रापासितविद्यानादि केरलो पासितविद्याया वभवतीत अनुकं ज्ञानार्णवे कामाराजाख्यविद्याया वा गभवमादनेनतत्तेन वहु नवैव समयो न्य कामराजेन ततः परं हित्वा च इंदुमूल
दिति लोपामुद्राविद्या मध्ये वद्वाति नदि के स्वरविद्यानजानर्णवे कामा राजा ... सैरोपि अनेनैव विधिना कामराज विद्या मध्यपा समहामनेता
कृपाहियये तदिश जितेति विद्यप सप्तीभविष्य तयत्र लोपामुद्रा ... माद कोजातरति भाव: ६

स्मरइति नामप्राप्तवान्सोपि पुनारतिनयनलेह्येनवपुषाप्राप्तविग्रहेण महतामपिमुनीनां विश्वामित्रगौतमादीनामंतर्मोहायप्रभवतीतिप्रकरणार्थः ५

सानाय २

शरीरेण मंहतां मुनीनामंतर्मोहाय प्रभवतीत्यन्वयः वपुषा कीदृशेन रतिनयनलेह्येन रतिः कामस्त्री
तन्नयनाभ्यामास्वाद्यनीयेन अत्यन्तसुंदरेणेत्यर्थः तद्रूपं कामदेवो प्राप्तवान् तत्र एतामेव पुराणाधाविद्यां
त्रैलोक्यमोहिनीं त्रैलोक्यं मोहयामास कामारिं भगवान्हरिः कामदेवोपि देवीं महात्रिपुरसुं
दरीं समाराध्याभवल्लोके सर्वसौभाग्यसुंदरीति तैत्तिरीयश्रुतिरपि जनकोदृशवैदेहकः अहोरा
त्रैः समाप्नोतीति जनक एतद्विद्याप्रवर्त्तकः विदेहदेशवैदेहकः कामाः अहोरात्रैः अहोरात्रा
त्मकैः पंचदशान्तरीमंत्रवर्णैः पंचदशपदादि रहूर्णि मार्त्तिकालात्मकैः समाजगाम तन्मंत्र
माहात्म्यमवाप्नोतीत्यर्थः ननु पुरुषस्य नारीरूपग्रहणं नार्या वा पुरुषरूपग्रहणं माश्चर्यजन
कमिति भवतु तत्र मन्मथस्य प्रयोगः केन प्रत्युत मुनिमोहकत्वं स्वसामग्र्यसंपन्नैव भवि
ष्यतीत्यत आह धनुरिति धनुः पौष्पं मौर्वी मधुकरमयी पंच विशिखाः वसन्तः सामन्तो म
लयमरुदायोधनरथः तथाप्येकः सर्वं हिमगिरिसुते कामपि कृपामपांगात्ते लब्ध्वा जगदि
दमनंगो विजयते ६ धनुः पुष्पमिति तथा च तटीपासामग्रेवनेदर्शीति भावः धनुः पौष्प
मयं पुष्पकुमाराभं कृत्तोपममित्यर्थः मौर्वी ज्या मधुकरमयी भ्रमरमयी मधुकराणामाक

स्तुः

ऊै र्षणादिकाले स्थैर्यमेव नोन्मथ्यते विशिखा बाणाः पंचैव न त्वधिकाः वसंतः कदाचित्कः सामं
सै टि तः सहायरहितोपि मलयमरुतः टिट्टिणाति लः मंदगमनः आयोधनरथः स्वपमध्ये कोह्निती
१ यः स्त्रेन सहायरहितोनंगः शरीरेणापि शून्यः तथापि दृढहिमगिरिसुते तेन वक्ष्यपांगानेत्र
प्रोतान्कामय्यनिर्वृनीपांहृयो लब्ध्वा इदं सर्वमेव यत् किंचित् जगत्समारवृत्तिं शाणि स
मद्दं विजयते ३ त्यर्थः भगवतो स्वरूपमाह ६ क्वाणत्कांचीदामा करिकलभ कुंभस्तन् भरा
र परिक्षीणा मध्ये परिणतशरच्चंद्रवदना धनुर्बाणान्पाशं सृणिमपि दधाना करतलैः पु
रस्तादास्तां नः पुरमथितुराहोपुरुषिका क्वाणत्कांची दीयमानं कांचीदामस्तु द्रघंटिका स्तस्य
स्याः सा तस्याः करिकलभः करिशावकः तस्य कुंभौ विवलत न [illegible] य स्याः सा तस्याः कारिशावकस्वाजो
परं नकः करिषुकं प्रकाशं लभंति इति करिकलभकरि … किंचित् मध्ये उदरे परिक्षी
णा क्षामा परिणतः परिपूर्णः शरत्कालीनश्चंद्रः लद्वत्कं मुखं यस्याः सा तथा करतलैः ध
नुः कोदंडं बाणान् शरान् पाशं … विशेषं सृणिमंकुशं दधाना धारयन्ती नोस्माकं पुरस्तादग्रे
आस्तां तिष्ठतु कीदृशी पुरमथितुः आहोपुरुषिका आहोपुरुषोहमिति अभिमानरूपा स्वा

सं ६३

देषुकृषिकारद्यीद्यासात्संभावनात्मनीत्यमरकोशात् अत्र पाशधनुषोरूर्ध्वाधोवामकरयोरं-
कुशबाणयोरूर्ध्वाधर्दक्षिणकरयोः ध्यानं केचित्तूर्ध्वकरे पाशं वामे उर्ध्वकरे कुशं शक्ति
नामिच्छाति अत्र धनुरैक्षवं बाणाः रक्तकमलनीलकमलकह्लारकैरवसदृकाः मंजीरद्र
८ पालं त्रराजो वृत्ताः अंकुशं नानारत्नखचितसुवर्णमयं पाशो रज्जुर्यत्तु निर्मितस्तिसृभूप
मुक्ता स्थाने निरूपयति सुधासिंधोरिति ७ सुधासिंधोर्मध्ये सुरविटपिवाटीपरिवृते
मणिद्वीपे नीपोपवनवति चिंतामणिगृहे शिवाकारे मंचे परमशिवपर्यंकनिलयां भ
जंति त्वां धन्याः कतिचन चिदानंदलहरी ८ सुधासिंधोरमृतजलधेर्मध्ये सुरविटपिनां क
ल्पवृक्षाणां या वाटी तया परिवृते वेष्टिते मणिद्वीपे नवरत्नरचितद्वीपे नीपोपव
नवति कदंबवलनारमणीये चिंतामणिगृहे [illegible] चिंतामणिरत्नरचित
कुट्टिमसंस्थादिपुष्पमंदिरे शिवाकारे शिव एव पर्यंकाकारे मंचे शिवानां ब्रह्मविष्णुरुद्रेशा-
नामाकारो यस्य तादृशे मंचे रवद्वारूपा परमशिवः सदाशिव एव पर्यंकः कशिपुस्त-
पा स्थितः तस्मिन्निलयो वसस्थानं यस्यास्तां ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च ईश्वरश्च सदाशिवः।
परमः शिवो गुणातीतः सकलप्रपंचवसतीमविदानंदसंदरः तत्र वेदोक्तया पर्यंकतां प्राप्त इत्यर्थः तत्र निषण्णां त्वां धन्याः कतिपये पश्चिमजन्मानश्चिदानं-
दलहरीं परमशिवचिंतामृतां भजंति २

तु

ॐ. एतेपंचमहाप्रेतापादमूलेव्यवस्थिताः इतिवचनात् तन्त्रांतरे रुद्रयामले यस्य नोपश्चिमंजन्म
सौ हि न नस्वयंयोमहेश्वरः सनप्राप्नोतिपरमांदृष्टापंचाननीमिमामिति एतादृशीं त्वां कतिच
८ नधन्याः पश्चिमजन्मनः स्मरंति कीदृशीं विदानंदलहरीं विज्ञानसुखेतरंगात्मिका
ह मित्यर्थः रहस्यार्थांतरं तु गुरुमुखाद्ज्ञावगंतव्यं क्वणत्कांचीत्यादिना स्थूलं ध्यानं चिदानं
दलहरीमित्यनेन परमध्यानमुक्तं सूक्ष्मं ध्यानमाह ॰ महीं मूलाधारे कमपि म
णिपूरे हुतवहं स्थितं स्वाधिष्ठाने हृदि मरुतमाकाशमुपरि मनोपि भ्रूमध्ये सकलम का१
पि भित्वा कुलपथं सहस्रारे पद्मे सह रहसि पत्या विहरसि ९॥ मूलाधारे चतुर्दले
महीं पृथ्वीं स्वाधिष्ठाने कं जलं मणिपूरे नाभिचक्रे हुतवहं स्थितं [illegible] स्वाधिष्ठानेम
णिपूरयोः संस्थानव्यत्ययः शाम्भवमते नेति वाच्यं हृदि अनाहते मरुतं वायुमुपरि कंठे
मनः विशुद्धचक्रे आकाशं भ्रूमध्ये आज्ञाचक्रे अंतःकरणमेवं सकलमपि कुलपथं षट् सर्व
चक्रं भित्वा सहस्रारे द्वादशांते कैलासमंतके पत्याकांतेन शिवेन सह रहसि
एकांते विहरसीत्यर्थः यदुक्तं सिद्धसोपाने कुंडलिन्या महीभेदे योगी त्यजति मेदिनीं

सलिलस्थानभेदे नजले चरति योगवित् वह्निभेदे जलमि वस्त्र शान्याग्निं ज्वलद्भिः स्वं मरुद्भे
दे पक्षीव गतिर्यांति कोणशानंदनाणान् व्योमभेदे खेचरति मनोभेदे मनोगतिः पंचकामय
३ ते तेषां त्रिलोकत्रपेस्मि च संयोजयेत्किंवपदेष्पि वएवप्रजायते वर्जाद्द ज्ञाचसर्वत्र स्तुतास्तुरन
मस्कृत त्रितिमिद्भु विश्वेषोप्युक्तः कुंडलिनीत्व पापिन्वमे वाति कुंडलिन्या स्ता व ज्ञ मिकात्रय
१३ नन्त्रा [illegible] नेभस्मिकांम हीमि त्यादिनोक्तांश्च न्वयभस्मिका प्रत्याहृतिभस्मिकात्वोह ४ सु
धाधारासारैश्चरणपुगलांतर्विगलितैः प्रपंचं सिंचंती पुनरपि रसान्मायमहसा स्वा
प्यस्वां भूमिं भुजगनिभमध्युष्टवलयं स्वमात्मानं कृत्वा स्वपिषि कुलकुंडे कुहरिणि
१० सुधाधारासारैरमृतधारासंपातैः चरणपुगलांतर्विगलितैः भ्रूमध्यागतसमुल्लसच्च
चरणमध्यमांतर्गतनिष्यंदमानैः प्रपंचमासनस्थानादि षट्चक्ररूपं कुलपथं सि
चंती त्पनेनान्वयभूमिकोक्ता प्रत्याहृतिभूमिकामाह पुनरपीति रसाम्नायाः पूर्वदक्षि
नि णपश्चिमोत्तरोर्ध्वानुत्तराख्याः षडाम्नायाः स्थानानि पार्थिवाप्यानलवायवीयानाभसमा
नसाः षण्णां भवात्मकस्य एतेषां स्थानान्यनुत्तरादिक्रमेण भ्रूमध्यादिमानसांतक्रमेण।

श्रा पा

षडाम्नायाः ३

ॐ णावा एनेषां महसा एषां ष लां प्रकाशेनेति सर्वा स्वां भूमिं मूलाधारमवाप्य लब्ध्वा स्वात्मानं
सौंदि स्वस्वरूपं भुजगनिभं स [illegible] कारं अध्युष्टवलयं सार्धत्रिवलयं कृत्वा कुलकुंडे मूलाधारे तनुर्गि
१२ त्वचतुर्दलपद्मकर्णिकायां समधाववह्निनिमित्रिकोणे कुहरे रंध्रविशेषे लदनि गतुस्थले स्व कुहरिणि
पिविशेषे तत्र तं मूलादिब्रह्मरंध्रांतोरं ज्ञो [illegible] तंतुसन्निभा कुलकुंडलिनी नित्याविद्यु ह [illegible]
ल्लता दृ [illegible] मज्ञालिकुलफुंकारस [illegible] नादिनी [illegible] चक्रेषु क्रमात्स्वयं दृ
वैभवं संप्राप्य परं गत्वापि त्वा कुलपरात्मंत अकुला कुलकं भूयः कुलादकुलकं ब्रह्मः
सुधुग [illegible] एवं मां सुंदरीं ध्यायेत् [illegible] तन्ध्यानं प्रकाशितमिति १० श्री चक्रमुद्धरति चतुर्भिः श्रीकंठैः
शिवयुवतिभिः पंचभिरपि प्रभिन्नाभिः शंभोर्नवभिः [illegible] मूलप्रकृतिभिः त्रयश्चत्वारिंश
द्वसुदलकलाश्च त्रिवलयत्रिरेखाभिः सार्द्धं तव भवनकोणाः परिणताः ११ चतुर्भिः श्री
कंठैः शिवैरूर्ध्वमुखत्रिकोणैः [illegible] संख्याकैः तथा शिवयुवतिभिः अधोमुख
त्रिकोणैः पंचभिः पंचसंख्याकैरधः प्रभिन्नाभिः संबद्धाभिः इत्यनेन प्रकारेण शंभोर्नव
भिः मूलप्रकृतिभिः श्रीचक्रकारणभूताभिः नवयोनिभिर्युक्ताः मूलप्रकृतिभिः [illegible]

त्रिकोणाष्टकोणद्वादशारद्वयचतुर्दशाराणां एवं त्रिचत्वारिंशत् कोणाः अष्टदलषोडशदलवृत्तत्रयं चतुर्द्वारोपशोभितभूगृहत्रये: साहं तव शरणकोणाः परिणता
नवचरणकोणपरिणतिरूपश्रीचक्रविलसितमिति भावः नदु क्तासंकेतपदसांपंचशक्तिचक्रवह्निसंयोगाच्चक्रसंभवः चतुर्भिर्वह्निपञ्चत्वारो रुद्रा इति ग्रन्थः
रुद्रोसाप्रपयरद्गिरितिस्मृतेः ६

भिः संवह्निभिः श्र्यनेन श्रीकण्ठैः शिवयुवतिभिः मूलप्रकृतिभिः श्रीचक्राकारः मूलाभिः पञ्चभिः नवधा
भिर्भिन्नाभिः मूलप्रकृतिभिः प्रपंचस्य मूलकारणैः पञ्चभूतकाम्याकाया त्वगसृङ्मांसमेदो
स्थिधातवः शक्तिमूलकाः मज्जाशुक्रप्राणजीवधातवः शिवमूलकाः नवधातुमयं देहं न
वयोनिसमुद्भवमिति नवयोनिः श्रीचक्रे त्रयश्चत्वारिंशत् कोणाः वसुदलमष्टदलं कला
त्र षोडशदलं त्रिवलयं वृत्तत्रयं त्रिरेखात्मूपं त्रिवरेखात्रयशोभिः सार्धसद्म नवभवनकोणाः प
रिणताः नदुक्तं विंदुत्रिकोणवसुकोणदशारयुग्ममन्वस्रनागदलसंधिषुषोडशारं
वृत्तत्रयं च धरणीसदनत्रयं च श्रीचक्रराजमुदितं परदेवतायाः इति प्रस्तारवशात् त्रिको
णस्याधः स्थितकोणद्वयस्याष्टकोणतया त्वाच्चत्वारिंशत्त्वं अस्योद्धारक्रमस्तु
हे तत्कृत्वेष्टमानेन नस्तुत्रयं पूर्वापरायितं विन्यस्य विभजेदष्टचत्वारिंशद्विभागतः
तृतीय षष्ठे षष्ठे पंचमे च तृतीये चतुर्थे च तृतीये च षष्ठे षष्ठाष्टके पुनः विभज्य नाव
चिह्नं नितेषु सूत्राणि पातयेत् नवयाम्योत्तराग्राणि तेषामुभयपार्श्वतः आद्य द्वितीय
तुर्याणां तथा पंचमषष्ठयोः अष्टनवमयोर्विन्दुर्न्नाग्निवाणकलाष्टकान् पुराणद्व्यष्ट

नलात्मकमिति षोडशकलाः सप्तविंशतिनक्षत्राणि तेन चित्कला विंशत्कोणात्मना सोमरूपमाद्या दशकलाद्वादशमूर्तयः तपनः वेदत्रयी इंदाद्यादि चत्वारिंशस्वराः तेन त्रिवलातिं
त्कोणात्मनास्यरूपमाप्तम् त्रिकोणेषु मातृद्वयं पंविंदु वक्रं तेजोविलासः तेजोविलासस्यष्टकोणात्मना अष्टमूर्तयः जातवेदाः सप्तजिह्वः हव्यवाहनः कौमारतेजाः अग्नादर
नः वैश्वानरः विश्वामरवेदवमृतदिति दशकलाः दशविमूर्तयः विराट् स्वराट् सम्राट् प्रतिभूः विभुः परिभूः प्रभीः प्रसूतिः शानसिद्धाद्दशकलात्मनानातहेशारे दशविमूर्त्यात्मना
बाह्यदशारे सात्विकराजसादिभिहात्मना चतुर्दशारे मितिवह्निरूपतामयावशांतिः शवीमनशदिशमेहि विहान [illegible] अग्निमवेदहविष्या आपाशोषणानो विभासत्तनत्वं
नायेहि हिरण्यशाचतुष्टयत्यादिति अग्ने त्वं सायो [illegible] वीदिशत्त्यं रूप [illegible] शंभेहि सकषणाः [illegible] वाक्यसर्वे मदोप्यस्वः विहानस्य [illegible] विहानस्य रह संवेनसीनमावः अ

ॐ

सौंटि

१०

10

वेदाग्निसंख्या शान्माजयेक्कमात् शनिमध्योरवेरंतो चंद्रांतः केतुमध्यातः मंगलांतो वृहन्मध्याद्
ह्वो वेराहुमध्यातः गुरोरंतो भौममध्याच्छुक्रांतः सोममध्यातः शन्यंतो वृहन्मध्याद्राहूंतो रविमध्या
तः केत्वंते बुधमध्यात्तु भजपेक्कमतो बुधः मध्याद्वह्निः स्युः क्रमुमष्टद्विदशावृद्धिषट्चतुर्द
शानलुगोपितं श्रीचक्रं नायतेपरं तद्वह्निर्वसुपत्रद्वि ~~[illegible]~~ ह्वः षोडशस्व
रं वृत्तत्रितयसंशोभि चिरं रविचिनभूगटं ह्व त्रियामनिलयं ह्वारवनुष्ट्यपस्रशोभितंस
र्वतेजोमयं दिव्यं सोमसूर्यानलात्मकमिति ११ त्वदीयं सौंदर्यं तुहिनगिरिकन्ये तुल
यितुं कवींद्राः कल्पंते कथमपि विरिंचिप्रभृतयः यदालोकौत्सुक्यादमरललनायां
ति मनसा तपोभिर्दुष्प्रापामपि गिरिशसायुज्यपदवीं १२ हे तुहिनगिरिकन्ये त्वदीयं सौं
दर्यं तुलयितुमुपमानोपमेयभावेन तुलयितुं वर्णयितुं विरिंचिप्रभृतयः ब्रह्मादि
यः कवींद्राः कथमपि कल्पंते साहस्येन [illegible] उपमानाभावादिति भावः
अमरललनाः देवांगनाः अमराणां ललनाः स्त्रियो येषां ते साधका इति वा औत्सुक्यात्त्वदीयं
सौंदर्यं मनसा आलोकाद्ध्यात्वा तपोभिः दुष्प्राप्यां गिरिश [illegible] सायुज्यपदवीं यांति

६ हि:

इति श्रीचक्र
मुक्तानदर्शि
ष्टाध्यापरदेवता
याः सौंदर्यादि
गुणान्स्तुतेभू
मिकां रचयति
६

विला

मध्यवह्निस्य
रूपमष्टहि
दशवह्निकं व
तुर्दशानलोप
तं श्रीचक्रं नाय
तेपरं ३
त्रिरेखं त्र्यरः शत्रि
भेवद्धि त्रिकोणस्य
त्र्यरः अग्निभेदः प
ता चता त्रिकोण
वहृदयमस्तस्य
स्य स्पृष्टो
संताति
स्य आधार
दीपातः आधारादि
शः विश्वा विश्वसे
व्याः माण्यवः
दीपिकान्तः विमा
द्विविश्वप्रभृतयतय
संताप्तकत्वं तन
त्वतत्र हिमाद्रय

तदीयमस्तलितिसंपन्नो
यं अग्नेनायेहि हृदिपद्मे शांवतत्पदे हृदिपदे मनुष्ठो गवा रोवतत्पदे लोकस्माकमंत्रसंतपेहि एतस्यास्तर्हे षारदशारहयाष्टकोणत्रिकोणविंदुभिः स्फुरद्रूपदिव्यचक्रं ह्ल शास्त्रे मोरे सोरेल्लेचतु
रस्त्रयगतत्वाद्दशकाशेः षट्त्रिंशत्तत्वात्मकं सर्वोऽपि तत्परदेवतायाः लिंगमामनमीतिसिद्धो शुत्वं तरेवक्रताचातवेमातुरंस्तत समस्तानिषापातं अत्र स्वधर्ममेहीमद्भूति [illegible] अर [illegible] नावीम
मन्त्रस्वरूपविश्वचंतेनराज्ञ श्रमन्त्रारस्यद्य विश्वानराणामेवंधीवैश्वानरः सर्वेदेवमूर्तयः तेजः अग्निमुखोवेदवाइतिश्रुते ज्ञानसज्ञोतिस्मातिः रतमग्निं वीजरूतमितिश्रुतिः ज्ञानसर्ववन
अग्निमात्रमपतिश्वनस्यजः अस्याणि यस्यामाग्रजहः सचास्ववर्तते शास्त्रवादिदमगोपी अत्राम पाणामाभात् वत्सहेशवादः रामद्रेजाज्ञीमद्ध अयवाविश्वमवधीवेशः [illegible] सावन
नश्रवेश्वानरः इतश्याम्भेदः यथामशरीरस्य म पादिति विश्वाकरेणावतः [illegible] स्वपमेरूपान्मकमीमहे इति वक्रोद्वारमपवाशुकमणोरवगनाजादि

नः ५०

तदुक्तमेतस्य कुलस्य षट्ये यत्रास्ति भोगो न हि तत्र मोक्षो यत्रास्ति मोक्षो न तु तत्र भोगः शिवापदांभोजयुगार्चकानां भुक्तिश्च मुक्तिश्च करस्थितैव ।

नरं प्रति

आप्नुवंतीत्यर्थः एतेन ध्यानस्य भोगमोक्षप्रदत्वमुक्तं भवति १२ नरं वर्षीयांसं नयनविरसं नर्मसु
जडं तवापांगालोके पतितमनुधावंति शतशः गलद्वेणीबंधाः कुचकलशविस्रस्तसिच
या हठात्त्रुट्यत्कांच्यो विगलितदुकूला युवतयः १३ वर्षीयांसं वृद्धं नयनविरसं कुरूपं नर्म
सु जडं कामक्रीडासु जडं अत्यभिज्ञमेतादृशमपि नरं मनुष्यं तवापांगालोके अपांगेन यदा
लोकनं तस्मिन्पतितं तज्जातजनं शतशो युवतयो नुधावंति कीदृश्यः गलद्वेणीबंधाः वि
गलितकबरीभाराः कुचकलशाद्विस्रस्ताभ्रष्टाः सिचयाः कंचुलिका यासां ताः हठान्नि
ष्कारणात् त्रुट्यत्कांच्यः छिन्नाः क्षुद्रघंटिकाः यासां ताः विगलितदुकूलाभ्रष्टोत्तरी
याः इत्यर्थः अथ रश्मिचक्रं सूचयति १३ क्षितौ षट्पंचाशद्द्विसमधिकपंचाशदुदके
हुताशे द्वाषष्टिश्चतुरधिकपंचाशदनिले दिवि द्विषट्त्रिंशन्मनसि च चतुःषष्टि
रिति ये मयूखास्तेषामप्युपरि तव पादांबुजयुगं १४ क्षितौ मूलाधारे षट्पंचाशद्द्वि
(पा) पार्थिवतत्वरूपा अष्टाविंशतिरयमर्थः पार्थिवतत्वानि च पंच तन्मात्राणि पंच भूतानि पं(चज्ञाने)
चकर्मेंद्रियाणि अंतःकरणं चतुष्टयं कालः प्रकृतिपुरुषमहत्तत्वादिरष्टाविंशतिः (न्द्रियाणि)

पंचभूतानि पंचतन्मात्राः ज्ञानेंद्रियकर्मेंद्रियाणि मार्च्या॥ पंचतन्मात्राणि पंचप्राणानि २
नि मनइत्येकत्रिंशत् ५

ॐ मैटि शिवशक्तिसंबंधभेदेन द्विविधेत्ति तेन षट्पंचाशत् ५६ एषां नामान्यग्रे वक्ष्यंते उदके मणि
पूरे द्विपंचाशद्दलेः आप्यतत्त्वानि षट्विंशतिः पंचभूतानि पंचकर्मेंद्रियाणि पंचज्ञानेंद्रि
१२ याणि षट्विंशाते शंग मनइति शिवशक्तिभेदेः द्विपंचाशत् ५२ हुताशे स्वाधिष्ठाने द्विष
॥ ष्टिदले तैजसतत्त्वानि एकत्रिंशत् शिवशक्तिविभागेन द्वाषष्टिः ६२ अनिले अनाहते चतु
काय पंचाशद्दले वाततत्त्वानि सप्तविंशतिः महत्तत्त्वन्यूनपार्थिवतत्त्वानि शिवशक्तिविभागेन चतु
५ पंचाशत् ५४ दिवि विशुद्धे चक्रे द्विसप्ततिदले व्योमतत्त्वानि षट्त्रिंशत् शिवशक्ति सदा
शिव ईश्वर शुद्धविद्या माया कला राग काल नियति पुरुष प्रकृतिरहंकार बुद्धिम
नः ज्ञानेंद्रिय कर्मेंद्रिय शब्द स्पर्श रूप रस गंध पंचभूतानीति शिवशक्तिविभागेन द्विःस
प्तति ७२ मनसि आज्ञाचक्रे चतुष्षष्टिदले मानसतत्त्वानि द्वात्रिंशत् तथा द्विपरा चतुर्वि
धा परापश्यंतीमध्यमावैखरीति इच्छयैव [illegible] कर्तुं कारयितुमपकर्तुं प्रतिकर्तुमुदासितु
विध मितितानं द्विचतुर्विधं सामालंबनं निरालंबनं चेति विधं तत्र तत्र यत्नात्स्वरूपेण निरालंबन स्थ
स्मानेर मपित्वमहं त्वदीयमिति चतुर्विधक्रिया सप्रथा रसं पूजं स्वाध्यायो जपः पूजा नयो दान

पंचदेव योगिनीहृदय चतु सालंबनं ११

उन्नयः

मितिकुंडलीभूमिकाभेदेन चतुर्विधः अन्वर्थैर्लवः प्रत्याहृत्तिः विश्रांतिरिति मातृकाष्टधा वर्गाष्ट
कभेदात् एवं द्वात्रिंशद्भिश्च शक्तिविभागेन चतुष्षष्टिः ६४ एवं पार्थिवादितत्त्वरूपा षष्ट्युत्त
रत्रिशतं मरीचयः शांभवाः ननु तां कुब्जिकां तंत्रे आदौ परा चतुर्धा स्याद्द्वितीये [illegible]पि पंच
धा तृतीये वेदना ज्ञाना चतुर्थे सप्तधा क्रिया पंचमे बुद्धिः षष्ठे स्यान्मातृकाष्टधा परितो जायते।
हंसा सा च व्योमपतिः स्मृता षट्त्रिंशतस्यापि कोटिः प्रोक्ताः कंदस्थानसंश्रिता इच्छा तु ना
यते ज्ञाना त्सा च वायोरधीश्वरी सप्तविंशतिरश्मीनां पतिः स्यादनाहृता प्रयाज्ञादभूत्क्रिया
व्यक्ता सा च वह्नीश्वरी मतः एकत्रिंशद्रश्मिपतिः स्वाधिष्ठानं समाश्रिता क्रियातः कुंडलीव्य
क्ता सा स्यात्सलिलनायिका सप्तविंशतिरश्मीनां मणिपूरं समाश्रिता कुंडलिन्या मातृका
जाता सा क्षितेरीश्वरी मता अष्टाविंशतिरश्मीनामाधाराधारमाश्रिता शिवशक्तिविभा।
गेन द्विविधा शांभवी क्रिया षष्ट्युत्तरं च त्रिशतमेवं शंभुमरीचयः पराद्दिशक्तिभिः षड्भि
र्नायकैः सहिताः पुनः द्वासप्तत्यधिकत्रीणि शतान्याहुर्मनीषिणः एषां स्मरणमात्रेण
जीवन्मुक्तो महीं चरेत् सर्वेषां स्मरणाशक्ताः षट्स्व चक्रमपि स्मरेत् एषां स्मृतिमतो

तउ
डलोद्दिं
मा
ना

ॐ· लोकोः पापहा पूजनात्पुनः लक्ष्मीवान्ध्यानतो जीवन्मुक्तोर् ऽस्मिन्कुले वसेदित्ति ... घ्या
मै· टि त्तजैवशिवस्यान्निष्क्रपंचस्य परमार्थशरीरिणः शब्दात्मकेन ... त्पराजाना पंचाना मातृरू
२२ पिणी अन्वयानां मार्गयोगान्मैकाषोडा प्रजायते परा चेष्टात्त याज्ञानाक्रिया कुंडलिनीत्रिच मातृ
12 का चाष्टधा प्रोक्ता पराभेदास्ततः स्मृताः कुंडलिनीमातृकाभ्यां षोडाभिन्नमष्टषकं नानाविधं च
मुविततं तंत्रमेतन्नखंडन्वयं उत्पन्नं प्रांभवं पश्चाज्जगदेतच्चराचरं इति अथ पार्थिवादि चक्रे रश्मी।
नानामानि उड्डीश्वरः उड्डीश्वरी जालेश्वरो १ जालेश्वरी पूर्णेश्वरः पूर्णेश्वरी कामेश्वरः श्रीकंठेग कामेश्वरी
तः गनाः १० अनंतः स्वरसा १२ शंकरो ... १४ पिंगलः पाताल देवी १६ नादाख्यो नादा १८ आनंदो। ५८
स्थः डाकिनी २० आलंबानंदो राकिनी २२ महानंदः लाकिनी २४ योग्यः काकिनी २६ अतीतः शाकि।
नी २८ पादोहा किनी ३० आधारेशो रक्ता ३२ चक्रेशः चंडी ३४ कुरंगिणीशः कराली ३६ मदद्रेशः
महोच्छुष्मा ३८ अनादिविमलः मातंगी ४० सर्वज्ञविमलः पुलिंदी ४२ योगविमलः शंकरी ४४
सिद्धविमलः वामसी ४६ समयविमलः कैलासिका ४८ निजेशः कुत्तिः ५० उड्डीशः लज्जा ५२
षष्ठीशः कुलेश्वरी ५४ चर्यांधीशः कुलटा ५६ एते पार्थिवरश्मयः मूलाधारे षडपंचाशद्दले

कालिका

एते नदिंतो षट् पं चात इति व्याख्य तमग्रात १ 	शक्तौ बाक्षी पादुका पूजयामीति शे अं २ 	पूर्वतये तत्र ब्रवाहिन्यां चैव तदुक्तं षट्कोणं विदिक्षु ध्या रथ्यां आपंक्तिमादि षधक्रमाल कोणे २

कमलं विचिंत्य तत्कर्णिकायामग्रे वस्तुमार्गेण शिवौ संपूज्य दलेषु रश्मयः पूज्याः शिवानंदनाथ श्रीपादुकां पूजयामीति योज्यं एवं सर्वचक्रेषु अथवा स्वाधिष्ठाने षट्कोणं विचिंत्य पश्चिमादितो रश्मीन्

पूजयेद् आद्यन्तादष्टाविंशतिकं क्रमात् चतुष्कं पंचकं षट्कं चतुष्कं पंचकं पुनः चतुष्कमिति संभ

वः क्रमात् पार्थिवरश्मयः ॥ मावपि विलिख्य पूज्यं तेषु षट्सु वह्निपंचाश दरश्मयो मणिपूरे शांभव 	पार २

क्रमे स्वाधिष्ठानमणिपूरयोः व्यत्ययः तेच सद्योजातो माया २ वामदेवः श्रीः ४ आधारः पद्मा।

६ 	तत्पुरुषः अंबिका अनंतो निवृत्तिः २० अनाथः प्रतिष्ठाः २२ अनाश्रितः विद्या। ४ अचिंत्यः

शांता २६ श्रीकंठेश्वरः उमा २८ तीव्रः गंगा ३० मणिवाहः सरस्वती ३२ अंबुवाहः विद्या क

अस्ति विद्या 	मला ३४ तेजोधीशः पार्वती ३६ विद्येशो वागीश्वरः चित्रा ३८ चतुर्विंशेश्वरः स्तुकमला ३०

उमागंगेश्वरः मन्मथः ३२ हंसेश्वरः श्रीः ३४ श्रीकंठः तपा ३६ अनंतः सती ३८॥

रल 	शंकरः मेखला ४० पिंगलाः यशोवती ४२ साधाख्या हंसानंदा ४४ परादिव्योघः वामा

४६ मानवौघः ज्येष्ठा ४८ पीठौघः रौद्री ५० सर्वेश्वरः सर्वमयी ५२ एते आप्य ... २।

७
यो 	एवम् मणिपूरे षड्दले चतुष्काटिक्रमेण पूज्या तद्रूपं च वाहिन्यां चतुष्कं च चतुष्कं च

एतेनाद्ये समाधिकपंचाशद्दक रतिव्याख्याता २

भूयः

ॐ षट्कं [illegible] चतुष्कं पंचकं त्रिकमित्येवाभिर्व्रजलमरीचयः इति तंत्रान्तरेष्वि पंचाशद्भूलसं। [illegible]
सं.टि विन्यस्त च सृजनमुक्तं अथ तेन मसम्मयः परापरः चंडीश्वरी २ परमः चन्द्रघण्टा ४ तत्परः [illegible]
२२ नता गुह्यकाली ६ अपरः मंगला [illegible] चिदानंदः नीलला १० अघोरः गंधा १२ समरघोरः सा १४ [illegible]
२४ ललिताः स्मया १६ स्वच्छः स्पर्शा १८ भूतेश्वरः प्राप्ता २० [illegible] पो डाकिनी २२ आलस्योरत्नः [illegible]
13 डाकिनी २४ प्रभानंदः चक्राडाकिनी २६ योगानंदः पद्माडाकिनी २८ कुलकौलेश्वरः। [illegible]
पावनी ३० कुलेश्वरः समया ३२ श्रीकंठः कामा ३४ अनंतः रेवती [illegible] शंकरः ज्वाला ३८ [illegible]
पिंगलः कराला ४० सादाख्याः कुब्जिका [illegible] ४२ कालरात्रिगुरुः परा ३४ सिद्धगुरुः शान [illegible]
मेखला तिता ४६ रत्नगुरुः शान्ता ४८ [illegible] गुरुः विद्या ५० शैलगुरुः प्रतिष्ठा ५२ समयगुरुः निवृ [illegible]
त्तिः ५४ एतेस्वाधिष्ठाने [illegible] लेयस्त्रिमादिनवदलेषु षट्क्रमेणाष्टशमदलेष्टकेष्व षट्
च जयेत् पद्मवाह्निन्यान् पंचकं पंचकं षट्कं चतुष्कं [illegible] पंच षट्कं वितिक्रमाद्भित्वा। कं पुनः
तेजसः क्रमरश्मपद्मजितिषट्कोणे सृजनमुक्तं अथ पवापवामरीचयः खगेश्वरः भद्रा
२ कूर्मः आधारा ४ मेषः शोका ६ मीनः [illegible] ८ [illegible] नः विमला १० महानंदः शर्वरी १२ [illegible]
चतुर्णामद्विकेपंचकं पंचकं षट्कं चतुष्कं पंचकं पुनः ३ [illegible]
एतेन कृता [illegible] व्याख्याता २ [illegible]

द्रौलीला १७ प्रियः कुमुदा १८ कालिको मीनाकी १९ डामरो डाकिनी २० ग्रामः शाकिनी २२
लामो कालिनी २४ कामरूः काकिनी २६ सोमयः शाकिनी ४९ ह्रामरो ह्राकिनी ३४ सुधारे
घोरा का । ३२ चक्रेशः विदुषी ३४ कुरः कुल्ला ३६ समुद्रे शः कुब्जिका ३९ हृदीशः काम
कला ४० गिरीशः कुटिलदीर्घिका ४२ पिखे शाकम्बरी ४४ चमी वज्ररूपा ४६ सर्वेशः
मङ्गली ५० परमगुरुर्मंगला ५२ परादिगुरुः केसटाः ५२ सूर्यगुरुः सामा ५४ एतेऽनाद्या
नेह्राटशादलेषु प्रिमादितः पूज्याः त्रितीयष एनवदलेषु षट् षट् अन्येषु चत्वारः चत्वारः ।
कं अथवा प्रथमोत्तपोः षट् कमेकमन्येषु चत्वारः कं च चत्वारः कं पश्चाद्विन्यां चतुष्कं पा
चकं षट्कं चतुष्कं पंचकं त्रिकं इति क्रमेणाभिन्नाः स्युर्वायवीयामीशीचयुः षट् कोणे
पूजनमुक्तं अथनाम सप्तनामसं १ हृदयः कैलिकी २ धरः कांता ४ भोगः विम्बशी
६ भुवो योगिनी ८ महाब्रह्मसाना १० शावः शार्वरी १२ उमः कालिका १४ रसपुत्रः चं
डाली १६ मोहाः अघोरेशी १९ मनोभवो देला २० ज्वलनः सेको महा रक्ता २२ नानगु
ह्यः कुब्जिका २४ खरो डाकिनी २६ ज्वलनशाकिनी २९ महाकुलो डाकिनी ३० भयोज्वं
इति एतेन चतुराधिक पंचाशद्दलिनः तिथ्याख्यातं ५ वायुः पापद्भि

(Marginal notes: top: हरैशः प्रेत; शाकिनी — left: रुः; बिंदु ३; रसप्रयाम; घ:; मूर्द्धा हाकिनी — right: समयः; शंकर; श्रीशः ३; इति; ऊ दुवः)

गों
सं॰टि
१५

लः काकिनी ३२ तेजः शाकिनी ३४ मज्जो कोहाकिनी ३६ वायुः पापघ्नी ३८ कुलः सिंहा ४० मे
हा कुलांबिका ४२ विश्वंभरः कामा ४४ कौटिलः कूर्ममाला ४६ गालवः कंकाली ४८ व्यो
मः व्योमा ५० प्रसनः नादा ५२ खेचरो महादेवी ५४ वाहलः मदजरी ५८ ज्ञानः कुंडलि
नी ५८ कुलातीतः कुलेशी ६० अजः रौधिका ६२ मनः रमोटीका ६४ ईशः रेचिका ६६ शो (सप्तवि४)
षः मोचिका ६८ परमः परा ७० परः चित् ७२ एते विमुक्ताः षोडशपटले आचांतयोः षट्
कं षट्कं अन्येषु चतुष्कं चतुष्कं पचवाहिन्यां तु षट्कं षट्कं पुनः षट्कं षट्कं पुनः पुनः (षट्कं ६)
(तीया त्रिके ध्ते ७) श्वान् इति क्रमात् समुद्दिष्टानाम् असादिश्वार प्रमयः इति षट्कोऽपि पूजनमुक्ता अथ मानसप्र
प्रमयः परः परा २ भ्रमरः भ्रमरी ४ चित्तं चित्परा ६ महामायो महामाया ८ इच्छापरः इ
च्छा १० सृष्टिः सृष्टिपरा १२ स्थितिः स्थितिपरा १४ निरोधो निरोधपरा १६ मुक्तिः मुक्ति
परा १८ ज्ञानं ज्ञानपरा २० सत्यः सत्ता २२ असत्त असत्यपरा २४ सदसत् सदसत्परा २६
क्रियाः क्रियापरा २८ आत्मा आत्मपरा ३० इंद्रियाश्रयः इंद्रियाश्रयपरा ३२ गोचरो गोच
रपरा ३४ लोकमुख्याः लोकमुख्यपरा ३६ देवो देवतापरा ३८ संवित् संवित्परा ४०

वेदर्दैवतं

एतेन षट्कं सदिति व्याख्यातम् ७

कुंडलिनीकुंडलिनीपरा ५२ सौषुम्नासौषुम्नापरा ५४ प्राणसूत्रः प्राणसूत्रपरा ५६ स्पंदः
स्पंदपरा ५९ मातृकामातृकापरः ५८ स्वरोद्भवः स्वरोद्भवापरा ५२ वर्णजः वर्णजपरा ५५
शब्दजः शब्दजपरा ५६ वर्णज्ञानः वर्णज्ञानपरा ५९ वर्गजः वर्गजपरा ६० संयोगजः सं
योगजपरः ६२ मंत्रविग्रहः मंत्रविग्रहपरा ६४ एते श्रीपादुका ऊर्ध्वदले पूज्याः चतुष्कं चत
यं तुष्कं वामदलेचतुष्कंचतुष्कं दक्षिणदले पश्चादिन्यां तु चतुष्कं पंचकं चैव चतुष्कं पृथमा
सप्तकं पुनः चतुष्कमष्टकं चेति क्रमान्मानसपूमयः इतिषट्कोणपूजनमुक्तं इ ह्रि कों५
तिपद्मवाहिन्यामुक्तानि रश्मिनामानि मिथुनमालायां तु एतेषां नामांतराण्युक्तानि
यथा त्रिपुरसुंदरी त्रिपुरसुंदरः २ हृदयदेवी हृदयदेवः ४ शिरोदेवी शिरोदेवः ६ शि
खादेवी शिखादेवः ८ कवचदेवी कवचदेवः १० नेत्रदेवी नेत्रदेवः १२ अस्त्रदेवी ।
अस्त्रदेवः १४ कामेश्वरी कामेश्वरः १६ भगमालिनी भगमाली १८ नित्यक्लिन्ना नित्य
क्लिन्नः २० भेरुंडा भेरुंडः २२ वह्निवासिनी वह्निवासी २४ महावज्रेश्वरी महावज्रेश्व
रः २६ शिवदूती शिवदूतः २८ त्वरिता त्वरितः ३० कुलसुंदरी कुलसुंदरः ३२ नित्या नित्या

त्रै नित्य: ३४ नीलपताकानीलपताक: ३८ विजयाविजय: ३९ सर्वमंगलासर्वमंगल:
तं· टि· ४० ज्वालामालिनीज्वालामाली ४२ विचित्राविचित्र: ४४ महानित्यामहानित्य: ४६
१५ परमेश्वरीपरमेश्वर: ४९ मित्रेशमयीमित्रेशमय: ५० षष्टीशमयीषष्टीशमय: ५१
115 षष्ठीशमयीषष्ठीशमय: ५२ उड्डीशमयीउड्डीशमय: ५४ चर्यानाथमयीचर्यानाथमय: ५६
एतेपार्थिवाश्रमय: अथाघारश्रमय: लोपामुद्रामयी लोपामुद्रामय: २ अगस्त्यामयीअग।
स्त्यमय: ४ कालतापनमयीकालतापनमय: ६ धर्माचार्यमयीधर्माचार्यमय: ९ मुक्ताके
शेश्वरीमयीमुक्तकेशेश्वरीमय: १० दीपकलनाथमयीदीपकलनाथमय: १२ विष्णुदेवम
यीविष्णुदेवमय: १४ प्रभाकरदेवमयीप्रभाकरदेवमय: १६ तेजोदेवमयीतेजोदेवमय:।
१९ मनोदेवमयीमनोदेवमय: २० कल्याणदेवमयीकल्याणदेवमय: २२ रत्नदेवमयीर
त्नदेवमय: २४ वासुदेवमयीवासुदेवमय: २५ वासुदेवमयीवासुदेवमय: २६ रामानंद।
मयीरामानंदमय: २९ अणिमासिद्धि: अणिमासिद्ध: ३० लघिमासिद्धि: लघिमासिद्ध: ३२
ईशित्वसिद्धि: ईशित्वसिद्ध: ३६ वशित्वसिद्धि: वशित्वसिद्ध: २९ प्रकाम्यासिद्धि: प्रकाम्या

महिमासिद्धि:
महिमासिद्ध: २

मुक्ति. सि. १०

सिद्धः ४० भुक्तिसिद्धिः भुक्तिसिद्धः ४२ इच्छासिद्धिः इच्छासिद्धः ४४ प्राप्तिसिद्धिः प्राप्तिसिद्धः ४६ सर्वकामसि
द्धिः सर्वकामसिद्धः ४९ ब्राह्मीब्रह्मा ५० माहेश्वरीमाहेश्वरः ५२ इति जलरूपमयः अथ तैजस
रूपमयः कौमारीकुमारः २ वैष्णवीवैष्णवः ४ वाराहीवाराहः ६ माहेन्द्रीमाहेन्द्रः ८ चामुंडाचा
मुंडः १० महालक्ष्मीमहालक्ष्मः १२ सर्वसंक्षोभिणीसर्वसंक्षोभणः १४ सर्वविद्राविणीसर्व
विद्रावणः १६ सर्वाकर्षिणीसर्वाकर्षणः १८ सर्ववशीकरणीसर्ववशीकरणः २० सर्वोन्मा
दिनीसर्वोन्मादनः २२ सर्वामहांकुशीसर्वमहांकुशः २४ सर्वखेचरीसर्वखेचरः २६ स
र्वबीजासर्वबीजः २८ सर्वयोनिः सर्वयोनिः ३० सर्वत्रिखंडासर्वत्रिखंडः ३२ त्रैलोक्यमो
हनचक्रस्वामिनीत्रैलोक्यमोहनचक्रस्वामी ३४ प्रकटयोगिनीप्रकटयोगी ३६ का
माकर्षिणीकामाकर्षणः ३८ बुद्ध्याकर्षिणीबुद्ध्याकर्षणः ४० अहंकाराकर्षिणीअहं
काराकर्षणः ४२ शब्दाकर्षिणीशब्दाकर्षणः ४४ स्पर्शाकर्षिणीस्पर्शाकर्षणः ४६
रूपाकर्षिणीरूपाकर्षणः ४८ रसाकर्षिणीरसाकर्षणः ५० गंधाकर्षिणीगंधा
कर्षणः ५२ चित्ताकर्षिणीचित्ताकर्षणः ५४ धैर्याकर्षिणीधैर्याकर्षणः ५६ स्मृत्या

डों सै टि २६ 16

कर्षिणी स्मृत्याकर्षणः ५८ नामाकर्षिणी नामाकर्षणः ६० वीजाकर्षिणी वीजाकर्षणः ६२
इति नैजसरस्मयः अथ वायव्यमरीचयः आत्माकर्षिणी आत्माकर्षणः २ अमृताकर्षिणी अ
मृताकर्षणः ४ शरीराकर्षिणी शरीराकर्षणः ६ सर्वाशापरिपूरकचक्रस्वामिनी सर्वाशा
परिपूरकचक्रस्वामी ८ गुप्तयोगिनी गुप्तयोगी १० अनंगकुसुमा अनंगकुसुमः १२ अनंग
मेखला अनंगमेखलः १४ अनंगमदना अनंगमदनः १६ अनंगमदनातुरा अनंगमदना
तुरः १८ अनंगमदनातुराः १९ अनंगरेखः २० अनंगवेगिनी अनंगवेगः २२ अनंगांकु
शा अनंगांकुशः २४ अनंगमाली २६ सर्वसंक्षोभणचक्रस्वामिनी सर्वसंक्षोभणचक्र
स्वामी २८ गुप्ततरयोगिनी ३० सर्वसंक्षोभिणी सर्वसंक्षोभणः ३२ सर्वविद्राविणी स
र्वविद्रावणः ३४ सर्वाकर्षिणी सर्वाकर्षणः सर्वाह्लादिनी सर्वाह्लादनः ३८ सर्वसं
मोहिनी सर्वसंमोहनः ४० सर्वस्तंभिनी सर्वस्तंभनः ४२ सर्वजृंभिणी सर्वजृंभणः ४४
सर्ववशंकरी सर्ववशंकरः ४६ सर्वरंजिनी सर्वरंजनः ४८ सर्वोन्मादिनी सर्वोन्मादनः
५० सर्वार्थसाधिनी सर्वार्थसाधनः ५२ सर्वसंपत्तिपूरणी सर्वसंपत्तिपूरणः ५४

अनंगरेखा ६ गुप्ततरयोगि ५ अनंगमालीनी ७

अनंगमालिनी ५

३ सर्वसिद्धिप्रदा सर्वसिद्धिप्रदः १० सं ६ सर्वदुःखद

सर्वमन्त्रमयी सर्वमन्त्रमयः ॥ सर्वमन्त्रमयी सर्वमन्त्रमयः ३ सर्वद्वन्द्वक्षयंकरी सर्वद्वन्द्वक्षयंकरः ४ सर्वसौभाग्यदायकचक्रस्वामिनी सर्वसौभाग्यदायकचक्रस्वामी ६ संप्रदाययोगिनी संप्रदाययोगी ९ सर्वसंपत्प्रदा सर्वसंपत्प्रदः १२ सर्वप्रियंकरी सर्वप्रियंकरः १४ सर्वमंगलकारिणी सर्वमंगलकारी १६ सर्वकामप्रदा सर्वकामप्रदः १८ सर्वदुःखविमोचिनी सर्वदुःखविमोचिनी सर्वदुःखविमोचनः २० सर्वमृत्युप्रशमनी सर्वमृत्युप्रशमनः २२ सर्वविघ्ननिवारिणी सर्वविघ्ननिवारिणः २४ निवारणी निवारणः २६ सर्वाङ्गसुंदरी सर्वाङ्गसुंदरः २८ सर्वसौभाग्यदायिनी ३० सर्वार्थसाधकचक्रस्वामिनी सर्वार्थसाधकचक्रस्वामी ३२ कुलकौलयोगिनी ३४ सर्वज्ञा सर्वज्ञः ३६ सर्वशक्तिः ३८ सर्वैश्वर्यप्रदा सर्वैश्वर्यप्रदः ४० सर्वज्ञानमयी सर्वज्ञानमयः ४२ सर्वव्याधिविनाशिनी सर्वव्याधिविनाशनः ४४ सर्वाधारस्वरूपा सर्वाधारस्वरूपः ४६ सर्वपापहरा सर्वपापहरः ४८ सर्वानंदमयी सर्वानंदमयः सर्वरक्षास्वरूपिणी सर्वरक्षास्वरूपी ५२ सर्वेप्सितफलप्रदा

कुलकौलयोगिनी

सर्वसौभाग्यदा[illegible]

कुलकौलयोगिनी

६ सर्वपातः ५

पाशिनी वरी २

ॐ सर्वेप्सितफलप्रद: ५४ सर्वरत्नाकरचक्रस्वामिनी सर्वरत्नाकरचक्रस्वामी ५६ निगर्भ
सै टि. योगिनीनिगर्भयोगी ५९ कामेश्वरीकामेश्वर: ६२ मोदिनीमोदी ६४ विमलाविमल: ६६
१७ अरुणाअरुण: ६९ जयिनीजयी ७० सर्वेश्वरीसर्वेश्वर: ७२ कौलिनीकौली ७४ अग्रमा
17 नस: मरीचय: सर्वरोगहरचक्रस्वामिनी सर्वरोगहरचक्रस्वामी २ रहस्ययोगिनीरह
स्ययोगी ४ वाणिनीवाणी ६ चापिनीचापी ९ [illegible] १० अंकुशिनीअंकुशी १२ ५पाशिनी पाशी ५
महाकामेश्वरीमहाकामेश्वर: १४ महावज्रेश्वरीमहावज्रेश्वर: १६ महाभगमा
लिनीमहाभगमाली ९ महात्रिपुरसुंदरीमहात्रिपुरसुंदर: २० सर्वसिद्धिप्रदाचक्रस्वा
मिनीसर्वसिद्धिप्रदाचक्रस्वामी २२ परापररहस्ययोगिनीपरापररहस्ययोगी २४ श्री
भट्टारिकाश्रीभट्टारक: २६ सर्वानंदमयचक्रस्वामिनी सर्वानंदमयचक्रस्वामी २९
परापरातिरहस्ययोगिनी परापरातिरहस्ययोगी ३० त्रिपुरात्रिपुर: ३२ त्रिपुरेश्वरीत्रि
पुरेश्वर: ३४ त्रिपुरसुंदरी त्रिपुरसुंदर: ३६ त्रिपुरवासिनीत्रिपुरवासी ३९ त्रिपुराश्री:
त्रिपुरश्री: ४० त्रिपुरमालिनीत्रिपुरमाली ४२ त्रिपुरासिद्धात्रिपुरासिद्ध: ४४ त्रिपुरा।

विकात्रिपुरांबिक: ४८ महात्रिपुरसुंदरीमहात्रिपुरसुंदर: ४९ महामाहेँमहामाहेश्वर: ५०
महामहाराज्ञीमहामहाराज: ५२ महामहाशक्ति: महामहाशक्त: ५३ महागुप्तामहागुप्त:
५५ महामहाज्ञप्ति: महामहाज्ञप्त: ५९ महामहानंदीमहामहानंद: ६० महास्पंदामहा
स्पंद: ६१ महामहाशयामहामहाशय: ६४ इतिमानसा इत्यनेन प्रकारेणायेमहत्तमास्ते
प्रका २ षामुपरि महत्तरे नवपादांबुजयुगं रत्नात्मकं तानयोर्मे त्वस्तु श्रीमन्महा श्रीचक्रनगरसा
म्राज्यरत्न श्रीपादुकांपूजयामि नम इति एवं रश्मिक्रमं कुर्वन्साधको विजितेंद्रिय: ध
नधान्यायुरारोग्य पांडित्यादिपदं लभेत एवं चक्रदेवीनामीन ये गोनिवेदिन इतिक।
लश्रुति: पुनश्चाधारादिद्विद्विचक्रे अग्निसूर्यसोमावस्थानं तत्राग्नेरष्टोत्तरशतं किरणा:
त्तितांबुदके च रवे: षोडशोत्तरकं शतंकिरणा: वह्नेर्वायौ च षड्विंशत्युत्तरं शतं किरणा:
सोमस्य नभसि मनसि च वसन तदुक्तं भैरवयामले अष्टोत्तरशतं वह्ने: षोडशोत्तरकं
रवे: षड्विंशत्युत्तरं तेज: सोमस्य परिकीर्तितं इतिव्याख्यातं अर्थत्रिभि: श्लोकै: वाग्भ
वोपासनापिपुनत्क्ध्यानादिकमुच्यते तत्र सात्त्विकं ध्यानमाह्येनाह शरत्ज्योत्स्ने।
तदुक्तं मानसोल्लासे सर्वं तत्वात्मतेजोभिरिंदं तव पदांबुजं ध्यायन् शिववराहे सातात्तेजोमयो भवेत् इतिश्रुत्यवाप्तिरसि
तवनिर्वाणचरणं हृदयं पूर्वोक्तमानंदरूपं सर्वेषां मयुखानामपरिज्ञानातिसातात्शिवपदे तस्यैव प्रसादेन सर्वतोविशेषा: प्रकाशते
इतिभाव: ८

इति व्या
ख्यातं तदपु
ताप्रित्रमेव
५३ २

जो. से टि २८ ति १५ शारदे त्वान्नाम्बुभ्यं शशि युतजटाजूट मुकुटां वरत्रासत्राणस्फटिकगुटिकापुस्त
कधरां सकृत्रत्वा न त्वां कथमपि सतां सन्निदधते मधुक्षीरद्राक्षामधुरिमधुरीणा भणि
18 नयाः १५ [redacted]
नेति पूर्णत्कालेन चंद्रकिरणैः शशिना युतं शशियुतं जटाजूटैर्बद्धं रत्नमयं च मुकुटं उटा ४
यस्यास्तां वरो वरमुद्रा त्रास त्राणं अभयमुद्रा स्फटिकगुटिका स्फाटिकी माला पुस्तकं
चकरे यस्यास्तां सकृदेकवारमपि नत्वा सतां सज्जनानां भणितयो वाचः कथम प्रवर्तते
न्निदधते सन्निहिता भवन्ति न कथमपीत्यर्थः कीदृश्यो भणितयः मधुक्षीरद्राक्षाम तुल्या
धुरिमधुरीणाः मधुवन्माक्षिकवत् क्षीरवत् आवर्जितदुग्धवत् मृद्वीकावत् मधुरि ६
२ धुर्या मधुरीणाः माधुर्यधूर्वहा इत्यर्थः तत्रैव राजसध्यानमाह कवीन्द्राणां चेतः कमलव
नबालातपरुचिं भजन्ते ये सन्तः कतिचिदरुणामेव भवतीं विरिंचिप्रेयस्यास्तरुण
रशृंगारलहरीगभीराभिर्वाग्भिर्विदधति सतां रंजनममी १६ ये सन्तः कतिचित् कियन्तः
द्राक्षावत्

अरुणामेव भवतीं भजंते अमी संतः वाग्भिः सतां सुहृद्दयानां रंजनं विदधति भवती कीदृ
शी कवींद्राणां वर्णयितॄः श्रेष्ठानां चेतांस्येव कमलवनानि बालातपरुचिं उद्यत्सूर्यकि। तत्र
उ रणां कांतिं तन्वतः प्रकाशिकामित्यर्थः वाग्भिः कीदृशीभिः विरिंचिप्रेयस्याः सरस्वत्याः
तरलितरलाउज्ज्वलितायाः शृंगारलहरीकामरसप्रवाहस्तद्वत्गभीराभिः गूढार्थप्र
तिपादिकाभिः यथा सरस्वत्याः कामोद्रेको गूढः तथा गूढार्थाभिरित्यर्थः यद्वा
अमी सतां रंजनं सरस्वत्याः अरंजनं विदधति तरलतराणां स्त्रीपुरुषाणां तरुणतरासम
ह्वायाः शृंगारलहरी शृंगाररसतरंगास्तैर्गभीराभिरित्यर्थः १६ सवित्रीभिर्वाचां शशि
मणिशिलाभंगरुचिभिर्वशिन्याद्याभिस्त्वां सह जननि संचिंतयति यः स कर्त्ता काव्या
नां भवति महतां भंगिसुभगैर्वचोभिर्वाग्देवीवदनकमलामोदमधुरैः १७ हे जननि। अ
वाचां सवित्रीभिर्मातृकाभिः काभिः शशिमणिशिलाचंद्रकांतमणिपाषाणस्तेषां
भंगः भज्यमानचंद्रकांतमणिरित्यर्थः कांतिभिर्हि तेषां रुचिन्यायात् तद्वद्रुचिः कांतिः
यासां ताभिः वशिन्याद्याभिः वशिनीकामेश्वरीमोदिनीविमलारुणाजयिनीसर्वे

भाकोड्
व्यवस्थका
लहरी २

नि ७

श्री

ॐ श्वरीकौलिनीभिः सह यस्त्वां संचिंतयति स महतां काव्यानां महाकाव्यानां कर्त्ता भव
सौ॰ टि॰ ति कैर्वचोभिः कीदृशैर्भंगिसुभगैः नानाविधशब्दरचनावैदग्ध्यविशेषा भंगयः
१९ स्ताभिः सुभगैः शोभनैः वाग्देवीवदनकमलामोदमधुरैः सरस्वतीमुखारविंदसौ
19 रभवन्मधुरै[illegible]रित्यर्थः १७ मथाकूटौ पयुक्तै ह्नीभ्या ध्यानादिकमाह तनुच्छा
याभिस्ते तरुणतरणिश्रीसरणिभिर्दिवं सर्वामुर्वीमरुणिमनिमग्नां स्मरति यः भ
वंत्यस्य त्रस्यद्वनहरिणशालीननयनाः सहोर्वश्या वश्याः कति कति न गीर्वाणगणिका। कति
णिकाः १८ तरुणतरणिश्रीसरणिभिः बालादित्यकांतितुल्याभिस्तत्सदृ
शीभिरित्यर्थः तनुच्छायाभिः शरीरकांतिभिः करणभूताभिः सर्वां दिवमाकाश
मुर्वीं पृथ्वीमरुणिमनिमग्नां लोहितकांतिकवलितां यः स्मरति अस्य कवेः भवति कति
का अपि उर्वश्या सह वश्या न भवंति अपि तु भवंत्येव त्रस्यन्तो विभ्यतो ये वनहारि न गीर्वा णगणि
णाः वनहरिणाः [illegible]चाभासाभावात्तद्वत् शालीनं शोभायमानं ८ काः वेश्या
नांटै वा२ यनं यासां ताश्च इत्यर्थः अर्हदृष्टीनां सुरगणानां कामरूपणया नयनचांपवर्णन
चल्य

नि त्रि षि १

नमुपपन्नं १८ मुखं विंदुं कृत्वा कुचयुगमधस्तस्य तदधो हरार्धं ध्यायेद्योहरीम
द्विषिते मन्मथकलां समस्तः स क्षोभं नयति वनितां त्र्यवनितल पुत्रिलोकीमप्याशु
भ्रमयति रवीन्दुस्तनयुगं १९ मुखं विंदुमिति विंदुमेकं ईकारोर्ध्वावयवरूपं मुखं तत्
या मुखं कृत्वा ध्यात्वा तस्य मुखस्याधः कुचयुगं कुचयुगं तयोर्विंदुद्वयं कृत्वा तत्त
धः कुचद्वयाधः हरार्धं अधोमुखत्रिकोणं यो ध्यायेत् स हरमहिषि मदनश
तां ६ यति ते तव मन्मथकलां क्लींबीजमयं ईकाररूपं स्वरं स वनितां सं क्षोभं नयति ति उ
ॐ फलं अतितलयुग्मति नु च्छमत एवार्धं फलमाह रवी स्तनयुगं यस्यास्तां त्रिलो
कीमपि आशु स्त्री शीघ्रं भ्रमयति क्षोभयतीत्यर्थः एतदेवोक्तं चतुःशत्यां विंदुं संकल्प्य
वक्त्रं तु तदधः स्यात्कुचद्वयं तदधः संपरार्धं तु चिंतयेत्तदधोमुखमिति तथा विंदो तत
वक्त्रमारोप्य तदधो बाहुयुग्मकं तदधः कुचयुग्मकं तदधो योनिमेव चेति त्रिलोकी
मपीत्यनेनेत्यस्या अपि कामकलारूपत्वे न मुक्तं भवति तदुक्तं रुद्रयामले नभो महाविंदु
मुखी चंद्रसूर्यस्तनद्वया सुमेरूर्ध्वकलया शोभमाना महीयदा पाताल तलविन्यासा

क१

त्त यात्तामपि यद्ह्रास्ता शिनो न्हामसंडितं भुवनत्रयं वंदे सर्वे पूर्वी देवी महाश्री सिद्धिमातृकामिति अयमर्थः कामस्य कामराजस्य कला शोभा अथ काम
बीजस्य कला तदेव बीजं ककारलकाररेफरहितं कामकलारूपं भवति गुप्तमहासारस्य ती बीजगतङकेयामीमावार्यस्त्वेतौ यत्रित्येनव कामराजे तितयाच्छ्रुति
यं श्रुणोमत्स्य लकसृणोमि न हि मवेदरहस्यं तस्य पद्धामिति साधनः तदीयपस्त्वरूपान्तरीसस्य रूपं वं विंदुत्रयात्मकं तत्रैको विंदुरवि । परो द्वौ दहनशीतांशू त्रि
रूपविंदुमत्स्य हत्वात्तस्या यथो दहनशीतांशू रूपविंदुद्वयं स्तनयुगं कृत्वा तदधः ह [illegible] रार्द्धं योनिरूपं ध्यायेत् हकारस्य अधोभागे हसति अधोभागः योन्याकारो

ॐ त्रिलोकीनेत्रांविके कामराजकलारूपा जागर्त्ति सचरेति अत्र ह्रार्धपदेनाधोमुखत्रिकोणा
सै॰ टि त्मिका योनिरुच्यते ह्रो हकारस्य पूर्वभागे पृष्ठे अधोभागे यो न्याकारास्ति इति अथवा ह
२० ठ्र: रः शिवेति वर्णद्वयं तस्यार्धं शकारवकारयोर्लोपादिकाराकारौ व्यत्ययेन संहितौ प्राप्ते
90 ति॰४ एकाररूपा योनिर्भवति अथवा हरोरवि शीर्षः तदर्धं रेफवकारयोर्लोपान्नसंनिहितायां
इति प॰ ५ इति रूपं यद्वा हरो हंसः हकारसकारयोर्लोपाद्विंदुविसर्गाभ्यां विंदुत्रयमवशिष्यते तैश्च
म: वयोजनाह्रार्धमित्युक्तिस्वरूपं ध्यायेत् केन प्रकारेण विंदुह्रकारोपरि सन्मुखे हृत्वा त
स्याधो विसर्गात्मकं विंदुद्वयं कुचद्वयं हृत्वा तदधः मन्मथकलां योनिं ध्यायेत् इत्येव
पं॰ ५ षेगः इति एतत् कामकलारूपमतिगो[illegible] तु तत्संकेतपद्धतौ एतत्कामकलाध्यानं गु
ह्याद्गुह्यतरं महत् नाशिष्याय प्रवक्तव्यं नाभक्ताय कदाचन एतत्प्रकाशनं मातुः [illegible]
टनमुरोजयोः आकृष्याच्छादनमिव तस्माद्वैतस्य कारणे लोभान्मोहाच्च गर्वाद्वा वेदु
ष्याद्वा प्रकाशयेत् सो चिरान्मृत्युमाप्नोति शास्त्रज्ञानविघातादिभिरिति तृतीयबीजसाध
नोपयुक्तं ध्यानमाह १४ किरंतीमंगेभ्यः किरणनिकुरुंबामृतरसं हृदि त्वामाधत्ते

भवतितंध्यायेदिति प्रकटार्थः तदुक्तं दिमेते नित्याहृदये देवितदीपक्षरशा तिरंतस्त्री पक्षहू पं वा विंदुत्रयमध्वे हेन नरा[illegible]कालस्या लेत्रापकस्यवयद्द वेत तत्रावृत्तोय एष्यात्तो महोदय करीत्रभां ददृति हा त्मक वक्त्रमधो विंदु द्वयात्मकाकुचद्वय न्त तद्दिव्याकृष्णगा निविभावयेदिति अयमर्थः प्रकारः तृ[illegible] अथवा हका रः शिवं तस्या र्धं शिवेतिपदस्या कारेकारे वकारयोःको रच्छप वर्ण वक्तव्याल कं तत्राहंसाकारवकारात्मकौ त एकारात्मकमवशिष्टं भवति यतिला भ्योमनयोसंयोमंसाते एकारो योनिरूपो भवति तम कारं योनिरूपं [illegible] भावयेत् ॥१॥

मलमायेनमलानित्रीणिमानसकायिकसंकल्पः अध्यवसायः क्रियानिष्पत्तिरितितद्विषयिणीमायातद्रहितेनमनसेत्यर्थः महापद्मवनांतस्थे कारणानंदविग्रहोसर्वेभ्यः तद्धितेमातरेह्याहपरमेश्वरीति तस्मिन्महत्तः तवकामकलारूपध्यानसमाकलितलब्धतन्मयताः परंप्रतःश्रंतमु खेणमाहात्म्यंकर्वंतः परमाह्लादलहरींदधति [redacted]कामकलातत्भावनयसमास्वादननिरतिशयानंदभाजोजीवन्मुक्ताभवंतीतिभावः श्रेयमत्रभावनाप्रकारः ॥

हिमकरशिलामूर्त्तिमिवयः ससर्पाणांदर्पंशमयतिशकुंताधिपइवज्वरप्लुष्टान्दृष्ट्यासु
खयतिसुधाधारसिरया २० यः साधकस्त्वांहृदिआधत्तेसशकुंताधिपइवगरुडइवसर्पा
णांदर्पंदृष्ट्याशमयतिज्वरप्लुष्टंज्वरदग्धंसुखयतित्वांकीदृशीं अंगेभ्यः किरणनिकुरंब शरीरे
मिलनःसमूहः सएवयोमृतरसः सुधाद्रवस्तंकिरंतींकामिवहिमकरशिलामूर्त्तिमिवचं पत्र:३
द्रकांतमणिमूर्त्तिमिव एतेनश्वेतरूपंध्यानमुक्तंदृष्ट्याकीदृश्यासुधासारशिरया।
अमृतधारासंपातप्रणालिकयेत्यर्थः २० मुखंबिंदुमित्यादिनाकामकलायाः स्थूलं।
ध्यानमुक्तंइदानींसूक्ष्मंध्यानमाह २० तडिल्लेखातन्वींतपनशशिवैश्वानरमयींनि
षण्णांषण्णामप्युपरिकमलानांतवकलांमहापद्माटव्यांमृदितमलमायेनमनसा
महांतःपश्यंतोदधतिपरमाह्लादलहरीं २१ तवकलांमूर्त्तिंमहांतः सनकादयः महा
पद्माटव्यांसहस्रारेमनसाध्यायेनः परमाह्लादलहरीं आनंदप्रवाहंदधति
न धारयंतिमनसिकीदृशेनमृदितेनाशितेमलमायेयेनमलंकामक्रोधादिमायाअनादि
सिद्धाविद्याकलांकीदृशींतडिल्लेखावत्विद्युच्छटावत्तन्वींसूक्ष्मांतपनशशि
यस्येतन१ अंगेभ्यः किरणसमूहामृतरसंकिरंतीनिष्यंदयंतीचंद्रकांतसदृशमूर्तिं २०

सुभगो हृदयेति सञ्चिन्तोत भावनानप्रकाशितामलादिब्रह्मरन्ध्रान्तां मूलविद्यां विभावयेत् इत्यादि तत्संकाशां तडित्कोटिसमप्रभां तत्प्रभापर
लव्याप्तशरीरमपि चिन्तयेदिति एतादृशीकामकलाया अहमस्वाहङ्कारः स्मरणो निः स एव जीवति स एवात्र मन्त्री अन्येषु रिव विषयेषु लं
पटोप्यवहरतीत्यर्थः तथा च स्मृतिः मयासो अन्नमत्ति यः प्राणिति य ईं शृणोत्युक्तमिति ६

ॐ वैश्वानरमयीं सूर्येन्दुवह्निरूपं बिंदुत्रयवतीं षट्संख्याकमलानामाधाराटिसंज्ञानामुपरि सहस्रा
सौ॰ टि रे निषण्णामुपविष्टामित्यर्थः तदुक्तं कामिकामते इति तेन गदिता कामकलाया वा स्वभाव
२१ ना पूर्वमेवाधुनावक्ष्ये भावनां मंत्रालिकीं मूलादिब्रह्मरंध्रान्तं स्फुरद्विद्युल्लताकृतिः
21 ध्यायेत्कुंडलिनीं देवीं वह्निर्द्योतकरूपिणीं षट्चक्रभेदिनीं देवीं तां च बिंदुत्रयात्मिकां
तामेवार्धकलारूपां चिंतयेत्स्यन्नकानने एवं भावनया जुष्टः परमानंदनिर्भरः संसार
२ सागरं धीमान् गोपदीकुरुते ध्रुवमित्यर्थः २१ भवानि त्वं दासे मयि वितर दृष्टिं सकरुणा
मिति स्तोतुं वांछन् कथयति भवानि त्वमिति यः तदैव त्वं तस्मै दिशसि निजसायुज्यप
दवीं मुकुंदब्रह्मेंद्रस्फुटमुकुटनीराजितपदां २२ हे भवानि मयि दासे त्वं सकरुणां
दृष्टिं वितर प्रयच्छ इति संपूर्णं स्तोतुं वांछन् भवानि त्वमिति एतावन्मात्रं यः कथयति
शेषभागं यावन्नोच्चरति तदैव त्वं तस्मै निजसायुज्यपदवीं दिशसि प्रयच्छसि कीदृशीं
मुकुंदो विष्णुः ब्रह्मा धाता इंद्रः पाकशासनः एतेषां स्फुटं यन्मुकुटं तेन नीराजितपदं
पस्यास्तामित्यर्थः २२ त्वया हृत्वा वामं वपुरपरितृप्तेन मसा शरीरार्धं शंभोरपरमपि
न

शंके हृतमभूत् यदाहितं त्वद्रूपं सकलमरुणाभं त्रिनयनं कुचाभ्यामानम्रं कुटिलशशि
चूडालमुकुटं २३ त्वया शंभोः वामं वपुः हृत्वा अपरमपि दक्षिणशरीरार्धमपरितृप्ते
न इच्छापूर्त्तिरहितेन मनसांतःकरणेन हृतमभूदिति शंके तर्कयामि यदाहितं देवस्या
तियादृग्यामि त्वद्रूपं सकलमरुणाभं रक्तवर्णं पूर्वार्धमेव रक्तमासीत् त्रिनयनं त्रिलोच
नं पूर्वं त्वर्धनयनमासीत् कुचाभ्यामानम्रं प्रथमेन कुचेन नम्रमासीत् कुटिलचूडामुकुटं न शशि
न कुटिलो वक्रः शशी चंद्रः आधेयत्वेन चूडा चाधारत्वेन विद्येते यस्य तत् कुटिलशशिचू शिः ४८
डालं च तन्मुकुटं चेति तद्विद्यते यत्रेति कर्मधारयोत्तरं बहुब्रीहिः पूर्वं तु मुकुटमा
त्रमासीत् न शशियुतं अथवा कुटिलशशिनो अर्धमासीत् न तु कुटिलशशीति भावः । तं पूर्णं
२३ जगत्सूते धाता हरिरवति रुद्रः क्षपयति तिरस्कुर्वन्नेतत् स्वमपि वपुरीशः स्थगयति
सदा पूर्वः सर्वं तदिदमनुगृह्णाति च शिवस्तवाज्ञामालम्ब्य क्षणचलितयोर्भ्रूलति।
कयोः २४ क्षणं चलितयोः चंचलयोस्तव भ्रूलतिकयोराज्ञामालंब्याश्रित्य [illegible]
धाता ब्रह्मा जगत्संसारं सूते सृजति हरिर्विष्णुरवति रक्षति रुद्रः क्षपयति कारणात्

ॐ
सै टि.
२२
22

पतां प्राप्य पतिं यथा घटादिर्मृदादिरूपतां एतत्कारणात्मकं जगन्निरस्कुर्वन् स्वमयि वपुःशरीरं
ईशः शमयति तिरोधत्ते सदा पूर्वः शिवः सदाशिवः सर्वं तदिदमनुगृह्णाति स्वात्मनि वीजभा
वेन स्थापयति पुनः सृष्टेरनुग्रहाय तदुक्तं शंभवदीपिकायां सृष्टिस्थित्युपसंहा
रतिरोधानानुग्रहात्मकं कृत्यं पंचविधं यस्य तं नमः शाश्वतशिवमिति २७ त्रयाणां देवा
नां त्रिगुणजनितानां परशिवे भवे सृजा पूजा तव चरणयोर्या विरचिता तथाहि त्व
त्पादोद्वहनमणिपीठस्यान्तिके स्थिता ह्येते शश्वन्मुकुलितकरोत्तंसमकुटाः ३५
हे पराशिवे तव चरणयोर्या पूजा विरचिता सा त्रिगुणजनितानां सत्त्वरजस्तमोजनि।
तानां त्रयाणां देवानां ब्रह्मविष्णुरुद्राणां परशिवेऽन्यत्र त्रिभुवने उत्तिष्ठत्यतः भवे
सृजायतन स्वत्पादोद्वहनमिति त्वत्पादोद्वहनं यन्मणिपीठं तस्यान्तिके शश्वन्निरंतरं
एते स्थिताः कीदृशाः मुकुलितकरा एवोत्तंसाः ते मुकुटे येषां ते पतंती न पर्यः उक्तं च
देवीपुराणे विष्णुप्रमाखहस्राणि शिवसन्नामशतानि च अंबिकाचरणे चैषां कला
नार्हति षोडशीमिति २५ विरिंचिः पंचब्रजाति हरिराज्ञोति विरतिं विना शंकी

चेत्वं

स   हासं

नाशो भजन्ति धनदो याति निधनं दिनेन्द्रा माहेन्द्री वितनितुरपि संमीलन्ति हंशा मनोहारे स्मिन्वि
लसति त्वयि तिरसो ॥ २६ ॥ हे सति पतिव्रते अस्मिन्महासंहे रविरिंचिः ब्रह्मा यं च त्वं स्मरति भज
न्ति दृष्टिं विस्नुः विरतिं नाशमाप्नोति कीनाशो यमो विनाशं मरणं व्रजति धनदः कुबेरः ।
निधनं प्राणवियोगं याति माहेन्द्री महेन्द्रसंबंधनी हृशा चक्षुषा वितनितुः परं परावितं द्राव
गतनिद्रापि संमीलयन्ति अस्मिंस्त्वत्पत्निः विहरति क्रीडति तन्न यात्वे वायं प्रभावहृन्ति भावः
न यो जल्पः शिल्पं सकलमपि मुद्राविरचिनं गतिः प्रादक्षिण्यक्रमणमशनाद्याहुत
विधिः प्रणामः संविशः सुखमखिलमात्मार्पणदृष्टिः सपर्यापर्याय स्तव भवतु यन्मे विलसितं
॥ २७ ॥ यन्मे विलसितं तत्ते तव सपर्यापर्यायः पूजाप्रकार नामधेयं भवतु विलसितं मे वाह जल्प
स्वच्छंदभाषणं जपो भवतु सकलं शिल्पं हस्तव्यापारः मुद्राविरचनं भवतु गतिः स्वेच्छागम
नं तव प्रादक्षिण्यक्रमणं भवतु अशनादि भोजनादि तव आहुतिविधिः होमकर्म भवतु संवे
शनं शयनं प्रणामो भवतु अखिलं सुखं निद्रादि आत्मार्पणदृष्टिर्भवतु इत्यर्थः ॥ २८ ॥ दशनेदी
नेभ्यः प्रियमनिशामाश्नातु सहशी मम दर्शोर्दर्प्र प्रकारमकरं देविकिं इति नवास्मिन्संदार

ॐ स्तवकसुभगेयातुचरणेनिमज्जन्मज्जीवः करणचरणैः षट्चरणतां २८ दीनेभ्यो दरिद्रेभ्यः आ
मैटि शानुसदृशीं वांछासदृशीं श्रियं लक्ष्मीं ददाने प्रयच्छति सति अमंदं भूरि सौंदर्यमेव प्रक
२३ रं लावण्यसमूहमेव मधुरं विकिरति मंदारस्य सुरतरुविशेषस्य स्तवकः गुच्छस्तद्वत्सुभगे अ
वपरि ३ स्मिन्तव चरणे निमज्जन् निलीयमानः स्वादरसमनुभवन् मज्जीवः मदीयो जीवात्मा करणचरणैः
मनःसहितश्रोत्रादिज्ञानेंद्रियात्मकैः षड्भिः चरणैः षट्चरणतां षट्पदत्वं यातु गच्छत्वित्यर्थः २८
९३
सुधामप्यास्वाद्य प्रतिभयजरामृत्युहरणीं विपद्यंते विश्वे विधिशतमखाद्या दिविषदः के
रालं यत्क्ष्वेडं कवलितवतः कालकलना न शंभोस्तन्मूलं जननि तव ताटंकमहिमा
रामपति २९ प्रतिभयं सर्पादि भयं जरा वार्धकं मृत्युमरणं च हरति या तां हरिणीमपि सुधामास्वाद्य
वृद्धैद्राघाः विधिशतमखाद्याः विश्वे सर्वे दिविषदो देवा विपद्यंते म्रियंते यत्तु करालं भयानकं क्ष्वे
डं समुद्रमथनोद्भूतं विषं कवलितवतः भक्षितवतः शंभोः न कालेन मृत्युना कलनं ग्रस
नं कालस्य मृत्योः कलनं प्राप्तिर्वा तन्मूलं तस्य कारणं हे जननि तव ताटंकमहिमा क
र्णाभरणप्रभावः मूलमित्यत्र नामेति क्वचित्पाठः २९ किरीटं वैरिंचं परिहर पुरः।
वं

कैटभाभिदः कठोरे कोटीरे सवलसिजद्दिजं भाति मुकुटं प्रणामे येते येषु प्रसभमभियातस्य
भवनं भवस्यानेन नवपरिजनोक्ति विजयते ३० वीरंवं ब्रह्मसंबोधने किरीटं मुकुटं पुरःस्र
हृ[illegible] ग्रेपरि[illegible] कैटभाभिदो विष्णोः कठोरे कोटिने मुकुटे सव लासिजं भाति द्विः तस्य मुकुटेज
उहा४ द्विस्यजनीत्यर्थः कथंभूते लोट् मध्यमपुरुषैकवचनप्रयोगोयं धातूनामनेकार्थकत्वा
त् यद्वा [illegible]नधातोर्गमनार्थकत्वया जद्दिगमयस्त्रन्यतः प्रेरयेत्यर्थः एतेषु ब्रह्मादिषु प्र
हर५ णामेषु सत्सु प्रसभं हठाद्भवनं स्वर्ग[illegible] भवस्य शंभुस्यानेन सन्नितवपरिजनानां
ते७ स्वकीनामुक्तिर्विजये[illegible]त इत्यर्थः ३० चतुःषष्ट्या तैः सकलमभिसंधाय भुवनं।
स्थितस्तत्तत्सिद्धिप्रसवपरा तैः पशुपतिः पुनस्त्वन्निर्वंधादखिलपुरुषार्थैकघटनास्व
अं८ तंत्रं ते तं क्षितितलमवातीतरदिदं ३१ चतुःषष्ट्या चतुःषष्टिसंख्याकैस्तंत्रैः शास्त्रैः सक
कीदृशै: लं भुवनमभिसंधाय वंचयित्वा पशुपतिः शिवः स्थितः तत्तत्सिद्धिप्रसवपरा यानि तंत्राणि तेरैक [illegible]
परैः शाकैः त्वन्निर्बंधात्पुनः ते तंत्रं तव शास्त्रं क्षितितले धरणीतले मवातीतरत्प्रवर्त्त [illegible]
यामास कीदृशं अखिलपुरुषार्थानां धर्मकाममोक्षरूपाणाम् एकघटनायां स

मर्थ

१ विरामेणुच्चरितामिलिता: वर्णा: तवजननिअवयवतां भजंतेतेनामन्त्रतिप्राये वेतितथाचतत् मंत्ररूपिण्यास्त्वं वैनेपार्णाअवयवाइत्यर्थः अथवा मंत्रस्वरूपस्यतवनाम्नः ए
ते ३ ययवा: नाम्नो वयवभूतावर्णाइत्यर्थ: एतावृता मंत्रोवाचक: कश्चित्त्वं वैभवान् वाच्येति तथाच कादिमंत्रो सर्वे मंत्रा: समुदिष्टाः परतत्त्वार्थवाचका: २ तस्मात्त्व
मंत्रमंत्रेस्तुपाक्ति स्त्वं प्रतिपद्यसे इति तानात्मवेदि वाच्यवाचकरूपेण सर्वे मंत्रा व्यवस्थिताः यद्देवतायायो मंत्रस्स घटिता ४ स्यामंत्रस्य वाचक इति ॥
अवयवतां भजंते ह्रीकारस्यावयविन: एतेवर्णाअवयवा ह्रीकारस्त्वं वपंच सर्वो पिमंत्र इति भाव: तदुक्तं भगवत्ता शंकराचार्येण ॥

ॐ सै टि २४ स्वप्रयोजनसाधनेस्वतंत्रमन्यानपेक्षमित्यर्थः ३१ लोपामुद्राविद्यामाह शिव: शक्तिः काम:
क्षितिरथरवि: शीतकिरण: स्मरो हंस: शक्रस्तदनु चपरा मारहरय: अमीहृल्लेखा
भिस्तिसृभिरवसानेषु घटिता भजंते वर्णास्ते तव जननि नामावयवतां ३२ हे जननि
तव ४ अमीते वर्णास्तव नामावयवतां त्वन्मंत्रराज एव तवनामस्यावयवं तां भजंति वर्णा वा ३ तव ४
ह शिवो हकार: शक्ति: सकार: काम: ककार: क्षिति: लकार: अथ प्राक् पूर्ववी
जव्यवच्छेदहृल्लेका: परवीजोपक्रमायरवि: हकार: शीतकिरण: सकार: स्मरोक
कार: हंसो हकार: शक्रो लकारस्तदनु तदनंतरमित्यपि पूर्ववीजव्यवच्छेदायपर: स
मार: कार: ककार: हरि: लकार: को हय: एवं वर्णा: अवसानेषु त्रयाणां त्रयोंतेषु तिसृभिः हृल्लेखाभि: ३८
भुवनेश्वरीवीजै: हृदि लेखवमागर्भिप्राणशक्तिरियपराहृल्लेखाक थ्यते तस्मान्मा
यावै चिंत्यवैभवात् अनयारहिता: सर्वेनिर्जीवा मंत्रराशय: अतस्तु सर्वमंत्रा
णामियमुज्जीवनीमतेति स्वच्छंदसंग्रहवचनात् घटिसंबंधात् इत्यर्थ: ३२ का
मराजविद्यामुद्धरति स्मरमिति स्मरं योनिं लक्ष्मीं त्रितयमिदमादौ तव मनोर्निधायैके नि तयाचसकरु से प्रहेरिथा चिता भूताचिच्छक्ति: स्वतेत्रा निहपराशास मूलव्याप्य भुवनंभी तेनेश्वरी मता याकाल्लंतेनसक लमनयाचिद्ध

त्सया। यस्मादखिलमंत्राणांजीवानामपिसर्वेश: हृदिलेखवनागर्भिप्राणशक्तिरियंपरा हृल्लेखाकथ्यतेतस्मान्मायाचार्चिंत्यवैभवात् अनयारहिता: सर्वे [redacted]
निर्जीवामंत्रराशय: अतस्तु सर्वमंत्राणामियमुज्जीवनीमतेति प्रपंचसारेभुवनेश्वरीस्तोत्रेपि, प्रसीद प्रपंचस्वरूपप्रधाने प्रकृत्यात्मके प्राणिनां प्राणसंज्ञेतिरश्मिरवसा
नेशुचिवादिवर्णा जगति परव्यादिवर्णाधिकारमलनौ ह्रींकार मेवतवनामगृणंति वेदामातः त्रिकोणनिलये
त्रिपुरे त्रिनेत्रेति॥ ८

एवं तायां जनाकाशे अन्यत्त्वेऽर्थं देवयोजनीयं परमार्थ स्तु निरवधि महाभोगरसिकाः [illegible]

[illegible]

हे नित्ये तव म

न्योनिरवधिमहाभोगरसिकाः जयन्ति त्वां चिन्तामणिगुणनिवद्धाननवलयाः शिवा

ग्रे जुह्वन्तः सुरभिघृतधाराहुतिशतैः इत्य स्मरंककारं योनिमेकारं लक्ष्मीमीकारं

अटांत्वन्त यंत्रवमनोमे चेपूर्वीक्तनिधायनन् त्साद्यवरचेयं रोपयित्वा संस्थाप्य एके

भिक्षसाधकाः इन्तित्येत्वांजयंति कीदृशाः निरवधिः अवसानरहितो महाभोगः

ऐहिकामुष्मिकसुखासंभिवासुखसंततिः तद्रसिकाः तदिच्छावंतः चिंतामणिर

त्नकानदुवोयोगुणाः तंतुजन्तनिवद्धोन्ताःव [illegible] रूपावलयअनुलोमप्रतिलो

मतयाकारोयेत्तेयदाचिंतामणिपक्षेसो चिंतामणिगुणः त्वक्षरगणतत्रनिवद्धानि

अक्षवलयानीदृशयस्मद्दायेत्तेशिवाग्नेशिवशक्तिरूपवागीश्वरवागीश्वरीममी

लनजानवद्धोसुरभिघृतधाराहुतिशतैः [redacted] जुह्वतः होमसंपा

दयंतः आकर्षत्वात् जुहूस्तेतसंश्रेतमध्येय: सुरभिघृतधाराहुतिशिवाग्नेम

हाभोगरसिकाए ऐहिजरसिका इतिचार्थः अत्रेवायर्थवणेवेदे भाग्यकांडे

कामोपोनिः कमलावज्रपाणिर्गुहाहंसो मातरिश्वाभ्रमिंद्रः पुनर्गुहासकला

[illegible]

हे नित्ये तव म

२ वा

२ ककार

द्वितीय

वर्ण

के ३

[illegible]

मा पिता तिना प्रसारिकमनरत्यर्थं तद्रूपोगुणः तस्मिन्निवद्धावलयाः तनसाचित्यमनाश्रकार्यादिनकारांतनमालारत्यर्थः [illegible] शिवा [illegible]

[illegible] तः सरभिघृतधाराहुतिशतैः जुहूरुन्मनीतत्वं सुरभिसवासनधर्माधर्मरूपघृतधारा [illegible]

मानव [illegible] रमयमालयास्मलाद्दिव्यरस्यातककुलिनारूपा [illegible]

[illegible] यज्ञाः हात्रयति एवं विधातृयोगेनतपरमाहिहि [illegible]

मिति एवं विधा इत्याहारेण एवं त्वाकावसवीविधा [illegible] तानहिके परा विद्या काम [illegible] २

श्रस्यार्थः ईद्वः श्वत्का मा त्वपनीतसकलसंपदुल्लासपरमैश्वर्यानुभव लीलाः तत्र भावे किं ज्ञेयाधिः परमशिवः लकारः हल्लेखाभिर्बद्धरूपईयत्तेत्यमेत तथाहि हल्लेखा
याः पंचधा विभागः तत्र ह इति भागाः त्रिधा भवंतीति हकारः रेफः ईकारो बिंदुस्तत्समष्टिरिति पंचभागेनवा गर्भवोत्पत्तिः हकारः रेफः ईकारः विंदुत्रयं तत्समष्टि रिति षोडश
भागमकामपतोसति हकारः रेफः ईकारः विंदुरिति चतुर्धा भागेन [illegible] त्पत्तिः हकारो [illegible] विंदुनाशिवरूपेण परमेश्वर्यं
समष्टौ मत्तसकलकारस्य ... [illegible] ... हकारेण हकारस्योत्पत्तिः ... ककारस्योत्पत्तिः ...
रूपविंदुनाद ... हकारेण हकारस्योत्पत्तिः ... इति श्रुतेः ... विंदुनाशिवरूपेण लकारस्य शिवरूपस्योत्पत्तिः तथा च ... मातृक

सौं मायये षा पुरः स्वभावि स्वमानादि विधेति ऋग्वेदेपि इंद्रो मायाभिः पुरुरूप ईयत इति ई
से टि द्रः परमैश्वर्यं ज्ञो लकारः मायाभिर्हल्लेखाभिर्बद्धरूप ईयते याहि हल्लेखायाः
१२५ पंचधा चतुर्धा विभागा [illegible] भवंति तत्र च हकारः रेफः ईकारः विंदुः तत्समष्टिभिः
रिति पंचधा विभागेन वाग्भवो व्युत्पत्तिः हकारः रेफो विंदुत्रयं तत्समष्टिभिरिति षोडश
२५ धा विभागेन कामराजोत्पत्तिः हकारः रेफ ईकारः विंदुरिति चतुर्धा विभागेन शक्तिकू
टोत्पत्तिरिति एतत्स्वाविधायाः पंचदशाक्षरस्त्वं वा ख्यातमानसो हृल्लासे टशा पं
चकभेदेन प्रपंचस्य विलासिनः सान्निध्य पंचाक्षरी यस्मात् त्वं वद पंचाक्षरी जायते वर्ध
ने अस्ति परिणामति मत्र पूर्णतेति पंचदशाक्षर शरीरं त्वं शंभोः शशिमिहिर वल्लो
दयुगं त्वां मान्ये मनो भगवति नवात्मानमनघं अतः शेषः शेषी त्वयसमनुभव
साधारणतयास्थितः संबंधो वां समरसपरानंदपरयोः ३५॥ हे भगवति त्वं शं
भोः शरीरं कीदृशं शशिमिहिरौ चंद्रसूर्यो वक्षोरुहौ स्तनौ यत्र तथा तदुत्तं चंद्रसू
र्यौ स्तनौ देव्याः नावेव नयने स्मृते उभौ ताटंकयुगलमन्योधावेदकीर्त्तितौ इति

एकश्रीरूपेणास्य कलाया रूपलकारस्योत्पत्तिः एतेषामस्याः सकलशक्ति ... ति किंच ... हकाररेफयोः ... सर्वाभिः सकलो ... इति
श्रवत्तीय ... तस्य ... विज्ञान्तीय ... सकलाया अभिधीयते तेन ... हल्लेखात्मक ... परमात्मा ... इति
सेवस्यात्मा मंत्रः प्रपंचरति ... एतस्याः विद्यायाः पंचदशाक्षरीत्वं ... वद ... पंचदशाक्षरेण ...
साक्षीत्यात्मा ... नवपंचदशाक्षरी पंचदशाः ... पंचदशाक्षरी ... इति ... मुद्रा ...

[illegible]

तथा च ज्ञानोत्तर ...
निष्कलं च न पातः ...
[illegible]

नवात्मानं नवात्मानं नवव्यूहात्मकं भैरवस्वरूपं परमेव्यूहस्वकालव्यूहः कुलव्यू-
हो नामव्यूहस्तथैव च ज्ञानव्यूहस्तथा चित्तव्यूहस्तस्मादनन्तरं नादव्यूहस्तथा बिन्दु-
व्यूहस्तस्मादनन्तरं कलाव्यूहस्तथा जीवः व्यूहः स्यादिति तेन च नवव्यूहात्मको देवः पूर्णानन्द-
पूर्णात्मकः नवात्माभैरवो देवो भुक्तिमुक्तिप्रदायकः परानन्दापराशक्तिस्वरूपानन्दभैर-
वीतयोर्यदा सामरस्यं जगत्संपद्यते इति तत्र कालव्यूहो निमेषादिकल्पान्तावच्छिन्न-
कालसमुदायः कुलव्यूहो नीलादिरूपभेदः नामव्यूहः संज्ञासमुदायकः ज्ञानव्यू-
हो विज्ञानस्कन्धः भोगव्यूहो निर्विकल्पकामविकल्पकसमुदायः चित्तव्यूहोहंका-
रचित्तबुद्धिमहन्मनः समुदायः नादव्यूहः परापश्यन्तीमध्यमावैखरीरूपः बिन्दु-
व्यूहः कलाव्यूहः आत्मानं [illegible] आत्मपरमात्मज्ञानात्मरूपः जीवव्यूहः मन्त्रपद-
पदितत्त्वपीठादिरूपः अनयोरेतयोः शेषशेषीत्वसंबन्धः गुणप्रधानभावः वायुवयोः
साधारणत्वया तुल्यत्वतया स्थितः कीदृशयोः सामरस्येनैकात्म्येन यः परानन्दः तु।
न्रूपनिर्दिष्टस्तयोस्तदधीनयोः तन्निष्ठयोर्वा नवात्मानमित्यत्र भवात्मानमि-

[illegible] परमानन्द [illegible] निर्भरयोः [illegible] शेषशेषिभावो वा [illegible] प्राधान्यादिति भावः [illegible] सम्बन्ध [illegible]
[illegible] प्राधान्य [illegible] सम्बन्धः [illegible] प्रतिपाद्यं [illegible] सम्बन्धिनोः [illegible]
[illegible] भवति [illegible] गुणभावात् इति [illegible]
[illegible] सम्बन्धः [illegible] इति [illegible]

[illegible]

हे हरमहिषि त्वमेव स्वात्मानं वक्त्वतः चिदानन्दरूपं परिणमयितुं विराड्रूपेण प्रकाशयितुं भावेन लीलाविशेषेण स्ववपुषा विश्वात्मना च वपुषा बिभृषे पुष्णासि विश्वाख्यविराड्रूप
स्याभिमानजीवरूपभावेनेत्यर्थः पंचकृतपंचमहाभूतानि तत्कार्यं सर्वप्रपंचः विराडित्युच्यते स्थूलशरीरमेतदात्मनः सर्वेन्द्रियैरर्थोपलब्धिर्जाग्रदवस्था एतत्त्रयाभिमानी विश्वा
ख्यो जीवः विश्वाख्यजीवरूपेण विराट्शरीरं बिभृषे इत्यर्थः किंच वपुषा स्वरूपेण तैजसप्राज्ञाख्यपरिग्रहीतो विश्वादिवपुषा विश्ववपुषा इति मध्यपदलोपी समासो वा अपं
चीकृतपंचमहाभूतानि तत्कार्यं सप्तदशकं लिंगं हिरण्यगर्भ इत्युच्यते सूक्ष्मशरीरमेतदात्मनः समावेशो जाग्रदवस्था विषयानुभव स्वप्नमस्कारः एतत्त्रयाभिमानी तैजसो
वानेन रूपेण सूक्ष्मशरीरं बिभृषे तत्सकलविषयव्यापाररहितं केवलबुद्धिमात्रावस्थानेकारण ... तत्कारणभावेनमा

श्री ...मनामित्यपि क्वचित्पाठः अत्र भवः शिवः ३५ मनस्त्वं व्योम त्वं मरुद् | मनः तत्राभिमानी
सौ. टि सि मरुत्सारथिरसि त्वमापस्त्वं भूमिस्त्वयि परिणतायां न हि परं त्वमेव स्वात्मानं मानसः प्राणः रूपजी
२६ परिणमयितुं विश्ववपुषा चिदानन्दाकारं शिवयुवति भावेन बिभृषे ३५ हे शि वभावेन कारणश
मणि ४ वयुवति त्वं मनः अन्तःकरणं असि व्योमाकाशं मरुद्वायुस्त्वमसि मरुत्सारथिरग्नि रीरं बिभृषे इत्यर्थः
96 स्त्वमसि आपो जलं भूमिः पृथिवी त्वयि परिणतायां सत्यां परं भिन्नं कार्यं नास्ति ष्पवा एतेन भगवता
त्वमेव भावेन लीलाविशेषेण चिदानन्दाकारं आत्मानं विश्ववपुषा जगद्रूपेण वि मणवरूपता प्रति
भृषे किमर्थं परिणमयितुं परिणामं प्रापयितुं ननु त्वं चतुःसप्तत्यां त्रिपुरापरमाप्रकृति पादिता तथा च नव
रेषा जातामहीश्वरी स्थूलसूक्ष्मस्वभावेन त्रैलोक्यं त्वज्जिमात्रकं कवलीकृतमि त्रमालायां मात्रका
त्युक्तः तत्त्वग्रामस्य रूपिणी यस्यां परिणतायां नु न किंचिदवशिष्यते इति अथवा प्रणवरूपिणीं मन
२७३ मानसादिषट्कमत्र वक्ष्यमाणानां षण्णां चक्राणां प्रतिचक्रं किं पद्भिः श्लोकैः स्तौति सि भावयामि परदे
३५ तवाज्ञाचक्रस्थं तपनशशिकोटिद्युतिधरं परं शम्भुं वन्दे परिमिलितपार्श्वं परचि वतामिति स्फारेपि
ता यमाराध्यन्भक्त्या रविशशिशुचीनामविषये निरालोके लोके निवसति श्चकारस्थितिगुणे

शिवाः नतारस्तत्र
वेति हृदयामले
पि उमेति परमा
शक्तिः रूपेत्वमनुप
पुषेऽयं ध्रुवलक्ष
कारणमानन्दरूपा
गतारिति अथवा लि
दानन्दरूपा विश्ववपु
षा विश्वाख्ये रवेरवपु
षा परिणमयितुं स्व

मात्मानं विभृषे अथ च हरमहिषिभावेन शिवपत्नीभा
वेन विभ्रमेण सत्तायां इत्यर्थः कालिदासादिकृत हरयुवति
भावेनेति क्वचित्पाठः अग्रहात्तव चरितं को वेत्ति समये ६

भालोकभवने २६ तथा तत्र चक्रस्यान्तर्वर्ति धिष्ठितभूमध्यस्थे तपनः सूर्यः शशी चं
१२ शंभुः १ द्रस्तयोः कोटिसंख्याक कान्तिधरं परं शंभुनाथाख्यं परचितं वा परिचितं वा पापरिमि
वेदेज्ञा लितया पार्श्वपरिष्वक्त वामभागे ये शंभुं भक्त्याम्बराध्या पूजयन्तु लोको भक्तजनः
ज्ञानि ३ भालोकभवने रश्मिलोकाः दृष्टिनिवसति कीदृश्ये निरालोके प्रकाशलोकान्त
रस्थ न्ये स्वप्रकाशत्वात्यर्थः तथाच श्रुतिः नतत्र सूर्यो भाति न चन्द्रतारकं नेमा वि २ क
द्युतो भान्ति कुतोयमग्निः तमेव भान्तमनुभाति सर्वं तस्य भासा सर्वमिदं विभाती
श्री ७ ति तत्र कर्णिकायां परं शंभुनाथपादुकां पूजयामि परचितं वा श्रीपादुकां पू।
जयामीति संपूज्य चतुःषष्टिरश्मयः ताश्च श्रीपादुकामंबा श्रीपादुकां पूजयामी
त्यन्ते पूजनीयाः एवमन्यच्च क्रेश्चापि क्रमः २६ क्रमशः सनामस रश्मिमनुस्वारे
वदेद्यो स्तौति २६ विष्णुहृत्ते ... कविशारदं ब्रह्मजनकं शिवं सवेदे वीमपि
शिवसमानवासनिनी पयोः कान्त्या योन्याप्रशस्तिकरणसारूप्यसरसीनिर्विधू।
तो... ध्वान्ताविलसन्ति चकोरीव जगती ३० तत्रवाधिष्ठानम्भूलेविष्णुहृत्कंठ

ॐ. स्यषोडशारदलचक्रेस्फटिकवद्विशदं ध्येयं व्योमजनकं गगनकारणं शिवं व्योमेश्वरनाथनामा
सौ॰टि नंदेवीमपिव्योमेश्वर्यंबां वंदे कीदृशीं शिवेन समं नंदे व्योमव्यापारः व्योमजननानुकूलोय
२७ स्याशालाययोः व्योमेश्वरव्योमेश्वर्योः [illegible] यां त्यां वहिर्गच्छंत्यां जगती जगद्वृत्तिबीजसंततिः अपरा
27 चकोरीवविलसंति शोभंते कीदृशो शुचिकिरणेन समानू प्यासमानिसरणिः सुषुम्णापद्ध
तिर्यस्याः सातया अत एव विधूतांतध्वांतानिरस्तसर्वेंद्रियविषयव्यासंगतिरित्यर्थः कंठकम
लकर्णिकायां व्योमेश्वरनाथश्रीपादुकां पूजयामि व्योमेश्वर्यंबाश्रीपादुकां पूजयामि
इतिसंपूज्य परितो ह्रासमंतिर स्मयश्रानंदनाथश्रीपादुकां पूजयामीति। सप्तज नन्नामानि से तदंबाश्रीपादुकां इ
यो ज्यन्यस्याः पूज्यश्चेतिक्रमः २९ क्रमप्राप्तवायवारप्रिमदेवदेवावाद्म समुन्मीलत्सवि
त्कमलमकरंदैकरसिकं भजे हंसद्वंद्वं किमपि महतां मानसचरं यदालापादष्टादश
गुणितविद्यापरिणतिर्यदादत्ते दोषाद्गुणमखिलमद्भ्यः पय इव ३० समुन्मीलत्सं
प्रकाशमानायासंवित् ब्रह्मानंदैव कमलं मकरंदलेशरसिकं महतां योगिनाम रत्र २
नसमेव मानसं तत्र चरतीति नं अत एव किमप्यनिर्वचनीयं हंसः हंसस्सेश्वरा हंसे

पश्चांतस्मर पं १

स्वरीरूपं भजे हंसः सोहं स्वाहा परमहंसहंसे स्वरनाथश्रीपादुकां पूजयामीति सोहं हंसः
स्वाहा हंसे स्वैर्यं परमहंसे [illegible] वाश्रीपादुकां पूजयामीति तयोर्भजनमंत्रः हंस इत्येतद्
द्वयमेव वा तन्मंत्रः यदालापात्तत्पोषतच्चारणात् अष्टादशगुणानां अष्टादशसंख्यका नां रु
नां विद्यानां वेदचतुष्टयोपवेदचतुष्टयषडंगपुराणन्यायमीमांसाधर्मशास्त्ररूपाणां
य५ परिणतिः प्रकाशः हंससाधर्म्यमाह देव हंस तद्वंद्वं दोषाद्दूषमध्याज्ज्ञानं अमलनिर्म
लमाद्यंते अविद्यारूपसंपर्करूपदोषविनाशयन्तु एणम खंडाद्वैतानांदरूपतांवान
कौन्यर्थः अज्ञो जलात्पयोनुग्रथमिव त्वर्थः पूजाक्रमप्रतिपादितमेव ३८ क्रमप्राप्तं
जसः श्रुत्वा देवदेवो माह तव स्वाधिष्ठाने हुतवहमाधिष्ठाय निरतं तमीडे संव
र्तं जननि महतीं तां च समयां यदालोके लोकान्दहति महति क्रोधकलिते
दयार्द्रा दृष्टिः शिशिरमुपचारं रचयति इति ३९ हे जननि तव स्वाधिष्ठाने स्वाधि
कमले ष्ठाने नाभिचक्रे दशारदले पूर्णाभव [illegible] मे स्वाधिष्ठानमणिपूरयोः स्थलवैपरीत्यं
हुतवहमग्निमधिष्ठाय निरतं नित्यं संवर्तं संवर्तं प्रलयनामानं तं प्रसिद्धं तामग्र

ॐ सिद्धांमद्गतीमतिप्रापिता समयां मद्धासमयांसि त्रिकांई ड्वैर्त्रैमियदा लोके यस्यासर्व ते
सौटि स्वरस्य मद्गतिस्त्रालोके नीत्वा तत्र लला टे लोचनानले क्रोधकालि देवेनि दीर्घा
२० लज्वाला कोपेन समाविष्टो लोकान् चतुर्दश भुवनानि दहति सति तत्पादाक्रान्ता
प २८ कोमलाङ्गि सहसा विष्टेति यावत् तेन तव समयासन्नं पादहतिः शिशिर मुख चारु शे
रुप त्यसंपात् तेन पुनर्जीवनं करोतीत्यर्थः ३९ कमप्याप्य रसिमनुरत्वा देवदेवा प्रौढ मा
तडित्वं तत्प्रज्ञाता तिमिर परिपंथि स्फुरणया स्फुरणा नानारत्नाभरणपरिणद्धं
इन्द्रधनुषं नमः श्यामं मेचकमपि मणिपूरैकशरणं निषेवे वर्षन्तं हरमिहिरतप्तं
त्रिभुवनं ४० कमप्यनिर्वचनीयं मणिपूरैकशरणं षट्दले व्योममध्ये वह्निकमल
मेवैकशरणं गृहं यस्य तमोवत् श्यामं ह्रस्व वर्णा मेचकं मेचको ध्वरसमस्तेभ्यस्वर
पर्यायं निषेवे कीदृशं प्रज्ञासौदामिन्यं च यामस्ते स्वर्ध परनामधेयया तडित्वं तं
प्रज्ञयार सौदामिनी मन्नुन्नाकीदृशं स्फुटत्तिमिराणां मेधकाराणां मद्ज्ञानानां व्याप
पुरा
विरोधिनाशकेति स्फुरत्या पुनः कीदृशं नानारत्नाभरणपरिणद्धं धनुर्वेदं तं इन्द्रधनुर्ये

स्फुरत्तां कां १

नतं पुनः कीदृशं द्रव्यरूपेण प्राणजं संवर्त्तं प्लवेरण सूर्येण तत्त्वं नीपितं श्रंतर्भाविस्मयीरपि।
धात्मोर्निष्ठा त्रिभुवनं त्रिलोकं वर्षतं सिंचतं ४० क्रमभ्रामूर्ध्विवद्भिम मुखां देवदेवौ प्रद्द
नवाधारे मूले सहस्रमयपालाश्रपरयानवात्मानं वंदे नवरससमहाजां डवनटं उमा
भामेत्ताभ्यामुद्यविविधमुद्दिप्रपटपयासनाप्याभ्यांजनेजननीमज्जगदिदं ४१ न।
जनवा
वन्वदधिष्ठिते मूले माधारे च तुर्दलमूलाधारे च केलास्यं प्वं गारसमोचितेनत्वं
तत्परयासमययारव्याप्रामा सहून वात्मानं नवकूटमहाविद्यात्मकं पद्मापूर्वी
क्तं नवसूद्ररूपं नवखंड नामात्मकं वावत्तं मोनवरसरूपं रसोवरमिति श्रुतेर्नवा।
सांश्रभिनयापत्रतादृष्टं यन्माहूताडवं न त्पाविष्टो पत्ताणनटमभिनायकं वैदम
न्यै दृतिवापाटः एता भ्यां मुभाभ्यां लास्य प्रवर्यीदृ [illegible] नवात्मभिवाभ्यां दृष्टं जग
त् जनक [illegible] ज जननीमजू मातापितृयुक्तं जने जातं कीदृशं प्रोभ्यांउदयविधिमुद्दि
श्यपटयपयासनाभ्यां महा [illegible] से हारानंतरं जगत्प्रत्रिमनुसंधायपरयाकरु
णयासनाप्याभ्यां युक्तोभ्यामित्यर्थः सिसृक्षोन्मीलितानुग्रहेन यथा पूर्वजगत्।

ॐ. न्यत्वं स्मृतोऽस्वसंतोषिणाल्लास्यतां इव मुत्सुकाभ्यां देवदेवीभ्यां जगदिदं मातापितृमज्ज्ञातं मैता

सै.टि पितरौ वपितुर्वै जातस्सतीष्टातिशयेन त्वन्न्यत इतिभावः ४१ इदानीं मुकुटादि चरणांतं संस्तो

२९ ति गतैर्माणिक्यत्वं गगनमणिभिः सांद्रघटितं किरीटं ते हैमं हिमगिरिसुते कीर्तयति यः

29 नमीडेयच्छायास्फुरणशवलं चंद्रशकलं धनुः शौनासीरं किमिति निवध्नाति धिषणां

४२ हे हिमगिरिसुते हैमं सुवर्णघटितं कः कीर्तयति न यापि न मीडेत्तामिमाणिक्यत्वं

विशेषभावं गतैः प्राप्तैर्गगनमणिभिः द्वादशादित्यैर्मिश्चचरणा नामकैः सांद्रं घनं म्याप्तिमुष्ट इ

तयापि जितं यस्य मुकुटस्य छायास्फुरणेन कांतिविलेपेन शवलं नानावर्णं चंद्रशकलं कर्त्तृ।

शौनासीरं शुनासीरं इंद्रः तत्संबंधि धनुः कीर्मुकं किमिति धिषणां बुद्धिं विधत्ते तत्तयतीत्यर्थः

४३ धुनोतु ध्वांतं नस्तुलितदलितेंदीवरवनं घनस्निग्धश्लक्ष्णं चिकुरनिकुरंबं तव शिवे य

दीयं सौरभ्यं सहजमुपलब्धुं सुमनसो वसंत्यस्मिन्मन्ये बलमथनवाटीविटपिनां ४३ हे

कुरं शिवे नवचिकुरनि[illegible]वः [illegible] मलकसमूहः नोऽस्माकं ध्वांतं तमस्त्वं धुनोतु नाशयतु कीदृशं

तुलितं नमु[illegible]विनं दलितं विकसितं यदिंदीवरं श्यामकमलं तस्य वनं येन तत्त् घनं निविडं प.स.की

दूरा १

घनतस्निग्धंचिक्कणंचेतितत्तथा स्वल्पमसत्यूलनतीयंचिकुर[illegible]निकुरुंबीयंसौरभ्यंसौरभंसह।
नंस्वाभाविकंउपलब्धुंशिलितुंवलमथनेंद्रः तस्यवाटीनंदनवनं तत्रयेविटपिनःकल्पवृ
क्षास्तेषांसुमनसःपुष्पाणिअत्रचिकुरनिकुरुंबेवसंतीत्यहंमन्ये ४३ वहंतीसिंदूरंप्रवलक
बरीभारतिमिरंत्विषांवृंदैर्वंदीकृतमिवनवीनार्ककिरणं तनोतुक्षेमंनस्तववदनसौंदर्यल
हरीपरीवाहस्रोतःसरणिरिवसीमंतसरणिः ४४ तवसीमंतसरणिःद्विधाकृतकेशपाश
मध्येरेखापद्धतिः नोस्माकंक्षेमंकल्याणं तनोतुविस्तारयतु कीदृशीसिंदूरंवहंतीकामिवप्रव
लंवलिष्ठोयःकवरीभारःकेशपाशःसएवतिमिरमंधकारंतस्यत्विषांद्युतिपाटेतिमिरचूपशत्रु कातीतं
णांवृंदैःसमूहैर्वंदीकृतंविजित्यगृहीतंनवीनार्ककिरणमिवबालादित्यमयूखमिवपुनः विद्यो
कीदृशीसीमंतसरणिःतववदनस्ययासौंदर्यंतल्लहरीलावण्यतरंगस्तस्याःपरीवाहःदुर्धयस्रो
तःतस्यसरणिःप्रणालिकेवपरीवाहोनामोद्धृतजलप्रवाहःसरणिःतेनसौंदर्यस्यात्यंतपरि।
पूरितत्वंध्वन्यते ४४ अरालैःस्वाभाव्यादलिकुलहरसश्रीभिरलकैःपरीतंतेव[illegible]परिह सं २
सतिपंकेरुहरुचिं दरस्मेरेयास्मिन्दशनरुचिकिंजल्करुचिरेसुगंधौमाद्यंतिस्मरमथन

सन

ॐ चञ्चन्मधुलिहः ६५ अलकैः कुंतलैः परीतं वेष्टितं ते तव वक्त्रं मुखं कर्दमपंकेरुहरुचिं क
सौं टि मलरुचिं कान्तिं परिभवतीति तिरस्करोति कीदृशैरलकैः स्वाभाव्यात् स्वभावात् अरालैः कु
३० टिलैः घानुवर्णोत्कटिम्ना उपसंख्यानमिति स्वार्थे ष्यञ् कुटिलैर्वेष्टितं तस्य अपरपरिभावत्व
30 मुचितमेवेति ध्वनिः पुनः कीदृशैः अलिकुलं भ्रमरसमूहं हसन्ति इति अलिकुलहस
न्त्रीः शोभा येषां तैः अलिकमले श्रीभिरिति पाठे अलिवालकं समानकान्तिभिरित्यर्थः
यस्मिन्वक्त्रे स्मरभूपनस्य शोभाः चञ्चन्त्य एव मधुलिहः भ्रमरा माद्यन्ति कीदृशे शरद्रा
समेदुर्गषाहुकासितटप्राणरुचयः देवकोनयः एवं किंजल्कानिकेरर्धेण्ड्रहस्यामारा
णिनैः कविरेमनो हैस्सुगंधो सौरभप्राणिलिनि ६५ ललाटं लावण्यद्युतिविमलमाभा
[illegible]ति तव पद्धिनीयेन तन्मन्ये मुकुटघटितं शशिखंडस्य फलकं विपर्यासेन्यासा
दुभयमपि संभूयमिलितं सुधालेपस्फूर्तिः परिणमति राकाहिमकरः ६६ तव ललाटं
लावण्येन सौंदर्येण द्युत्या कान्त्या च विमलं यदाभाति तत् मुकुटघटितं शशिखंडं उडुसद्विती
यं फलकं खंडं मन्ये तत् ननु माहेविपर्यासेन्यासात् उभयमपि संभूयमिलितं ॥

ऊर्ध्वमुखस्य चंद्रखंडस्याधोमुखस्य ललाटस्य वैपरीत्ये
न्यासात् १

पटाभातितटास्तुधालेयेनामृतलेपेनस्फूर्त्तिः खंडयोरेकीभावोयत्र सराकाहिमकरः पूर्णि।
माचंद्रः परिणमतिसंपद्यते इत्यर्थः ४५ भुवोभुवि किं विजृंभवनभयभंगव्यसनितिनित्व।
टीयनेत्राभ्यांमधुकरुचिभ्यांधृतगुणे मधुमन्येसखोतरकरग्रहीतंरतियतिः प्रको
ष्टेमुष्टौवस्यगयतितिनिगूढांतरमिदं ४६ हेभुवनभयभंगव्यसनिनि जगद्भयभंग
शीलेइमेत्वदीयेभ्रुवौधनुः सव्येतरकरगृहीतं वामहस्तोद्धृतंनिगूढांतरमाक्र
टितंमध्येरतिपतिः कामः प्रकोष्ठेमुष्टौवस्यगयत्याक्रादयतीतिमन्ये कीदृशेकिं
विशिष्टेईषद्वक्रे मधुकरसविभाभ्यां भ्रमरतुल्याभ्यांनेत्राभ्यांनेत्राभ्यांधृतोगुणोमौ
वीयत्रते ४७ अहः सृजतेसव्यंतवनयनमर्कात्मकतयात्रियामांवामंतेसृजतिरज
नीनायकतया तृतीयातेदृष्टिर्दरदलितहेमांबुजरुचिः समाधत्तेसंध्यांदिवस
निशयोरंतरचरी ४८ तवदक्षिणंनयनं अर्कात्मकतयासूर्यात्मकत्वाद्धेतोः अहः
दिनंसृजतेसृजति वामंनयनंरजनीनायकतयाचंद्रत्वाद्धेतोः त्रियामांरात्रिंचसृजति
तेतवतृतीयादृष्टिः भालगतानादरदलितहेमांबुजरुचिः ईषद्विकसितकमलकांतिः

१ख।।२

उ॑ दिवसनिशयोर्द्दिनरात्र्योः स्त्रैं नरचरी मध्यावर्त्तिनी संध्यां समाधत्ते जनयतीत्यर्थः ॥३०॥
सै टि विशालां कल्याणीं स्फुटरुचिरयोधाराकुवलयैः कृपाधारा किमपि मधुरां भोगवतीति
३२ का अवंतीं दृष्ट्वोत्ते बहुनगरविस्तार विजयाधुवं तत्र नामवावहरणयोग्या वि
31 जयते ३१ तेन बहुदृष्टिः विजयत इत्यन्वयः कीदृशीं बहूनां नगराणां विस्तारस्य वि
शालतागुणस्य विजयादभिभवात् तासां तासां नगरीणां नामभिर्व्यवहरणे वाव
विस्तार ७ हारस्तद्योग्या बहुनगरविजयादिति पाठे बहूनगराणां विस्तारस्य विजयो यस्यां सेति
दृष्टिविशेषणं तत्र नामवावहरणयोग्यत्वमेव दर्शयति विशाला विस्तीर्णा वि
शाला नाम नगरी कल्याणी कल्याणगुणविशिष्टा गंधर्वनगरी च स्फुटरुचिः वा
जीकांतिः कुवलयैरिंदीवरैः पृथ्वीमंडले स्वयोधाया योद्धुमशक्या नाम नगरी
चक्र्या धारायाः कारुण्यप्रवाहस्याधारभूता धारा नाम नगरी च किमपि मधुराम् ।
निर्वचनीयमनोहरगुणा मधुरा नाम कृस नगरी च मथुरा मधुरा कृस नगरानी मधु
निर्मितेति विश्वकोशात् भोगवती काभोगः प्रेमात हतीकः स्वार्थे भोगवतीया

ग

नालनगरी चम्पावंतीभञ्जजनं रहंती चम्पावंतीनाम नगरी चेति ४९ कवीनां संदर्भा
स्तवकमकरंदैकभरितं कटाक्षव्याक्षेपभ्रमरकलभौ कर्णयुगलं अमुं चेतोह
ष्टान नवनवरसास्वादनरला वरूपासंयर्कोटलिकनयनं किंचिदूनम् ५० नवकलि
कनयनं ललाटलोचनं कर्णं कटाक्षव्याक्षेपः अपांगविस्फुरणं तावेव भ्रमरकल
भौ षट्पदबालकौ कर्णयुगलममुं चेतोहृष्टा अस्यासंसर्गान्न यस्य ललाटस्यायत्ता
याकर्णपर्यंतगमनाभावेन ईर्ष्या संपर्कान्नः स्फुरणं रक्तं किंचित् तर्के केचित् त्वपि
पाठः कर्णयुगलं कीदृशं कवीनां व्यासादीनां संदर्भाः वाग्गुंफाः स एव स्तवक
स्तत्रयो मकरंदः शृंगारादिरसः तेनैकेन भरितं पूर्णं भ्रमरकलभौ कीदृशौ नव
रसास्वादनरलौ शृंगारादि नवरसास्वादलोलुपौ ५१ शिवे शृंगारार्द्रा तदित
रमुखे कुत्सनपरा सरोषा गंगायां गिरिशचरिते विस्मयवती दृशाहिभ्यो भी
ता सरसिरुहसौभाग्यजयिनी सखीषु स्मेरा ते मयि जननि दृष्टिः सकरुणा ५२
शिवे शंभौ शृंगाररसेन आर्द्रा तदितरमुखे कुत्सनपरा अनेन बीभत्सरसः गं।

हि: येसर्पा: कंकणाभूतास्तेभ्यो भीताश्चतेनभयानकरस: सर सिरुहाणांपंकजानां २

ॐ गायांश्रिव[illegible]शिरसि वर्त्तमानायां सापत्न्यात्मरोषेतिरौद्ररसः गिरिशाचरितेनपरस्प
सैं टि रविरुद्धानलचंद्रादिधारणरूपेविस्मयवतीत्यनेनाद्भुतरसः। हरस्यशिवस्यसौंदर्य
सू२ स्यजयिनीतिवीररसः सखीषुशिवानुरागादि[illegible]परासुस्मेराईषद्धास्यवतीतिमयि हास्यरसः३
३४ दीनेसकरुणाकारुण्यरसाविष्टानेत्रवद्दृष्टिर्जयतिजयतीत्यत्रजननीतिपाठेद्दग
ननिसंबोधनं ५१ गतेकर्णेगरुडध्वजस्वत्वमाणारधतीपुरांभेनुष्ठित्रश्शमरस।
५ विद्रावणफले इमेनेत्रे गोत्राधरयतिकुलोत्तंसकलिके नवाकर्णेकृष्टस्मरशार
विलासंकलयतः ५२ हे गोत्राधरपतिकुलोत्तंसकलिके गोत्रा पृथ्वींताधारयंति
गोत्राधराः पर्वताः तेषां पतिरीश्वरोहिमालयस्तस्यकुलं वंशस्तस्योत्तंसकलिके
भूषणाकारकास्वरूपे नवइमेनेत्रेआकर्णेकृष्टस्मरशारविलासंकर्णपर्यंतं।
कृष्टकाममार्गणशोभां कलयतः नेत्रेकीदृशे कर्णाभ्याकर्णेनिकटंगतेआशुग
रुडध्वजवाणपत्नान् दधती धारयतीपुरांभेनुः शिवस्यप्रशमरसविद्रावणफले
शांतिरसदूरीकरणं [illegible] प्रयोजनमेवफलंययोरितिपरितन्नूपकं ५४ विभक्तेचे

श्रोस्यं१

वर्णैर्व्याप्तिकारित्वनीलां कृष्णत्वं न याविभातीत्यन्वयेन चिन्तयामि दमीशानदयिते पुनः स्वष्टं दैन्

क्रुद्धिणाद्रिहरिकद्रानुपरतान्नगः सत्त्वंविभज्य नमस्त्रिगुणानोत्रयमिव ५३ ईशानदयिते।

शिवव्रह्मभेदेनैवचिन्तयामिदं उपरतान् प्रलयंगतान् द्रुहिणहरिरुद्रान् ब्रह्मविष्णुशिवान् न

पुनः स्वष्टं रजःसत्त्वं तमस्त्रिगुणा[illegible]नोत्रयंविभूटिवविभाति कीदृशानेत्रत्रयं वा

उ तिकरित्वनीलां कृष्णं नयासं वद्धं श्यामां जनं न याविभक्तं त्रैवर्ण्येविभक्तं संवद्धं त्रिवर्ण एव

त्रैवर्ण्ये यत्रेत्यर्थः विभक्तं त्रैवर्ण्ये व्याप्तिकारित्वनीलां जननयेति क्वचित्पाठः तत्रविभक्तेनो व्या/क्षेते

त्रैवर्ण्ये त्रयेणाभ्यन्तरं नीलरूपेण व्याप्तिकारित्वं संवद्धं यन्नीलां जननं तद्भावेगुणानोत्रयमि

वविभातीत्यन्वयः विसोनीभीवामलेएव [illegible] ब्रह्मास्रष्टृत्वेनेत्र

त्रैतये कमले ब्रह्मविष्णुरुद्राः स्रष्टा इतिव्याप्तिरेकालेकारः ५३ पवित्रीकर्तृनः पशुपतिपरा

धीनहृदये दयेरपामि त्रैनेत्रैरकरुणाधवलश्यामरुचिभिः नटः शोणोगंगानयनत्तनये।

निध्रुवमम्त्रपाणां तीर्थानामुपनयसि संभेदमनघे ५४ हे पशुपतिपराधीनहृदये

शिवाधीनमानसे अनघे निष्पापे ध्रुवं निश्चितं नोस्मान् पवित्रीकर्तुं नेत्रैः शोणोनदः

ॐ गंगाविषयगा नयन तन या यमुना इति त्रयाणां तीर्थानां अमुं संभेदं संगमं उपनयसि प्र
मै टि पद्यसि नैवैः कीदृशैः दृष्यामि त्रैः दृष्यै व मित्रं पेषां तैः पुनः कीदृशैः रुणधवल श्यामरु वि
२२ भिः रक्तशुक्लकृष्णकांतिभिः ५४ नवा पर्णौ कर्णौ जपन नयन पे श्रुन्यवकितानि लीयंते
33 तोये निर्यत मति मेषाः शफरिकाः इपंच श्रीवद्धच्छदपुटकपाटं कुवलयं जहाति अस्य
षे निशि च विघटप्प प्रविशति ५५ हे अपर्णौ कर्णौ प्राप्य जयतीः नव नयनयोः पे श्रुन्या कर्णप्रतो-
न्वकिताः भीताः शफरिकाः प्रोष्ठाः निपतंतो निश्चितं तोये निलीयंते जल दुर्गमाश्रयंति ५
इपं च श्रीः कमलकांतिः नवनयनैः श्रुन्यावकिता अस्य पेषानः वद्धच्छदपुटकपाटं
रुपं कुवलयं कांतिः कमलं जहाति न्यजति निशि रात्रौ विघटपाउ प्रविशति राजविद्धा
जनस्त्वराज्ञो निस्र जन यानि इति दिवसे कपाटं दत्वा यलायंते इति लोके प्रसिद्धं ५५ निमे
षोन्मेषाभ्यां चलपमुटपंक्ति जगती नवेत्याकुः सं नो धरणि धराजन्य तनयेत्व उ
न्मेषाज्ञानं जगदिदं मषोषं चलयतः परि ज्ञानुषीकपरि दूतां निमेषालव दृष्टः ५६ हेध
रणिधराजन्यतनये शैलाधिराजस्तु तेन व निमेषोन्मेषाभ्यां आभिमीलनोन्मीलनाभ्यां

निमीलितदलं कपाटं दृ

जगती पृथ्वी प्रलयं नाशं उदयं उत्पत्तिं याति प्राप्नोति इति संबन्धः त्वदुन्मेषान्नवलो
चनोन्मीलनात् जातं प्रादुर्भूतं नमः शिवं जगत् प्रलयतः संहारात् त्रातेनेव दृशः परिदृष्टा निमे
षात् च निमीलनात् इति शंके तर्कयामीत्यर्थः ५६ दृशा द्राघीयस्या दरदलितनीलो
त्पलरुचा दवीयांसं दीनं स्नपय कृपया मामपि शिवे अनेनाहं धन्यो भवति न च ते हा
निरियता वने वा हर्म्ये वा समकरनिपातो हिमकरः ५७ दृशा वे कृपया करुणया मामा म
पि दवीयांसं दूरवर्तिनं दीनं स्नपय द्राघीयस्या दीर्घतरया दृशा दरदलितनीलोत्प
लरुचा ईषद्विकसितनीलसरोजकांत्या दृष्ट्या स्नपय अनेन स्नपनेनाहं धन्यः
कृतार्थश्च पुनस्तेन ते हानिः हानिर्न भवति वने कानने हर्म्ये गृहे हिमकरः
चन्द्रमास्तस्य समकरनिपातः समानकारः प्रसरः यथा ओषधीशस्यापि चंद्रस्य वने
न पक्षपातो न वा हर्म्ये पक्षपातो न या न वापि निकटस्थे न पक्षपातो मयि दूरस्थे च
न पक्षपातः समुचितः इति भावः ५७ अरालं ते पालीयुगलमगराजन्यतनये
न केषामाधत्ते कुसुमशरकोदंडकुतुकं तिरश्चीनो यत्र श्रवणपथमुल्लंघ्य विल

टो॰
सौं॰ टि॰
५८
34

लसन्नपांगव्यासंगो दिशति शरसंधानधिषणां ५८ हे अगराजन्यातनये पर्वतराजपु
त्रि तेतव अरालं वक्रं अरालं च पालीयुगलं भ्रूयुगलं केषां जनानां कुसुमशरकोदंड।
कुतुकं कामकार्मुककौतुकं न आधत्ते जनयति अपितु सर्वेषां जनयतीत्यर्थः यत्र पा
लीयुगले तिरश्चीनो वक्रः श्रवणपथं कर्णप्रांतमुल्लंघ्य विलसन् शोभमानो क पाठ्या सः
टाक्षविक्षेपः शरसंधानधिषणां वाणसंयोजनबुद्धिं दिशति समर्पयतीत्यर्थः ५८
यो स्फुरद्गंडाभोगप्रतिफलिततांटकयुगलं चतुःचक्रं मन्ये तव मुखमिदं मन्मथरथं य
मारुह्य द्रुह्यत्यवनिरथमर्केंदुचरणं महावीरो मारः प्रमथपतये सज्जितवते ५९ स्फु
रतो गंडाभोगयोः कपोलस्थलयोः प्रतिफलिते प्रतिबिंबिते ताटंकयुगलं कर्णभूष
णविशेषद्वयं यत्र तत् इदं मुखं चतुश्चक्रं मन्मथरथं मन्ये किंच प्रतिबिंबाभ्यां
ताटंकयुगलं चक्रे चतुष्टयोपलंभात् यं रथमारुह्य महावीरो मारः कंदर्पः प्रमथ
पतये महारुद्राय द्रुह्यति कीदृशाय अर्केंदुचरणं सूर्यशशिचक्रद्वयं अवनि
रथेऽस्मिन्रथमारुह्य स्वं आत्मानं कामं अस्तुरं परं शत्रुं त्रिपुरमिति जितवते निरस्य

संश्रितवते १

तवतेऽत्रागत्य सुखमनुभवत्वेति अथवा अवनिरथेऽस्मिन् संश्रितवते पोषितवते इत्यर्थः ५९ ॥
सरस्वत्याः सूक्तीरमृतलहरीकौशलहरीः पिबंत्याः शर्वाणि श्रवणचषकाभ्यामविर।
लं चमत्कारश्लाघाचलितशिरसः कुंडलगणो झणत्कारैस्तारैः प्रतिवचनमाचष्ट इव
ते ६० शर्वाणि सरस्वत्याः सूक्तीर्गद्यपद्यरूपाः श्रवणचषकाभ्यामविरतं पिबंत्याः तेत
व कुंडलगणः तारैरुच्चैः झणत्कारैः शब्दविशेषैः प्रतिवचनं प्रति उत्तरमाचष्ट इव वदन्न
इव सूक्तीः कीदृशीः अमृतलहरीकौशलहरीः अमृतलहरीणां सुधातरंगाणां कौ
शलं माधुर्यं हरंति न्यूनं कुर्वंतीत्यर्थः तव कीदृश्याः चमत्कारेण याश्लाघा साधुवा
दो तस्य कृता अथवा चमत्काररूपश्लाघा साधुयुक्तिः तया चलितं कंपितं शिरो यस्याः।
इत्यर्थः ६० असौ नासावंशस्तुहिनगिरिवंशध्वजपटि त्वदीयो नेदीयः फलतु फ
लमस्माकमुचितं वहन्नंतर्मुक्ताः शिशिरकरनिःश्वासगलितं समृद्ध्या यत्ता
सां बहिरपि च मुक्तामणिधरः ६१ हे तुहिनगिरिवंशध्वजपटि तुहिनगिरिः हि
माचलः तस्य वंशोऽन्वयः तस्य ध्वजः तस्य पटि पताके त्वदीयो असौ नासावंशः।

ॐ अस्माकं केनेटीयो निकटवर्त्तित्वमुचितं त्वद्भक्तियोग्यं फलं फलतु देशविशेषे वंशात् मु
नै. टि. क्तोत्पत्तिरिति कविसंप्रदायमनुसरन्नाह अन्तः अन्यं तैरैः शिशिरतरेण शीतलेन निः प२
२५ श्वासेन धौतानि निर्मलानि मुक्ताः वहन् योनाम वंशस्तस्यामुक्तानां सम्बद्धा संपत्ता
35 वोढरापि वहिः प्रदेशोपि नामाग्रमौक्तिकव्याजेन मुक्तामणिधरः मुक्तामणिधारकः
६१ प्रकृत्यारक्तायास्तव भुरदनिर्देनकुरुरुचेः प्रवद्यैसादृश्यं जनयतु फलं विद्रुम
लता नबिंबं त्वद्बिंबप्रतिफलनलाभात्कोणनतुलामध्यारोढुं कथमपि विल
कू ज्जेत कलया ६२ हेस्तुदति प्रेष्या स्वाभाविनरक्ताया लोहितायाः दन्तच्छदरुचेः अध
कान्तेः सादृश्यं प्रवद्य विद्रुमलता तर्हि फलं जनयतु विंबं कलया एकदेशेनापि
कथमपि कष्टेन तुलामध्यारोढुं न लज्जेत नापि विलज्जेत वव कीदृशे बिंबं त्वद्बिंबप्रति
फलनलाभात्कोणे तत्वत्स्त्रिप्रति विंबवशादुक्तं हाग्विंवप्रतिफलनेन तिक्तचित्या
ठः तत्र हाग्विंवः ह्रस्वये विंवः तेन प्रतिफलनेनाकलत्वलाभादिति भावः ६२ स्मित
ज्योत्स्नाजालं तव वदनचन्द्रस्यापि वक्त्रां चकोराणामासीदनिरमतयावधु

जडिमा अतस्ते सीतांशोरमृतलहरीमम्लरुचयः पिबंति स्वछंदं निशि निशि भृशं कांचि
कधिया ६३ तव वदनचंद्रस्य त्वन्मुखेंदोः स्मितं ईषद्धासः एव ज्योत्स्ना तस्या जालं समू
हं पिबतां चकोराणां अतिरसतया अत्यंतमधुरतया चंचुजडिमा अरुचिरासीत् अतो
हेतोः अरुचिनाशार्थं ते चकोरा अम्लरुचयः संतः कांचिकधिया आरनालबुद्ध्या
प्रति निशि रात्रौ भृशं अतिशयेन शीतांशोः चंद्रस्य अमृतलहरीं सुधाधारां पिबंतीत्यर्थः
६३ अविश्रांतं पत्युर्गुणगणकथाम्रेडनजपा जपापुष्पच्छाया तव जननि जिह्वा
विजयते यदग्रासीनायाः स्फटिकदृषदच्छच्छविमयी सरस्वत्या मूर्तिः परिणम
ति माणिक्यवपुषा ६४ हे जननि तव जिह्वा रसना विजयते पत्युः शिवस्य गुणग
णवर्णनायां [illegible] धर्मज्ञानवैराग्यैश्वर्यादि जल्पनस्य आम्रेडनेन जडा उत्तरशोह आवृत्तमानेनच
ग्रहणैव मुखेन तटेकनामग्रहणमात्रेण [illegible] दाण प्राज्ञिका जपापुष्पच्छाया शोणु म
प्रसून [illegible] नकांतिः यस्या जिह्वाया अग्रे आसीनाया उपविष्टायाः सरस्वत्याः मूर्तिः स्फ
टिकदृषत् स्फटिकपाषाणः तद्वदच्छाविमला श्वेता छविः कांतिः तन्मयी तु

कचिर्यस्याःता

स्तो टि दुर्गामाणिक्यवपुषा माणिक्यमणिमूर्मेनन्नचे(?)णपरिणमतिष्ठेन तच्चपंत्यक्कार ज्ञानूपंवि

भर्मीत्रिभावः ६६ रणेजित्वा [illegible] नद्द न शिरस्त्रैः कवचिभिर्निकृत्तै खंड शा त्रिपुर दूरा।

३८ निर्माल्यविमुखैः विरिंचीन्द्रोपेंद्रै शशिशिशिरकर्पूरधवलाविलु ध्येनेमान त्स्ववद

नतांवूलश्यकलाः ६५ दूमान रणे युद्धे दैत्यान्देवशत्रून् जित्वा घातयित्वा यमपद ।

स्त ३४ दूतानि त्यक्तानि शिरस्त्राणि मुकुटानि यैः कवचिभिः मनुज्ञं व मीभिः निकृत्तैः सम

36 रनःपराङ्कृत्तैः [illegible] चंडीश्वरस्य ये अंशा भागाः त्रिपुरदूरानि र्माल्यं

तत्र विमुखैः शिवनिर्माल्यस्या भक्ष्यत्वात् विरिंचीन्द्रोपेंद्रै स्तैः द्रविस्तुभिः शशिशिशिर

कर्पूरधवला शशिवत् शिशिरः शीतलः यः कर्पूरः तेन धवलाः श्वेताः शशिशशाक

लकर्पूरधवलाः इतिपाठः तत्र शशिकलं चंद्रखंडः [illegible] कर्पूरेंच धवलाःत्यर्थः

ताबूलश कर्मी हरु ३ तवदने नमुखतां बूलस्याकलाः खंडाः विलुंपंते अहमहमिकया गृह्यन्ते इत्यर्थः

विपंचा गायंती विविधमवधानं पशुपतेस्त्वयारब्धे वक्तुं चलित [illegible] सा

धुवचने त्वदीयैर्माधुर्यैरपलपितंतं त्रीकलरवां निजांवीणांवाणी निचुलयति

चोलेनन्निभृतं ६६ विपंच्यावीणया विविधं नानाप्रकारं पुरः रिपोर्मदह्नः शम्भोश्च अव
धानं निर्मलचरितं गायंतीवाणी सरस्वती निभृतं तया यासाज्ञया चोलेनोपरि स्यव
स्त्रेण वीणां लजितया निचुलयति आच्छादयति लज्जाहेतुं वदन् वीणां विशि
नष्टित्वया चलितनशिरसा कंपितशिरसा साधु वचने साधुवादे प्रवृत्ते मारब्धे सति
त्वदीयैः साधुवचनसंबंधिभिर्माधुर्यैः अपलपितः निह्नुतः तंत्रीणां कलरवः
यस्यास्तामित्यर्थः ६६ कराग्रेण स्पृष्टं तुहिनगिरिणा वत्सलतया गिरीशेनो
दस्तमुहुरधरपानाकुलतया करग्राह्यं शंभोर्मुखमुकुरवृन्तं गिरिसुते कथं
कारं ब्रूमस्तच्चिबुकमौपम्यरहितं ६७ हे गिरिसुते तव चिबुकं कथंकारं केन
प्रकारेण ब्रूमः वर्णयामस्तत्र हेतुः औपम्यरहितं सादृश्यप्रतियोगिन उपमान
स्याविद्यमानत्वात् तुहिनगिरिणा हिमाचलेन मुहुः वारंवारं उदस्तं वत्सलतया पुत्री
स्नेहेन कराग्रेण हस्ताग्रभागेन स्पृष्टं गिरिशेन शिवेन अधरपानाकुलतया
मुहुः वारं उदस्तं उन्नोलितं शंभोः शिवस्य करग्राह्यं करग्रहणयोग्यं मुखवा

कारं

गो शुकुरस्यमुखवाटंर्षस्यवृतंरंजुमित्यर्थः ९७ भुजाश्लेषान्नित्यंपुरदमयितुः कंटवेवतीनव
मै. टि ग्रीवाधत्तेमुखकमलनालश्रियमियं स्वतःश्वेताकालागुरुवदुलजंवालमलिनाम्लाम
३७ लीलालितंवहतियदधोहारलतिका ९८ पुरदमयितुःशिवस्यभुजाभ्यामाश्लेषा
दालिंगनात् कंटकवतिपुलकवतीनवेयंग्रीवामुखकमलस्यमुखारविंदस्यनाल
37 मा श्रियंकंटशोभांधत्ते स्वतःस्वभावात् श्वेताकालागुरुवहुलजंवालेनकृसाउकस
पंक्ते म्हृद्नमलिनाहारलतिका अम्हेश्राश्रुयंदमलालीलालितंविशोभायान् यस्मा स
पि ६ द्वहतिधत्ते लटधो म्नवक्ष्यतइत्यपाठः तत्रतदधःग्रीवायाःअधइत्यर्थः ९९ गा
लेरेखालित्लोभोगातिगमकगीनैकानिपुनैविचारव्यानहृदिगुणग्रामसंख्याप्रतिभुवः
विराजंतंनानाविधमधुररागाकरभुवा यपाणांग्रामाणांस्थितिनियमसीमानद्भुवने
१९ हेगातिगमकगीनैकानिपुणंगतिललनस्वरूपख्याने तस्मगमकेज्ञापकेसंगीत
तत्र२ प्राख्येनेवयैनिगोनानिपुणेचतुरेवस्वनस्तुगातिःरागसंगीतगमकः स्यासिख
रस्यपुनःपुनर्घोषणंगीतंसमस्तशिक्षितार्थप्रवंधसंदर्भः तदुक्तंगतिस्तुरागसंगीतंय

आलापः प्रकीर्णितः गमकोऽनुरवानादस्वपरिभावो रसात्मकः गीतप्रबंधागरुदार्थ
रंजिना घान्तिरिघात्ते इति एतेषु एकनिपुणे परमचतुरे नवगले रेतिस्वोस्तोविराजंते शो
भंते कीदृशाः विवाहकर्मणि व्यानद्धाविशेषेण वद्धाविगुणो यो गुणः मंगलसूत्रं त
त्रयात्रिसंख्यात्तस्याः प्रतिभुवो निर्देश्याः तत्तु तं ब्रह्मविस्थीशरूपेषु बंधाव त्रत्रिनत्रु
विवाद व्यानद्धेयि ५ कं त्रिरत्न रुक्मजं स्त्रीणां मंगल्याभरणं विज्ञरिति पाठांतरैः विवादार्थं व्यानद्धोयः श
गुणः उन्नुषोगुणस्तेन तु सलस्य यासंख्यानत्वतिभुवस्तत्ताधिकाः पावजयं प्रतिवा
दिनो गुणवंधनं कुर्वंति इत्याचारः नानाविधानां माधुनराणां रागाणां षड्जमध्यमादि
सप्तस्वरानुवंधवसंतगौडगूर्जरकर्णाटादि भीत्तानामाकारू उत्पत्तिस्तस्याभूमि
रू[illegible]णां त्रयाणां त्रिसंख्यानां षड्जग्राममध्यमग्रामगंधर्वग्रामणां स्थितिनियमसी
मानस्वपरस्परकलहाविष्टानां ग्रामाणां स्थित्यै यो नियमस्तदर्थं सीमानस्वपाद
विहृत्यपइत्यर्थः ६५ रुणालीमद्दीनानां नवभुजलतानां च तरूणां च तत्तुभिः सौ
दर्थ्यं सरसिजभवः स्तोतिवदनैः नखवभ्यः संज्ञस्यन्प्रमयदलनारं प्रकारणेष्व

स्म णा

ॐ नुर्णांप्रणीर्षाणांसमममभयहस्तार्पणधिया ॥१०॥ स्मरणालीवत्सरोजिन्यंकुरवन्स्म ।

से.टि ह्रीनांचनखाँश्चिचनुः संख्या कोलविभु जललतानां वाह्रवल्लीनां सौटर्यं प्रोभासरसिज

२० भवोव्रस्याचनुभिविंटनैः कारणास्मरोः लोलितप्रमथटलनान् पंचमनखस्यप्रथम

२४ कर्वेनान् अंधकारिपोर्महेशस्य नखेभ्यः संचकर्यविभक्त अवशिष्टानां चतुर्णां शी

38 र्षाणां मस्तकानां समं युगपदेव अभयस्याभीत्यभावस्य हस्तेर्पणधिया दानबुद्धा

॥१०॥ नखानामुद्योतैर्नवनलिनरागं विद्रुमसंतां कारणोनेकांतिं कथयत स्मया ।

मः कथममी [illegible] कथा विद्रुमसांशं जनुर्वि[illegible]यादं नकमलं यदि स्रीउहत्वत्समी

चारणनललतानाकृणाट्ल ॥११॥ नखानां कारणानां उद्योतैः प्रभाभिः नवनलिन ।

रागं नूतनरक्तपत्रशोभां विद्रुमसंतां तिरस्कुर्वतां तेन नवकरणां कांतिसौंदर्यं कथ्य

केन प्रकारेण अमी वयं कथयामः वर्णयामः अनुमितिपाठे कांतिविशेषणेनु

मेव अतिधारे संबोधनं क्रीडं त्याविद्रुमं त्याललया अरुणानललताललया अरुणटलं ३०

कथयत प्रववदः रत्नापत्रं यदि कदाचित [illegible]कमलं कलया एकदेशेन साम्यं साहस्रं प्रभजतु धनं

पि१

नान्यथेत्यर्थः कमलसाम्यं तव करणांहेतोस्तिष्ठतु कमलानामेव करसाम्यं कदाचित्क
मितिभावः ७१ संसदे विस्फुटदृद्धिपवदनपीतं स्तनयुगं तवेदं नः स्वेदं हरतु सततं प्रस्तु
तमुखं यदालोक्याशंकाकुलितहृदयो हासजननकः स्वकुंभौ हेरंभः परिमृषति हस्
तेन झटिति ७२ हे देवि द्योतनशीले समयुगपदे वक्रेद्रः कार्तिकेयः द्विपवदनः ग
सदाहरत्नौ रमुखेप णेशस्ताभ्यां पीतमास्वादितं सततं प्रस्नुतमुखं तव स्तनयुगं नोस्माकं स्वेदं दुःखं
हरतु नाशयतु यत्स्तनयुगमालोक्याशंकया नेकाकुलितहृदयं मनो यस्यासौ। सम
वहासजननकः स्तनयुगे स्वकुंभभ्रमात् हेरंभो गणेशः स्वकुंभौ निजमस्तकौ हस्तेन झ।
टिति शीघ्रं परिस्पृशति तिष्ठतेन वेतिस्पृष्टा विचारयतीति भावः ७२ अमरनवत्तोजाव
रनरसमाणिक्यावलघोन संदेहसंदेह नगपतिसुताके मनोसिनः पिवंतौ तौ यस्माद्वि
दितवधूसंगमरसौ कुमारावद्यापि द्विरदवदनक्रौंचदलनौ ७३ हे नगपतिसुताके
नेतवक्षमरु वहीतालनौ अमरनरसस्यमाणिक्यारत्नकलशौ भवतः नौस्माकं मनोसिन
संदेहसंदेहः लोभाः यस्मात्कारणात् वत्सौ नो पिवंतौ द्विरदवदनक्रौंचदलनौ ग।

श्रि

ऊँ. णपतिस्कंदौ आद्यायिकुमारौ त्वन्नन्नामरत्नपानाटेवनयोर्नजरेतिभावः कीदृशौ अविदितव।
मैटि. ध्वस्तंगमरसौ अन्नानन[illegible]संभोगसुखावित्यर्थः ७३ वहन्त्यंवस्तंभेरमदनुजकुंभप्रष्ठ।
३९ तिभिः समारब्धोमुक्तामणिभिरमलांहाररतिकां कुचाभोगोविंबाधरद्युतिभिरंजनः
39 णवलितांप्रतापवामि अं पुरविजयिनः कीर्त्तिमिवते ७४ हे अंब मातः तव कुचा स्तोव
भोगः मुक्तामणिभिः समारब्धा घटितामम लां निर्मलां हार लतिकां वहति मणिभिः। मुक्ताय
कीदृशैः स्तंभेरमदनुजकुंभप्रष्ठुतिभिः स्तंभेरमदनुजः गजासुरस्तस्यकुंभाववप्रष्ठ ये
कीदृशी हार लतिकां ति जन्मस्थानंयेषांतैः तथाविंबाधरद्युतिभिः अधरविंबकांतिभिः अंतर्मध्ये शवलितां
भिन्नवर्णीकृतां कामिव प्रतापेन लोहितवर्णां न वामि अं समितां पुरविजयिनो महेश
स्य सुधाकीर्त्तिमिव तु एव गजासुरमारणेन यः प्रिचस्य प्रतापो पा च कीर्त्तिस्तामिव तां
वकुचाभोगो विभर्त्तीतिभावः ७४ तवस्तन्यं मन्ये तुहिनगिरिकन्ये द्रवतः पयः।
पारावारः परिवहति सारस्वतमिव दयावत्या दत्तं द्रविडशिशुरास्वाद्य तव यत्कवी ३९
नां प्रौढानामजनिकमनीयः कवयिता ७५ हे तुहिनगिरिकन्ये तव स्तन्यं स्तनोद्भ

नेत्रयुगं हे दयित सारस्वतः सरस्वती संबंधी पयःपारावारः क्षीरसमुद्रः परिवहति मन्ये।
दयावत्यास्त्वया दत्तं यतः लभ्यं तव दृष्टिविभ्रमसुमहत्त्वलक्षणः श्लाघ्यसौ टानां कवीनां।
मध्ये कवयितावीरजनी जानन्त्यर्थः अत्रैव एवं कांचीदेशे पौषिणा या हरिद्रा सा सम्नाग
हे स्कंदेव तीर्णः स्वचित्तनीरदे शांतरंगने माजरि चपानीयानयनार्थं गतायां यामा सा।
याप वयस्यः भोगने क्षुधार्ता दत्वासीत् एतस्मिन्नेव काले सकाशशिवेन सहगच्छत्या शि
वया निकारणात् जलमागत्य सत्वम स्मै [illegible] दत्वान् अर्हितं सच तद्वांधि महू।
कवि [illegible] नकिं वदंती ७५ हे रक्रोधज्वालावलिभिरवलीढेन वपुषा गभीरेण ना
भीसरसि हृतनंगो मनसिजः स्तनस्थौ नम्मा दचलननयधूमलतिका जननलो।
जानीते जनिनि लवरोमावलिरिति ७६ हे जननि अचलननयपर्वतपुत्रि हर क्रो
धज्वालाभिः शिवकोपपावकः [illegible] ज्वालासमूहैः अवलीढेन व्याप्तेन वपु
षा शरीरेण मनसिजः कंदर्पः स्वरक्षार्थं नव गभीरनाभीसरसि हृतनंगः जानेः।
तिरोधः तस्मात्तनाभीसरसः धूमलतिका [illegible] च [illegible] स्तनस्थौन्नप्रायाः पिंडसे।

ॐ योगेन जंधूमोत्पन्नैः तां धूमलतिकां नवरोमावलिरितिजनो जानीते जननीतिसंबोधनं
से टि· ७६ यदे नन्कालिंदीनन्नुनरनरंगाह्योतिष्ठिवेह्यो शेमध्यो किंचिन्न ननिनवनज्ज्ञातिसुधियां
४० विमर्दार न्योन्यंकुचकलशयोरंतरगतं ननन्भूनं व्योमप्रविष्टाटिवनाभिंकुहरिणी
५० ७७ हेशिवजननिनवह्योशेमध्येकालिंद्यायमुनायास्तनुतरोनिस्सृत्मः यस्तरंगः वी
विस्तटाकृतिनदनुकारियदेननन् किंचिन्नीलरे स्वात्मकं वस्तुनदन्योन्यपरस्परंकु
चकलशयोर्विमर्द्दास्संघट्टनात्त् यज्ञनिनन ननूभूनंव्योम स्वाकाशंकुः हरिणि
मन्यन रगभीर हे शायुक्तां नाभी प्रविष्टाटिवस्तधियांभाती त्यर्थः ७७ स्थिरोगंगावर्त्तः
स्तनमुकुलरोमावलितता तुलावालं कुं उकुस्तुमपुर ने जोह्रुतनभुजः रतेलीला
गारंकिमपि नवनाभीतिगिरितेविलद्धारं सिद्धेः गिरिशानयनानां विजयते ७८ हे
त गिरिने नवनाभीं नेन प्रकारेण विजयते सर्वोत्कर्षेण वर्त्तते प्रकारमेवाह स्थिरः ह
स्थैर्य प्राप्तो गंगाया आवर्त्तः भ्रमिस्तथा स्तनावेव मुकुलौ यस्याः सा स्तनमुकुला ४०
सा चासौ रोमावलि लता रोमराजिः पिएीवह्ल्यौत्तस्या उर्ल्लवालं जलधारणार्थं ग

त्रैविशेषः निजावालमिति हैमः । विन्यासः निजं स्वीयं आलवालं तटे वृक्षादालवालं आवालम्
आवापो यत्न दोहदोदित्यमरः । तव्याकुत्वमशरः कामः तस्यास्ते जो हुतभुजः प्रतापाग्नेः कुण्ड ।
अग्न्यालयः तथा रतेः कामपत्न्याः किमप्यनिर्वचनीयं लीलागारं क्रीडामंदिरं तथा गि
रिशनयनानामानंदरूपायाः सिद्धेः कारणीभूतं त्रिवलिद्वारमित्यर्थः ७७ निम्नगाली
णस्य स्तनतटभरेण क्लामनत्रुषो नमनन्नूतै नाभौ वलिषु शनकैस्तु ह्युतः उव विरते
मध्यस्य त्रुटिततटिनीतीरं नतरुणसमावस्यास्येन्मा भवतु कुशलं शैलतनये
७८ हे शैलतनये तव मध्यस्य कुशलं भवतु कीदृशस्य निम्नगालीणस्य स्वाभावेन
कृशस्य तत्रापि स्तनतटभरेण कुचाभोगभारेण क्लामनत्रुषः क्लेशयुक्तस्य ततएव
नमनन्नूतै गंभीरसहिष्णुताविरहणाप्रज्ञो वपुषः नाभौ वलिषु च शनकैर्मंदंमंदं त्रु
ह्युतः इव त्रुटितस्यासौ तटिनीतीरं नतरु स्वातेन समानावस्याद्दशा तस्यास्येन्मास्य
तिर्यक्स्येत्यर्थः ७९ कुचौ सखः स्विद्यन्तर हाटिनकुर्या सा भत्रु रौकथं तौ दौर्मह लक ।
नकलपणी मौकलयता नवत्रातं भंगात् दुर्दरि विलग्ने तन्भ वाविधा वद्धं

कुचतटयो २

ॐ टीवित्रिवलि लवली वल्लिभिरिव ॥८०॥ हे देवि सद्यः स्विद्यतोः [कुचतटयोः] यौवनम
सौं॰ दोष्मणा शिवविषयभावानुरागेण वा स्वेदं मुंचतोः तटयोः घटितं स्यानि विष्टित स्य कुर्पा सस्य २
टि सवीयं शुककवंचुकस्य भिदुरौ भेदनशीलौ दोर्मूले बाहुमूलं लग्ने कपनौ नवकुंचौ व्याघ्रवंतो
५१ केनवा कलशप्रोस्वर्णकुंभ प्रतिमौ कलयताजीन तानत्तुभवा कंदर्पेण अवलग्नं उ
५१ दरं भंगायत्रातुं त्रिवलि लवली वल्लिभिः त्रिभिर्मध्ये रेखाभिस्त्रिवली संज्ञिका
भिर्वल्लिभिः लताभिर्बद्धमिवेत्यर्थः ॥८०॥ गुरुत्वं विस्तारं क्षितिधरपतिः पार्वति नि
जान्नितंबादाच्छिद्य त्वयि हरणरूपेण निदधे अतस्ते विस्तीर्णो गुरुरयमशेषां वसुमतीं विस्ती
नितंबप्राग्भारः स्थगयति लघुत्वं नयति च ॥८१॥ हे पार्वति क्षितिधरपतिर्हिमालयः
या॰ निजात्स्वीकीयान्नितंबात् कटप्रदेशात् गुरुत्वं विस्तारमाच्छिद्य प्रयत्न त्वयि भवत्या कु
हरणरूपेण विवाहसमये ... दायरू यौतकरूपेण निदधे निवेशितवान् विवाहा
दिषु यद्दीयते सदायो हरणं च यौतकादि स्यामरः अतो हेतोस्ते नितंबप्राग्भारः जघनभा ५२
प्राग्भारः श्रेष्ठभारः स्थूलत्व ... यौन समार्थक इति विश्वकोशान् विस्तीर्णो गुरुः गौ

८

रवशाली अशेषांसर्वांवस्तुमनो एवंस्यगयति आच्छादयति लघुत्वं लाघवाधा
र तांचनयति प्रापयतीत्यर्थः ८८ करीन्द्राणां शुंडा न्को नवकदलीकांड घटलीभ्यां
मुषय ३ सू २ सू भ्यां मपि विनिर्जित्यभवती स्तवश्च ज्ञाभ्यां पन्नुः प्रणति कटिनाभ्यां गिरिसुने विजिग्ये।
जानुभ्यांविवुधकरिकुंभद्वयमपि ८९ हेगिरिसुते उभाभ्यां न्रुभ्यां करीन्द्राणामैरा।
वतादीनां शुंडा न्हस्तान्ता याकनककदलीस्वर्णारंभानस्याः कांडलीस्तंभस्तस्य हुः ऊप
रुस्ताभ्यामूरुभ्यामुभयेनिर्जित्य स्तवच ज्ञाभ्यां शोभनप्रकारेणनुलाभ्यां यत्सुमहे।
शस्य प्रणतिभिः कठिनाभ्यां जानुभ्यां विबुधकरिकुंभद्वयमपि ऐरावणमस्तकयुगल
मपिभुवती विजिग्येजितवतीत्यर्थः ९० पुराजेतुंरुद्रं द्विगुणशरगर्भौगिरिसुते
निषंगौजंघेते विषमविशिखोगाटमकृत निषंगौजंघेते विषमविशिखोगाटमकृत यदग्रेदृश्यन्ते दशशरफलाः पादयुगली
कु नखाग्रच्छद्मानः सुरमुकुटशाणैकनिशिताः ९१ हेगिरिसुते पुरापूर्वंरुद्रं शिवंविष तेतव
मविशिखः कामः ते तवजंघेद्वि गुणशरगर्भौ पंचवाणत्वादेनाबद्धिः शरैः अ रीकृतं
जेयो पामितिगुणनेवनिज शरान्वि यत द्वमौ निषंगौ तूणीरौ अकृत कृत ८९
द्वि गातुं निश्चये न

नखा

५२

ॐ वान् यदग्रे ययोर्वमन्तामायन्त्रयोर्गेच्च योरग्रे पाद युगली नखा एव रुद्धा पेषांते पादयु
सैटि गलीग्रच्छायानः दशापार फलाद्दश संख्याकबाणा योरग्रभागा द्रूपं ते कीदृशाः
५२ सुर मुकुट शानैकनिशिताः नमस्कार समये महेन्द्रादि मुकुट कोटि षु शाणान्
न यान ४ घर्षणाद् एकनिशिताः सखा स्तीक्ष्णा इत्यर्थः ८३ श्रुतीनां मूर्धानो दधति तव यौ शेखर
तया मम अप्येतौ मातः शिरसि दयया देहि चरणौ ययोः पाद्यं पाथः पशुपतिजटाजू
टतटिनी ययोर्लाक्षा लक्ष्मीररुणहरचूडामणिरुचिः ८४ हे मातः श्रुतीनां वेदा
नां मूर्धानो उपनिषल्लक्षणा यौ तव चरणौ कोमलौ शेखरतया उत्तंसरूपे
णादधति वहन्ति सर्वासां श्रुतीनां त्वच्चरणान्तान्यर्यात् एतौ चरणौ ममापि शिर
सि करुणया कारुण्येन देहि निवेशय ययोश्चरणयोः पाद्यं पाद्यरूपं पाथः जलं
पशुपतिजटाजूट तटिनी गंगा तत्पाय योश्चरणयोः लाक्षा लक्ष्मीः यावकसंपत्
अरुणो रक्तो हरेर्विष्णोः चूडामणिर्मुकुट रत्नं तस्य रुचिर्द्युतिरित्यर्थः ८५ हिमा
नीहन्तव्यं हिमगिरितटी कान्तिरुचिरौ निध्यायौ निद्राणं निशि च परभागेन विषा। ५२

दौ पां लक्ष्मीपाद्मं श्रियमभिसृजन्तौ समयिनां सरोजं त्वत्पादौ जननि जयतश्चित्रमिह
किं ८५ हे जननि त्वत्पादौ समग्रगुणसंपन्नौ न्यूनगुणं सरोजं जयत इति किं चित्रं न कि
मपीत्यर्थः कीदृशं सरोजं हिमानीहन्तव्यं तु हिमसमये हन्तव्यं नष्टकान्ति तव चरणौ तु हि
मगिरेस्तटाक्रान्तावपि कटकसंचारेपि रुचिरौ अनुपहतशोभौ सरोजं निशायां संकोचेति ४८ श्री
८४ द्राणं मुद्रितं पादौ तु निशि ... परभागे हि निरुचिरौ सशोभौ परभागे नेति पाठे रात्रौ परभा
गेन विरुद्धे कान्ति संसर्गेण सशोभौ ... रात्रौ तमो वहुलत्वेन श्यामत्वात्तु रणयोः सा
हजया पाटलकान्ति संवद्धाद्वि ... परभागो भवेद्वर्णद्वयसंसर्गेन रुचिरित्य
भिधानात् तथा सरोजं परं केवलं लक्ष्म्याः श्रियः पाद्मं स्रवत्यिति स्थानं न तु तत्स्था
दाने भोगे सामर्थ्यं त्वत्पादौ तु समयिनां त्वद्भक्ति मार्गप्रवेशिनां श्रियमेश्वर्यं सृजन्तौ दि
शन्ताविन्यर्थः ८५ नमोवाकं ब्रूमो नयनरमणीयाय पदयोस्तवास्मै द्वन्द्वाय स्फुटरु
श्री चिरसालक्तकवते असूयत्यत्यर्थं पदभिहननाय स्पृहयते पशूनामीशानः प्रमदवन ७३
कंकेलितरवे १८ तवास्मै पदयोर्द्वन्द्वायनमो ... वचनं ब्रूमो वदामः की
वाक्यं नमस्कार

ॐ हृष्णायनयनयो रमणीयाय लोचनानंदजनकाय तत्पादस्फुटत्कविरसालद्रुमकवचेत्स्फुटौ कृ
सौं टि चिरसौकांतिद्रुवौपस्यात्ताहृष्टो अस्य लक्ष्मीकवचेपदाभिहननाय इहहेतुनाभिहननस्य शो
५२ कस्याह्वानात्ताज्ञायते पुष्यवंत इतिवचनात् दोहदहृपं ताउनं तस्मैस्पृहयते स्पृहोकुर्वते। श्री
प्रमदवनंलीलोद्याने तत्र यः केकीलितकः अशोकवृक्षः तस्मैकं लिः कामकीलिः सा
हृशकोरकः पुष्यक इतिविश्ववचनात् पस्पृ नंटेवतानामीशानः शिवः अत्यंतमसूय।
तिमात्सर्यं करोति त्वच्चरणस्पर्शसुखं कथमन्येनापिलभ्यते इत्याशयेनेतिभावः ८६।
मृषाकृत्वा गोत्रस्खलनमथवैलक्ष्यनमितं ललाटेभर्तारं चरणयुगले ताडयति ते
चिरादंतःशल्यं दहनकृतमुन्मूलितवता तुलाकोटिक्वाणैः किलिकिलितमीशानरि।
पुणा ८७ तेतवचरणकमले भर्तारं शिवं ललाटे ताडयति सति तुलाकोटिक्वाणैः नू
पुरध्वनिभिः ईशानरिपुणाकामेन किलिकिलितं शौर्येण गर्जितं जितमस्माभिः वरदर्पस्य
प्रतिस्त्रापूरणेकृतः वीरस्य गर्जितं सिंहनादः किलकिलेति चेतिविश्वः भर्तारं को
हृशं मृष्यामि इत्येवगोत्रस्खलनं त्वदन्यस्त्रीणांनामग्रहणं कृत्वा अथानंतरं वैल ५२

त्वेणलक्ष्माकुलेन नमितं नम्रं ईशानरिपुणा कीदृशेन चिराद्दुष्कालमारभ्य दहनहुतं शिव
ललाटलोचनानलसंपादितं शल्यं तु: एवं उन्मूलितवता हृदीकुर्वता उन्मूलितवनीतिया
ट: आविःकृतवता एवं वैरस्यनिष्क्रियं कुर्वतीत्यर्थः ८७ पदं ते कान्तीनां प्रपदं देवि विपदां। द म १ ३
कथं नीतं सद्भिः कठिनकमठीकर्परतुलां कथं वा बाहुभ्यामुपयमनकाले पुरभिदा
यदादाय न्यस्तं दृषदि दयमानेन मनसा । ८८ हे देवि तव पदं पदाग्रं कान्तीनां प्रपदं देश्या।
नं विपदाम् अपदं अस्थानं कठिनां कमठीकच्छपीतस्यापृष्ठकर्परं पृष्ठकपालं तस्य तु
लां साम्यं सद्भिः कथं नीतं प्रपदस्यातिकोमलत्वादित्यर्थः अकोमलत्वं च उपयमनका।
ले विवाहसमये दयमानेन दयायुक्तेन मनसा करुणार्द्रेण पुरभिदा शिवेन बाहुभ्या।
कर्मा १८ मादाय दृषदि विवाहविधिनेपाषाणे न तदुपरि पदं कथं न्यस्तमित्यर्थः ८८ नखैर्नाक।
स्त्रीणां करकमलसंकोचशशिभिस्तरूणां दिव्यानां हसत इव ते चण्डि चरणौ फला
नि स्वःस्थेभ्यः किसलयकराग्रेण दधतां दरिद्रेभ्यो भद्रां श्रियमनिशमाहृय ददतौ।
८९ हे चण्डि तव चरणौ दिव्यानां तरूणां कल्पवृक्षाणां हसत इव स्वस्य गुणाधिक्यं
नखै

९

टितिभावः तत्र गामितिकर्मणि षष्ठी नरैवैः कीदृशैः नाकस्त्रीणां स्वर्गाङ्गनानां करकमलसंको
चेन्दुलपंकजमुकुलीकरणे प्रशिभिश्चंद्रायमानैः प्रणामसमये इतिभावः हास्तेन्दुमा।
हफलानीति किं शालयकरागेणेव दलनूपल्लवाग्रेण स्वस्थेभ्यः स्वर्गस्थितिभ्यः सुखव
४ सुखवस्थ धनादिमत्ताया स्वस्थेभ्यः फलानि दत्तानां तत्र गामित्यस्य विशेषणं चरणेनविशिनष्टि।
रिद्धिभ्यो दुर्गतेभ्यः भक्तोत्तंसपूर्णाश्रियं लक्ष्मीमनिशं नीरं तां श्राद्धरूपकटिजिरथ त्वां प्रपद्य
नाविन्यर्थः ॥५॥ कदाकालेमातः कथयकलितालक्तकरसं पिवेयं विद्यार्थी तव
चरणनिर्णेजनजलं महत्त्वामूकानामपि च कविताकारणं तया पदाधनेन वाणीमु
खकमलतांबूलरसतां ॥६॥ हे मातः कथय पविद्यार्थी सन् तव चरणनिर्णेजनजलं
चरणक्षालनजलं कदाकाले कस्मिन् कालेपिवेयं कीदृशं कलितः संक्रान्तः स।
क्षालनवेलायामलक्तकरसो यस्मिन् तत्संध्या स्वभाववत् एवमूकानां वक्तुमशक्तानां
कवितायाः काव्यस्य कारणं तया हेतु तयावत् जलं वाण्याः सरस्वत्याः मुखकम
लरसतां तत्साहृदयमायत्ने ऽत्र ह्यातिवाणीकंठीपतन् जलमुखकमलतांबूलर ॥४॥

तांबूल

चरणं कलरसत्वं वदनकमलतांबूलरागशोभां आधत्ते कोतोनीत्यर्थः इति केचित् ॥९०॥ पद

न्यासक्रीडापरिचयमिवालब्धुमनसः स्खलंतस्ते खेलं भवनकलहंसा न जहति त्वदि

द्वैपेशिक्षारसभगमणिमंजीररणितच्छलादाचक्षाणं चरणकमलं चारुचरिते ॥९१॥

हे तन्व चरणयुगलं खेआकाशे अलमतिशये न च रंतः संचरंतः भवनकलहंसाग

राजहंसा नजहति ५ हं तिनत्यजंति कीदृशाः पदन्यासक्रीडापरिचयं चरणविन्यासलीलाभ्यासं अस्मंता

रब्धुं मनासि येषां ते आलब्धुमनस इव चरणयुगलं कीदृशं सुभगस्य मनोहरस्य

मणिमंजीरस्य रत्ननूपुरस्य यद्रणितं तन्नस्व छलात् कपटात् स्वस्य चरणस्य विक्षेपवि

न्यासशिक्षामाचक्षाणं ब्रुवाणं पुनः कीदृशं चारुचरिते मनोहरसंचारे चरिते तु चरि

तस्यास्संचरितं कर्माणि निविष्वः चारुचरिते इति पाठे संबोधनं ॥९१॥ अरालाके

शेषु प्रकृतिसरला मंदहसिते शरीषाभा गात्रे दृषदिव कटोरा कुचयुगे ॥९२॥ शंत

न्वीमध्ये पृथुरपि वरारोहविषये जगत्त्रातुं शंभोर्जयति करुणा ॥९३॥ केशेषु अरा काचिदरुणा २

ला वक्रा मंदहसिते ईषद्धसिते प्रकृत्या स्वभावेन सरला अकुटिला गात्रे शरीरे शि

ॐ रीषकुसुमवत्कोमलाकुचतटेत्तनाभोगेहृषटिवशिलेवकटोराकठिनामधोउदरे
मैरि भटपृष्ठं प्रतिशायेनतन्वीहृष्पावरस्य श्रेष्ठस्य आतोद्यस्थानितंवस्य विषयेस्थानेए युः
४५ प्रथमगुणयुक्ता आतोद्यं जघनं श्रोणीनितंवः स्त्रीकटीतटीइतिविश्वः एवंश्री
६५ भोर्मदेहस्य करुणाभवानीरूपा स्फुरणाआरक्तवर्णा काचिदनिर्वचनीया जग
तभवंनेत्रानंदितं जयतीत्यर्थः ९१ पुराराते रंतःपुरमसि ततस्त्वच्चरणयोः
सपर्यामर्यादातरलकरणानामसुलभा तथाप्येतेनीताः शतमुखाः सिद्धिम म स्व ६
तुलां तवद्वारोपांतेस्थितिभिरणिमाद्याभिरमराः ९२ पुराराते: शिवस्य त्वमंतः
पुरं प्रधानमहिषीमसि भवसि ततो हेतोः तरलकरणानामजितेंद्रियाणां तवचरण
योः सपर्यामर्यादासंपूर्णा ... पूजायाम मर्यादानिष्ठा इति असुलभा दुःष्पा
दुःसाध्येतियावत् तथापि संपूर्णा पूजाया अभावेपि असंपूर्णा पूजयैवएतेतरलक
नो२ रणानांरंभादिपरीरंभादिसंभाविता तथापि शतमखमुखाः रुद्रादयः अमराटेवा संप्रत्तेहृत प:२
स्तवद्वारोपांतेस्थितिभिः त्वदीयचिंतामणिगृहद्वारजस्थाने जिमकत्तानिविष्टाभिः अ ४५

णिमाद्याभिरष्टाभिः सिद्धिभोगैश्वर्यसंपदं अतुलामतिशयितां नीताः प्रापिताः इत्यद्भुतव
त्यूनार्महात्म्यप्रकर्ष इत्यर्थः ॥८३॥ गतास्ते मंचत्वं द्रुहिणहरिरुद्रेश्वरभृतः शिवः स्व
च्छच्छायाकपटघटितप्रच्छदपटः त्वदीयानां भासां प्रतिफलनलाभारुणतया श
रीरी शृंगारो रस इव दृशां दोग्धि कुतुकं कुरवकतरोरप्यसुलभः ॥८४॥ द्रुहिणो ब्र
ह्मा सृष्टिकर्ता हरिर्विष्णुः स्थितिकर्ता रुद्रः संहर्ता ईश्वरस्तिरोधानः एतैः चतु॥ कुतप
र्भिः पादरूपैः भृता धारिताः शिवः सदाशिवोऽनुग्रहकः तेन वमंचत्वं गताः की
दृशाः स्वच्छया शुभ्रया छायया कान्त्या घटिताः कपटेन छलेन प्रच्छदपटः आस्त
९ रणपटरूपः सदाशिवस्यापि स्वरूपत्वात् एतादृशो दृशां कुतुकं कौतुकं विच्छेद तोप्पि ८
नददाति कद्वत्वदीयानां त्वदंगगर्भगतानां भासां आरक्तकान्तीनां प्रतिफलन
लाभेन संक्रान्तिलाभेन अरुणतया पाटलवर्णतया शरीरी शरीरीकृतदेहपरिग्रहः।
शृंगारो रस इवेत्यर्थः ननु तन्त्रराजयामले ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च ईश्वरश्च स
दाशिवः एते पंचमहाप्रेता मंत्राधिपतयो मताः चत्वारो मंचचरणाः पंचमः

ॐ प्रच्छदः पटः सचेत्प्रकाशरूपेणाशिवेनाभिन्नविग्रहा तत्रासने समासीनानिर्भरानंदरू
नैष० पिणीति शृंगाररसस्य श्यामत्वे संगीतशास्त्रे शृंगारः शुचिरुज्ज्वलइत्यादिना शुक्ल
८६ त्वं कोप्यपद्यधूक्तं तथाप्यनुरागप्रधानरजोगुणमयत्वाद्रक्तवर्णत्वं याउवर्णनमित्य
५६ वगंतव्यं ॥ ८४ ॥ तवानीतःपद्मरागमणिमुकुरनामं वरमणिर्भयादं तवङ्क्षोलितकिर
णश्रेणिमस्रणः दंतानि त्वदूरुं प्रतिफलितमयोनवि कचं निरातंके चंद्रान्निजसदृद
यपंकेरुहमिव ॥ ८५ ॥ कलंकं कास्तूरीरविंजलमयं कलाभिः कर्पूरैर्मरकतकरं
डं निविडितं अतस्त्वद्भोगेन प्रतिदिनमिदं रिक्तकुहरं विधिर्भूयोभूयो निविडयति नू
नं तव कृते ॥ ८६ ॥ कलंकं लाञ्छनं कास्तूरीरजनिकरबिंबं चंद्रमंडलं जलरूपं प्रत्न
एव मरकतकरंडेप्यतिगंभीरस्य जलस्य हरिद्वर्णोपलब्धेः कलाभिः षोडशांशैः ॥ कस्तू
र्येरेव कर्पूरैः घनसाररूपैः निविडितं भरितं तत् सपुत्वद्भोगेन तांबूलास्वादरूपे
ण रिक्तकुहरं शून्याभ्यंतरं निरंतं विधिर्ब्रह्मा नवपूरं उवादकीभवत्संयोगेन सेव
मानोभूयः प्रतिशुक्लपक्षं कलानां कर्पूरस्य तं ज्ञानाधायंतव कृते त्वदर्थं निविड।
मत्यो
लकेर

कुनि
करंद
उत्पलयं८
५
८८

यतिस्सरयतीत्युभयपक्षसाधारणोऽर्थः वस्तुतस्तु कलंकः अंकः चिह्नं बिंदुचक्ररूपं
क्रो२ कलंकापवादयोरित्यमरसिंहवचनात् तदेव कस्तूरीवासना बैंदवचक्रवासनया
वासितस्यैव चक्रान्तरस्य सर्वसिद्धिप्रदत्वात् नतु तत्र योगिनीहृदये प्रसृत्याकाराद्वि
सर्गान्ताद्विंदुरूपस्यंदसंविदः प्रकाशपरमार्थत्वात्स्फुरत्तालहरीयुतात् प्रसृतवि
श्वलहरीस्थानमात्रत्रयात्मके बैंदवे चक्रे मेलनसंपत्त्रिरूपं च पुनर्भवेत् धर्मा
धर्मौ तथात्मानो मातृमेयौ तथा परमानंदयोन्यात्मकं चक्रं चिदाकारं महदिति दुवे६
पुनः कीदृशं जलमयं रजनिकरबिंबं स्मरस्तनमयचंद्रमंडलरूपं मध्ये त्रिकोणा
नुप्रस्तं परमामृतार्द्रमित्युक्तेः अप्सुतबीजं वकारात्मकमिति वार्थः रिक्ताकुहरैरित्युक्तेः
प्रसृत्योविसर्गः कुहरो रंध्रमध्ये यस्य तत् अतः अकारमारभ्याकलाभिर्विंहंतस्वरैः
तदधिष्ठात्रृकामेश्वर्यादिनित्यात्रिपिरूपपंचदशनित्याभिः कर्पूरैः स्वक्रांतर
वासकैः निविडितं वेष्टितं मरकतनकांडमिति बिंदुचक्ररूपकं दूरं बिंदुचक्रान्त
र्भोगे तत्वच्छतीरम्सेतेन एवैकतनित्यात्मानाप्रतियोविधिर्वाकास्थः योऽसयोनि

प्रतिष्ठितं

तच६

ॐ विउयतियोजयत्यर्थं भावः पंचपंचस्वरपु ज्ञंत्रिकोणरेखाग्रयंत्रस्य हं कामेश्वर्यादिचिज्ञांतानां
मं.टि नित्यानांमध्येविसर्गे सौंदर्यो स्वप्नपूजनं च पुनर्मध्ये स्रनुलोमविलोमक्रमेण सुलक्षणस्य तयोः
४७ कामेश्वर्यादिचिज्ञांतानां च चिज्ञादिकामेश्वर्यीतानां तन्नित्यासैकैकशण्टवष्ट जनानां चुज्ञाम
४७ त्रेतिभवानीपत्यर्थः ८६ सवेदेह्रोह्रूं नाभिर्दंडिनीभिर्वाणिमाद्याभिराभिन्नेतानिषेवानि स्वेत्वा
मह्रमितिसदाभावयतियः किमाश्चर्यं तस्यत्रिनयनसमृद्धिं तृणयतो महासंवर्ताग्निर्वि
न रचयतिनीराजनविधिं ८७ ह्रैनित्यैः सवेदेह्रोह्रूं नाभिः स्वकूरीगोत्याभिर्वाणीभिः किरणाह्रू।
पाभिरणिमाद्याभिः आवरणदेवताभिः अभिनोनिषेवां सेवामानां त्वामह्रमिति अभि
देनयो भावयति त्रिनयनस्य शिवस्य समृद्धिमैश्वर्यं तृणायतस्तृणवत्तुमानस्य तस्य म
हासंवर्ताग्निः प्रलयाग्निः नीराजनविधिं रचयतीति किमाश्चर्यं नाश्चर्यमित्यर्थः तदु
क्तं [illegible] कादिमते त्वहं ह्रत्यैतने जोभिः किरणैरणिमादिभिः शैवंतास्त्वमहमिति भावयेत्
स्वात्मनोभवेदित्ति दग्रं च्चियोऽप्याह्र असरूणां करणांतरंगितानीधनपापाकुशपुष्प ४७
बाणचापां अणिमादिभिरावृतां मयूखैरहमित्येव विभावयेभवानीमिति ८७॥

समुन्नतस्थूलस्तनभरमुरश्चारुहसितं कटाक्षे कंदर्पाः कतिचन कदंबद्युति वपुः हरस्य त्व । उमे २
त्त्वद्गानि मनसि जनयंती सव्वदने भवन्यां ये भक्ताः परिणतिरमीषामियमुमे ९० ह्रै [?] विमलाः
पुरुषा भवन्त्यां भक्ताः अमीषामुरोवलः स्थलं [redacted] स्तनभरं समुन्नतं उन्नं गत
हृतः योऽस्थूलः परिणाहवान् स्तनभरो यत्र तत् हसितं स्मितं चारु मनोहरं कटाक्षे अपांगपटे ।
चनकांति कोकतिपये कंदर्पाः कामाः वपुः शरीरं कदंबद्युति कदंबाकारं रोमांचयुक्तमित्यर्थः इयं
परिणतिः परिणामः त्वद्भक्तानां त्वद्रूपा भवतीति भावः अतो हरस्य मनसि चित्ते त्वदङ्गानि ।
त्वदङ्गं मंजनयति हरोऽपि त्वद्भक्तांस्त्वदाकारान् दृष्ट्वा विषमशरविह्वलांगो भवतीति भावः
९८ कलत्रं वैधात्रं कतिकति भजंते न कवयः श्रियो देव्याः को वा न भवति पतिः कैरपि ध
नैः महादेवं हित्वा तव सति सतीनामचरमे कुचाभ्यामासंगः कुरवकतरोरप्यसुलभः
॥ ९९ ॥ हे सति न केवलं त्वं नाम्ना सती अपि तु सतीनामचरमे पतिव्रतानां प्रधाना न महेते
वैधात्रं विधातृसंबंधि कलत्रं सरस्वतीं कतिकति कवयो न भजंते तेन कलत्रं कुर्वंति ॥
यत्किंचित्सर्वं ते नैव सरस्वतीवल्लभत्वं प्राप्नुवंति श्रियो देव्याः लक्ष्म्याः देव्याः पति

ॐ कैरपि किंचिन्मात्रैरपि धनैः को वा न भवति तवत्तु चाभ्यां परिचेधराभ्यां आसंगः परिष्वंगः

मैः टि कुरवकतरोरपि तु एव नेत्वीणांगनानामालिंगनेन दोहदैर्नैव तु विशेषस्यापि अनुलभो

५८ तुर्ह्नभत्यर्थः ॥६९॥ गिरामाहुर्देवीं द्रुहिणगृहिणीमागमविदो हरेः पत्नीं पद्मां हर

सहचरीमद्रितनयां तुरीया कापि त्वं दुरधिगमनिःसीममहिमा महामाये विश्वं

भ्रमयसि परब्रह्ममहिषि ॥७०॥ हे परब्रह्ममहिषि महेशपत्नि महामाये अनाद्य

विद्यारूपे द्रुहिणो ब्रह्मा तस्य गृहिणीं पत्नीं गिरां देवीं सरस्वतीं त्वामागमविदो

वेदविदस्त्वामाहुः हरेर्विष्णोः पत्नीं पद्मां लक्ष्मीमाहुः हरस्य सहचरीं शिवस्य धर्मिणीं आ

द्रेः हिमालयस्य तनयां पुत्रीमाहुः स्वमत्तमाहुः त्वं काप्यनिर्वचनीया तुरीया सरस्वत्या

दित्रयातिरिक्ता तुरीया दुर्गमा दुर्जेयानिःसीमः पर्यन्तः महिमा प्रभावो यस्याः सा दुरधि

गमनिःसीममहिमा विश्वप्राणिजातं भ्रमयसि स्वकीयानानारूपप्रदर्शनेन सरस्वत्या म२

दिबुद्धिमन्तं करोषीत्यर्थः ॥७१॥ सरस्वत्या लक्ष्म्या विधिहरिसपत्नो विहरते रतेः पा

तिव्रत्यं शिथिलयति रम्येण वपुषा चिरं जीवन्नेव क्षपितपशुपाशव्यतिकरः परब्र ५८

क्री॰३२ ह्लाभिरवां रसयति भक्तः त्वद्भजनवान् ।१००। त्वद्भजनवान् त्वद्भजनः सरत्वस्यागः ह्यपद्या
दिरूपयाविद्यया लक्ष्याधनसमूहे नविद्वरनैर्विधेः ब्रह्मणः हरेर्विष्णोः तयत्नः स
२३ मानयन्तीकः रमेन शोभने नवपुषा शरीरेण रतेः कामपत्न्याः पातिव्रत्यं शिथिलयति
दूरीकरोति चिरं जीवन्नेव ब्रह्माद्यतुलप्र[illegible]यकालमुहूर्तेह्याव र्तमान एव वचनं तो हू
तीकृतः पञ्चपापानां पुत्रकलत्रादीनां बान्धवानां कारः संबंधः येन सः तथा पद्यात्तिना
पञ्चानां पापानः ब्रह्मणादयः कारवः तेषां ब्यानिको[illegible]पेन न तथा भूतः सन् परंब्रह्माभिरवां
परं ब्रह्मनामकं रसं रसो वै सः इति श्रुतेः रसयति आस्वादयति त्यर्थः तदुक्तं कुलचू
डामणौ घृणाशङ्का भय लज्जा जुगुप्सा चैव पंचमी कुलजाति स्वशीलं च अष्टौ पाशाः
प्रकीर्तिताः एतैः पाशैर्विरहितो निर्विकारो जितेंद्रियः विश्वव्यापकमहात्मानः कर्मणा पु
रुषः स्मृतः इति ।१०१। निधे नित्यस्मेरे निरवधिगुणे नीतिनिपुणे निराघातज्ञाने निय
मपरिचित्तैकनिलये नियत्या निर्मुक्ते निखिलनिगमैकस्तुतिपदे निरातङ्के नित्ये नि
गमयममापि स्तुतिमिमां ।१०२। निधीयते जगदस्मिन्निति तेन निधे जगदाधारस्वरू

नीतितिपुणेन त्वनुकूलफलदानदक्षेतर्हि कर्मपरतंत्रत्वमाह इति निरवद्य ॥
इत्याप्रतिहत ५॥
ॐ त्वर्थः नित्यस्मेरेनित्यस्मितेनोहृत्सद्वदने जीवानोमिथ्याभूतजगदावेशनिरीक्षणेस्मिन कारणेन
सैंदि नुजगदाधारता इति शरीरस्यास्मिन योगस्य शरीरिणइति परस्परविरुद्धं कथमेकत्र द्वावेवेत्या
७९ शंक्याह निरवधिगुणेभक्तानुग्रहणाय नानारूपगुणविकारेण सर्वमुपपद्यते तवैवभा
वः ननुयदिभक्तानुग्रहाय शरीरादिपरिग्रहः तत्कथं विद्वाजाकश्चित्तपस्वीइत्यादि
भक्तेषु नारत्वमित्यत आह निरासानत्वानेनिरासात्म प्रतिहतं अन्यानधीनंत्वां नमनु
गृह्णायापस्त्या ननुस्वात्मं अपि कचिदिहफलमान्त्वं न वृत्ति कथं वैषम्यमत आह नि
यमपरिच्छित्तेकानिलये ध्यानयुक्तानां नियमपरिच्छिन्नमात्रोस्त्येतत्तद्धि नियमपालने अनेवा
८ मत आह नियत्यानिर्मुक्ते नियमादिजन्यादृष्टानपेक्षे एतादृशं यां मयि किं प्रमाणम त आ
ह निखिलनिगमान्ता सकलवेदान्ताः एवस्तुतिपदानि यस्याः सा सर्वज्ञत्वं वेदांतैस्त्वमेव।
प्रतिपद्यते इति भावः स्तुतिपदे इति पारे वेदांतैः स्तुतं पदं चरणौ यस्याइत्यर्थः केनप्रका
१२ रेण स्तुत पदं त्वमत आह निगान्तेके निगन्ताः श्रांतं कारं वंधुजन भीतिर्यस्याः सा नित्यैका ६९
१६ लत्रयाविधिगमायिइमां स्तुतिं निगमयीति गमीकुरु नत्त करोत्तु [illegible] चवेदसि।

चसर्वंप्रतिपन्नंकुर्वितीत्यर्थः १०२ ममस्तुतिमित्यनेनप्राप्तस्यवर्न्नकत्वंस्तुतेरपाकरोति
प्रदीपज्वालाभिर्दिवसकरनीराजनविधिःसुधासूतेश्चंद्रोपलजललवैःपाद्यरचनास्व १८
कीयैरंभोभिःसलिलनिधिसौहित्यकरणंत्वदीयाभिर्वाग्भिस्तवजननिवाचांस्तुतिरियं
१०३ हेवाचांजननिमातृकारूपेत्वदीयाभिरेववाग्भिस्तवस्तुतिरियंनमद्वाग्भिरित्यर्थः
यथाप्रदीपज्वालाभिर्दिवसकरस्यसूर्यस्यनीराजनविधिरारात्रिकविधानंनहिसक
लभुवनांतर्वर्त्तिध्वांतध्वंसकरस्यभगवतोमार्त्तंडस्यप्रदीपज्वालाभिःप्रकाशइत्य
र्थःसुधासूतेःचंद्रस्यचंद्रोपलजललवैःचंद्रकांतमणिपानीयसंभवैःजलैःपा
द्यघटनाअर्घ्यदानंस्वकीयैर्निजैःअंभोभिःजलैःसलिलनिधेःसमुद्रस्यसौहित्यक
रणंतृप्तिसंपादनंसौहित्यंतर्पणंतृप्तिरित्यमरः अत्रयत्रशुश्रूषाभावेपिप्रदीपेत्यादी
नोदृष्टांततोनिदर्शनालंकाररीत्यातितीर्षुर्दुस्तरंमोहादुडुपेनास्मिसागरमितिवत् १०२
अर्थमदीयमवलोक्यततोपिसम्यगर्थांतरंसमधिगम्यननिंद्यमेतत् अत्यंततुर्गम
तरेपथिसंचरंतःस्खलाद्यामभवंतिकवयःपुरस्तात्प्रयातात् १०४ बोधेनतेजननिजा

निबुं

ऊं नुजनार्द्दनेनवैकुंठनाथपरितापितसंततमेन मातर्भवानिकरवाणि न यापि कान्मुखेनोल्लु

सै·टि· मथितेकरुणाःकटाक्षाः १७५ इति श्रीद्राविडदेशविशेषाशेषविबुधमंडलमंडनां

५० श्रीमच्छंकराचार्यविरचितासौंदर्यलहरीटीकासमाप्ता शुभमस्तु संवत् ॥।१८९४

50

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

नं· १०३०

५·